

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

C. A.

S. D. M.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937:38
JUSTITIEDEPARTEMENTET

B E T Ä N K A N D E

M E D F Ö R S L A G T I L L

L A G O M V I L L K Ö R L I G D O M

M. M.

A V G I V E T A V

I N O M J U S T I T I E D E P A R T E M E N T E T

T I L L K A L L A D E S A K K U N N I G A

S T O C K H O L M

1 9 3 7

Statens offentliga utredningar 1937

Kronologisk förteckning

1. Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. Tiden. viij, 173 s. Fi.
2. Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. Tiden. viij, 140 s. Fi.
3. Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. Marcus. 96 s. Ju.
4. Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. Heggström. 177 s. H.
5. Betänkande med förslag till lagstiftning angående särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. Marcus. 98 s. 1 karta. Jo.
6. Yttrande i abortfrågan. Marcus. 56 s. S.
7. 1934 års nämnd för städningens utredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för städningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. Marcus. 54 s. Fi.
8. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda vattenavlednings- och avdiktningens verksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. Heggström. 275 s. 3 bil. Jo.
9. Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. Marcus. 145 s. Jo.
10. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmararen och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. Marcus. 530 s. Jo.
11. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmararen och Storsjön i Jämtland. 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmararen Marcus. 4 s. 17 kartor. Jo.
12. Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. Beckman. 196 s. 1 karta. S.
13. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. Norstedt. 175 s. Ju.
14. Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. Marcus. 303 s. Jo.
15. Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. Heggström. 107 s. K.
16. Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. Beckman. 202 s. S.
17. Betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. Beckman. 48 s. Fö.
18. Promemoria angående grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. Norstedt. 67 s. Ju.
19. Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsamt kastning hos nötkreatur. Idun. 81 s. Jo.
20. Utredning angående de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. Norstedt. 54 s. Ju.
21. Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. Beckman. 214 s. Jo.
22. Efterskrift till Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid. Av E. Schalling. Marcus. 66 s. E.
23. Betänkande angående pensionsstyrelsens invaliditetsförebbyggande verksamhet. Beckman. 146 s. S.
24. Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. Norstedt. 132 s. Ju.
25. Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 232 s. Fö.
26. Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. Beckman. 221 s. S.
27. Betänkande med förslag till lönereglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. Norstedt. 122 s. Fi.
28. Betänkande med förslag till lag om skyddskoppypning m. m. Beckman. (2), 482 s. 1 karta. S.
29. Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. Marcus. 246 s. 2 kartor. Jo.
30. Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. Kihlström. 82 s. Jo.
31. Betänkande med förslag angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Beckman. 78 s. 3 bil. S.
32. 1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag angående dyrtorsgrupperingen. Marcus. 178 s. Fi.
33. Betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande. Marcus. 270 s. Jo.
34. Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Beckman. 122 s. S.
35. Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. Norstedt. 145 s. Ju.
36. Universitetsberedningen. Utredning i fråga om universitetens verksamhet och organisation. Heggström. vj, 210 s. E.
37. Efterlämnade anteckningar till förberedande utkast till strafflag. Av J. C. W. Thyrén. Lund, Berlin. 202 s. Ju.
38. Betänkande med förslag till lag om villkorlig dom m. m. Marcus. 147 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937: 38
JUSTITIEDEPARTEMENTET

B E T Ä N K A N D E

MED FÖRSLAG TILL

LAG OM VILLKORLIG DOM

M. M.

AVGIVET AV

*INOM JUSTITIEDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA*

STOCKHOLM 1937

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
378618

BETÄNKANDE

ÅR 1887

LAG OM VÄLKORNING

AF

1887

AF JUSTITIEDEPT. UTSKOTTET

OM VÄLKORNING

STOCKHOLM 1887

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Jämlikt nådigt bemyndigande den 20 april 1934 har chefen för justitiedepartementet tillkallat professorn Olof Kinberg och numera överdirektören Hardy Göransson att såsom sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. Därefter har departements-

chefen jämlikt nådiga bemyndiganden den 15 juni och den 18 juli 1935 tillkallat *dels* professorn Folke Wetter att såsom sakkunnig inom departementet biträda vid behandlingen av de lagstiftningsfrågor som fölle under nämnda utredning, *dels ock* advokaten Hugo Lindberg att jämte ovannämnda fångvårdssakkunniga ävensom hovrättsrådet Ivar Strahl, vilken enligt särskilt förordnande biträder i departementet med de utredningsuppdrag som till honom överlämnas, verkställa utredning av frågan om revision av gällande bestämmelser om villkorlig dom och villkorlig frigivning; varjämte Wetter anmodats att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Såsom sekreterare vid denna utredning har — med vissa andra förordnanden föranledda avbrott — tjänstgjort extra hovrättsfiskalen Axel Lindskog.

Till de sakkunniga ha för att vid utredningsuppdragets fullgörande tagas under övervägande överlämnats

dels en framställning av riksdagens justitieombudsman den 31 oktober 1927 rörande tillämpningen av vissa stadganden i lagen angående villkorlig straffdom,

dels ock två framställningar om ändrade bestämmelser rörande ersättning till övervakare över villkorligt dömda, den ena av föreningen Skyddsvärnet i Göteborg den 23 november 1935 samt den andra av styrelsen för Svenska stadsförbundet den 23 oktober 1936.

Sedan utredningen om revision av gällande bestämmelser om villkorlig dom nu avslutats, få undertecknade härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till lag om villkorlig dom m. m.

Stockholm den 2 november 1937.

FOLKE WETTER.

HARDY GÖRANSSON.

HUGO LINDBERG.

OLOF KINBERG.

IVAR STRAHL.

/ Axel Lindskog.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG.

Förslag

till

Lag

om villkorlig dom.

Härigenom förordnas som följer:

Villkorligt anstånd med verkställande av straff.

1 §.

Dömes någon till fängelse, ej över två år, eller till straffarbete, ej över ett år, må domstolen förordna att straffets verkställande skall villkorligt uppskjutas, därest

1. brottet begåtts mindre till följd av vanart än av oförstånd, trångmål, annans påverkan eller liknande omständighet;
2. med fog kan antagas, att den brottslige utan att undergå straffet skall avhålla sig från att ånyo begå brott;
3. brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt ej påkalla straffets verkställande; samt
4. den brottslige under fem år närmast före brottet icke undergått straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, tvångsuppfostran (, arbetsanstalt) eller förvaring i säkerhetsanstalt och ej heller erhållit villkorlig dom där ej domen avsett förvandlingsstraff för böter.

2 §.

Ålägges någon förvandlingsstraff för böter, må ock villkorligt anstånd med verkställandet medgivas, såframt omständigheterna ej föranleda till antagande att den bötfälde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställande erfordras för att avhålla honom från att ånyo begå brott.

3 §.

I villkorlig dom enligt 1 eller 2 § skall förordnas, att med straffets verkställande skall anstå och på den dömdes uppförande under viss provotid bero huruvida straffet skall verkställas.

Villkorligt anstånd med ådömande av ansvar.

4 §.

Övertygas någon om brott och kan enligt lag å brottet eller där flera brott föröfvats å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen villkorligt uppskjuta ådömande av ansvar och i stället meddela föreskrift om åtgärd varom i nästföljande paragraf förmäles, därest

1. den brottslige prövas på grund av ungdom, utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller ock till följd av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart vara i behov av sådan åtgärd;

2. med fog kan antagas att han därigenom skall avhållas från att ånyo begå brott; samt

3. brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt ej påkalla att han straffas.

Villkorlig dom som här sägs må dock ej brukas där den brottslige finnes förskylla högre straff än i 1 § stadgas eller, om han begått brottet eller brotten innan han fyllt tjuuguett år, högre straff än straffarbete i två år.

5 §.

Såsom villkor för anstånd enligt 4 § må domstolen föreskriva den brottslige att

a. sköta anvisat arbete eller anställning;

b. genomgå viss utbildning;

c. vistas i anvisat enskilt hem eller begagna anvisad bostad; eller

d. underkasta sig behandling å sjukhus, skyddshem, alkoholistanstalt (, arbetshem) eller annan liknande anstalt.

6 §.

I villkorlig dom enligt 4 § skall, efter sakerförklaring, förordnas att med ådömande av ansvar skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prøvotid bero huruvida ansvar skall ådömas.

Vad i lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan av att någon dömes till straff skall äga motsvarande tillämpning då någon dömes enligt 4 §, och skall, där skilda verkningar följa av olika straffarter, sådan dom anses lika med dom till fängelse eller, om domstolen så förordnar, dom till straffarbete.

Gemensamma bestämmelser.

7 §.

Villkorlig dom enligt 1 eller 4 § må ej meddelas, där den tilltalade samtidigt dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängelse. Ådömes jämte straffarbete eller fängelse även förvandlingsstraff för böter, må anstånd kunna lämnas med ettdera straffet eller ock enligt 1 § med det sammanlagda straffet. Straff

som ådömas, det ena villkorligt och det andra ovillkorligt, må ej med varandra sammanläggas.

I fråga om brott mot tryckfrihetsförordningen må villkorlig dom ej brukas.

8 §.

Såsom villkor för anstånd gäller, att den dömde efter förmåga ersätter genom brottet uppkommen skada i den mån skyldighet därtill åligger honom enligt laga kraft ägande dom. Där så finnes lämpligt, må i den villkorliga domen meddelas föreskrift om tid och sätt för gäldandet.

9 §.

Där så prövas ändamålsenligt för att avhålla den dömde från att ånyo begå brott, må i domen såsom villkor för anståndet föreskrivas honom att

- a. vistas å angiven ort eller icke uppehålla sig å viss ort;
- b. underkasta sig inskränkning i förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar; eller
- c. begära att bliva förklarad omyndig eller samtycka därtill.

10 §.

I dom enligt 1 § skall meddelas föreskrift att den dömde skall stå under övervakning, dock ej såvida av särskilda skäl kan antagas att han därför utan skall avhålla sig från att ånyo begå brott. I dom enligt 2 § må föreskrivas övervakning där sådan av särskilda skäl finnes erforderlig. I dom enligt 4 § skall övervakning föreskrivas.

Meddelas föreskrift enligt 8 eller 9 §, skall oavsett vad i första stycket stadgas övervakning städse föreskrivas.

11 §.

Övervakning skall stå under inseende av övervakningsdomstol och utövas av övervakare.

Har domen meddelats av allmän underrätt, är denna övervakningsdomstol, där ej i domen annan allmän underrätt utses därtill. Har domen ej meddelats av allmän underrätt, skall sådan rätt i domen utses till övervakningsdomstol. Övervakningen må av övervakningsdomstolen överflyttas till annan allmän underrätt.

Övervakare förordnas, där så lämpligen kan ske, i domen. I annat fall ankommer det på övervakningsdomstolen att snarast möjligt förordna övervakare. Övervakningsdomstolen äger entlediga övervakaren och förordna annan i hans ställe.

12 §.

Det åligger den dömde att hålla övervakaren underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

Där åtgärd enligt 5 § är föreskriven, är den dömde pliktig att lyda de ytterligare föreskrifter som övervakaren finner erforderliga med avseende å hans sysselsättning och levnadssätt.

13 §.

Föreskrift som meddelas i villkorlig dom gäller från det utslaget i vad avser den villkorliga domen vunnit laga kraft mot den dömde eller, där han dessförinnan förklarar sig nöjd med utslaget i denna del, från nöjdförklaringen.

Nöjdförklaring avgives inför underrätt som meddelat utslaget eller övervakningsdomstol som däri utsetts. Har den dömde besvärat sig över den villkorliga domen, anses besvären återkallade genom nöjdförklaringen.

14 §.

Där den dömdes uppförande eller omständigheterna i övrigt därtill föranleda, må domstol ändra eller upphäva föreskrift eller meddela ny sådan enligt denna lag; åtgärd enligt 5 § må dock ej föreskrivas med mindre föreskrift enligt samma lagrum förut meddelats.

Vid beslut enligt första stycket skall iakttagas, att övervakning städse skall finnas anordnad där föreskrift i annat hänseende gäller.

Upphäves ej föreskrift, gäller den till prövotidens slut.

15 §.

Prövotiden räknas från det domen gavs intill dess tre år eller, då domen meddelats enligt 2 §, två år förflutit från den tidpunkt som i 13 § anges.

År föreskrift enligt 5 § meddelad och kan med fog antagas att fortsatt tillämpning av sådan föreskrift erfordras för att avhålla den dömde från att ånyo begå brott, må domstolen förlänga prövotiden.

Vid förlängning enligt denna lag skall prövotiden bestämmas intill dess viss tid, högst fem år, förflutit från den tidpunkt som i 13 § anges.

16 §.

Framställning om beslut angående föreskrift enligt 14 § eller förlängning av prövotid enligt 15 § göres hos övervakningsdomstol av allmän åklagare, övervakare eller annan som enligt särskilt meddelade bestämmelser har befattning med övervakningen eller ock av den dömde. Domstolen äger jämväl själv upptaga sådan fråga. Har den dömde ej ställts under övervakning, göres framställningen hos den domstol som först avgjort det mål vari den villkorliga domen meddelats. I ärendet skall den dömde lämnas tillfälle att yttra sig, där fråga ej är allenast om upphävande av föreskrift, samt yttrande om möjligt inhämtas från övervakaren.

Meddelar domstol föreskrift om övervakning, gäller, med tillämpning å den domstol, vad i 11 § stadgas om övervakningsdomstol och övervakare.

17 §.

Vad enligt bestämmelse här ovan ankommer på övervakningsdomstol må på landet förrättas av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten vilken är därtill satt.

Där så finnes lämpligt, äger övervakningsdomstolen överlåta enahanda befogenhet åt en övervakningsnämnd.

Sådan nämnd tillsättes av domstolen, som ock utser ordförande. Flera domstolar må förena sig om gemensam nämnd. Av ledamöterna skall minst en vara lagfaren befattningshavare vid någon domstol som tillsatt nämnden och om möjligt en vara läkare.

18 §.

Begår den dömden under prövotiden brott, för vilket han finnes förskylla straffarbete eller fängelse, skall domstolen förklara anståndet förverkat och, med tillämpning av strafflagens regler om sammanträffande av brott, bestämma ansvaret för brotten.

Hurusom i ty fall tvångsuppfostran, ungdomsfängelse (, arbetsanstalt) eller förvaring i säkerhetsanstalt må ådömas, därom stadgas i lagarna om dessa ansvarsåtgärder.

19 §.

1 mom. Övertygas den dömden i annat fall än i 18 § sägs under prövotiden om brott och finnes han, med tillämpning av strafflagens regler om sammanträffande av brott, ej förskylla högre straff än i 1 § eller, om åtgärd enligt 5 § är föreskriven, i 4 § anges, må domstolen förordna att anståndet skall omfatta även ådömande av ansvar för detta brott. I sådant fall äger domstolen, med tillämpning av 14 § utan där angiven inskränkning, ändra föreskrift eller meddela ny sådan ävensom förlänga prövotiden.

Meddelas ej förordnande som i första stycket sägs, skall domstolen antingen förklara anståndet förverkat och bestämma ansvaret efter ty i 18 § stadgas eller ock ådöma ansvar endast för det nu förevarande brottet.

2 mom. Sker övertygandet efter prövotidens slut ehuru brottet begåtts dessförinnan, skall domstolen förordna att anståndet skall omfatta även ådömande av ansvar för detta brott eller ådöma ansvar för brottet.

3 mom. Älägges den dömden under prövotiden förvandlingsstraff för böter och har han ej sammanlagt förskyllt högre straff än i 1 mom. sägs, må domstolen förordna, att anståndet skall omfatta även förvandlingsstraffets verkställande, och äger tillika med tillämpning av 14 § ändra föreskrift eller meddela ny sådan ävensom förlänga prövotiden.

Meddelas ej sådant förordnande, må domstolen förklara anståndet förverkat och bestämma ansvaret efter ty i 18 § stadgas; eljest skall förvandlingsstraffet ensamt gå i verkställighet.

20 §.

Bryter den dömden mot vad till följd av den villkorliga domen åligger honom eller gör han sig eljest skyldig till uppförande som låter befara att han

kommer att ånyo begå brott och har ej prövotiden gått till ända, må, med tillämpning av 14 § utan där angiven inskränkning, föreskrift ändras eller ny sådan meddelas, prövotiden förlängas ävensom varning meddelas eller ock anståndet förklaras förverkat.

Angående förfarandet vid tillämpning av första stycket gälla bestämmelserna i 16 §; framställning må dock göras även av övervakningsnämnd. Väckes fråga om förverkande av anstånd med ådömande av ansvar och har domstolen förty att bestämma ansvaret, gäller i övrigt det som är stadgat om brottmål däri talan om ansvar föres.

Varning meddelas den dömde personligen av domstolen eller ock av domstol eller övervakningsnämnd som denna utser.

Vad i 18 § andra stycket förmåles äger motsvarande tillämpning då anstånd förverkas enligt denna paragraf.

21 §.

Förklaras ej anståndet förverkat, vare straffet förfallet.

22 §.

På framställning av övervakningsdomstol eller sådan domare eller nämnd som i 17 § sägs skall polismyndighet lämna handräckning för att inställa den dömde inför domstolen eller nämnden.

Domstol eller övervakningsnämnd som skall meddela varning äge ock påkalla handräckning för att inställa den dömde.

23 §.

Mot beslut av domstol eller domare enligt 14, 15 eller 20 § äger den dömde föra talan på sätt och inom tid som är stadgat om överklagande av allmän domstols slutliga utslag i brottmål. Beslut om varning må dock ej överklagas.

Den som ej åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äger påkalla prövning av övervakningsdomstolen.

Beslut under prövotiden om dess förlängning eller angående föreskrift skall lända till efterrättelse utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

24 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att anstånd må medgivas med ådömande av ansvar gäller icke förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning och ej heller påföljd som avses i 2 kap. 20 § allmänna strafflagen eller liknande påföljd, som finnes stadgad i annan lag eller författning.

25 §.

De närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag meddelar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939, vilken dag 1—24 och 29 §§ lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom upphöra att gälla; dock att

nämnda lagrum skola tillämpas i fall, där målet blivit av första domstol avdömt före den 1 juli 1939.

Har anstånd enligt lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom lämnats med böter, utgöre den omständighet ej hinder mot villkorlig dom enligt denna lag.

Förslag

till

Lag

om personundersökning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I brottmål må särskild undersökning enligt denna lag äga rum angående den tilltalades personliga förhållanden och lämpliga åtgärder för att avhålla honom från att begå brott.

Ändå att sådan personundersökning skulle främja utredningen i målet, må den underlåtas ifall den skulle lända den tilltalade till avsevärt men.

2 §.

Har någon som ej fyllt tju guett år häktats för brott, skall personundersökning skyndsamt beslutas, där ej skäl som sägs i 1 § andra stycket är emot undersökningen eller motsvarande utredning ändock kan vinnas.

Lag samma vare, då någon som fyllt tju guett år häktats för brott och laga hinder mot meddelande av villkorlig dom ej föreligger.

3 §.

Ej må någon dömas till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse (arbetsanstalt), förvaring eller internering i säkerhetsanstalt eller, där han ej fyllt tju guett år, till straffarbete och ej heller dömas enligt 4 § lagen om villkorlig dom med mindre personundersökning ägt rum eller motsvarande utredning ändock är tillgänglig.

4 §.

Beslut om personundersökning fattas av domstolen eller dess ordförande. I beslutet skall personundersökare förordnas.

5 §.

I brottmål må ock läkare förordnas att avgiva intyg angående den tilltalade enligt av Konungen meddelade anvisningar.

I de fall som i 2 och 3 §§ angivas skall sådant förordnande beslutas, där ej de upplysningar som avses med intyget prövas obehövligen för avgörandet i målet eller ändock kunna vinnas eller ock utlåtande enligt sinnessjuklagen inhämtas.

Beslut fattas såsom om personundersökning i motsvarande fall är stadgat. Förordnande meddelas, om den tilltalade är häktad, för fängensläkaren och eljest för annan läkare, om möjligt en psykiater.

6 §.

Har läkare enligt 5 § förordnats att avgiva intyg angående tilltalad som icke är häktad, är denne pliktig att inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Utebliver han, må på begäran av läkaren polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

7 §.

Personundersökare och läkare åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligen arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom går i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, utan avgift tillhandahållas.

8 §.

Barnavårdsnämnd skall på begäran av personundersökare, allmän åklagare eller domstol meddela tillgängliga upplysningar beträffande tilltalad som ej fyllt 21 år och föreslå lämpliga åtgärder för att avhålla honom från att begå brott.

Enahanda skyldighet åligger (fattigvårdsstyrelse och) nykterhetsnämnd beträffande person med vilken dessa nämnder skola taga befattning.

9 §.

Finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma vid föredragning av berättelse över personundersökning, läkarintyg enligt 5 § eller upplysningar enligt 8 § eller ock vid därmed sammanhängande utredning, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen bestämma, att målet i denna del skall handläggas inom stängda dörrar.

Utan hinder av sådant beslut må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara detsamma.

10 §.

Konungen äger meddela bestämmelser om vad personundersökare och enligt denna lag förordnad läkare hava att iakttaga.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Genom lagen upphävas 25—28 §§ lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom, 1—3 §§ och 4 § andra stycket lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga samt 4 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

I mål som anhängiggjorts före den 1 juli 1939 skall dock äldre lag tillämpas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 kap. 17 och 20 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 17 och 20 §§ strafflagen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

5 KAP.

17 §.

Är åtal — — — avbrottet skedde.

Har enligt vad därom särskilt stadgas genom villkorlig dom förordnats om anstånd med ådömande av ansvar och har ej anståndet förklarats förverkat innan den i 14 eller 15 § bestämda tiden förflutit från det domen vann laga kraft, vare straffet förfallet, dock i intet fall före prövotidens slut.

20 §.

Ådömt straff — — — än fängelse.

Huru ådömt straff tidigare kan vara förfallet, därom stadgas i särskild lag om villkorlig dom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 32 § strafflagen för krigsmakten skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

32 §.

Villkorlig dom enligt vad därom särskilt stadgas må vid brott för vilket straff är utsatt i denna lag ej tillämpas i annat fall än då straffet är utsatt i 8 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran skall upphöra att gälla samt att 2 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 §.

Har den som genom villkorlig dom fått anstånd med verkställande av fängelse eller straffarbete förverkat anståndet och har han ej fyllt aderton år, må domstolen, ändå att förverkandet skett av annan anledning än brott som i 1 § sägs, förordna, att han skall undergå tvångsuppfostran i stället för det villkorligt ådömda straffet och, där han övertygats om brott, jämväl i stället för straff därför.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skall upphöra att gälla samt att 2 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

2 §.

Har den, som genom villkorlig dom fått anstånd med verkställande av fängelse eller straffarbete för brott vilket blivit begånget innan han fyllt tjuguetta år, förverkat anståndet och har han fyllt aderton år, må domstolen, ändå att förverkandet skett av annan anledning än brott vara enligt lag kan följt fängelse eller straffarbete, döma honom till ungdomsfängelse i stället för det villkorligt ådömda straffet och, där han övertygats om brott, jämväl såsom straff därför.

_____

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

_____

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

2 §.

Har någon, som genom villkorlig dom fått anstånd med verkställande av straffarbete eller för sedlighetsbrott ådömt fängelse förverkat anståndet av annan anledning än brott som i 1 § 3. sägs, må domstolen, om han prövas vara av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs och det kan

antagas att han var av enahanda sinnesbeskaffenhet vid begåendet av det brott för vilket han erhållit villkorlig dom, under de förutsättningar som i 1 § 1. och 2. angivas döma honom till förvaring i säkerhetsanstalt i stället för det villkorligt ådömda straffet och, där han övertygats om brott, jämväl i stället för straff därför.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 7 och 10 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119)
om verkställighet av bötesstraff.**

Härigenom förordnas, att 7 och 10 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

7 §.

Varda böter — — — till fängelse.

Angående villkorligt anstånd med förvandlingsstraffet stadgas i lagen om villkorlig dom.

10 §.

Skall förvandling av böter äga rum, skall mål därom (*mål om förvandling av böter*) upptagas av allmän underrätt i den ort där den bötfällda finnes eller ock av allmän underrätt vid vilken förts talan om ansvar varom i målet är fråga. *Sådant mål må ock i rättens ställe upptagas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten, vilken därtill är satt. Polisdomstol, så ock poliskammare med domsrätt, have samma behörighet som allmän underrätt att upptaga mål varom nu är fråga. Är den bötfällda villkorligt dömd och har prövotiden ej gått till ända, må dock målet upptagas allenast av allmän underrätt som här sägs.*

Talan om — — — allmän åklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 april 1937 (nr 174) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 april 1937 angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter som i denna lag stadgas, angående dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter eller med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete, eller med tillämpning av 6 § samma kapitel till böter, eller

2. erhållit villkorlig *dom*, eller

3. blivit dömda till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, eller

4. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i ansende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller

5. blivit dömda till tvångsarbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 18 juni 1937 (nr 467) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 18 juni 1937 angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter som i denna lag stadgas, angående dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter eller med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete, eller med tillämpning av 6 § samma kapitel till böter, eller

2. erhållit villkorlig *dom*, eller

3. blivit dömda till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, eller

4. blivit dömda till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt, eller

5. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller

6. blivit dömda till tvångsarbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

16 KAP.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtut sig angående ersättning åt *personundersökare eller läkare, vilken förordnats jämlikt lagen om personundersökning*, eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats

under rättegången, förordnats om kvarstad eller beslag eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rörer *personundersökare eller läkare, vilken förordnats jämlikt lagen om personundersökning*, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

**om ändring i viss del av lagen den 18 juni 1937 (nr 469) om
ändrad lydelse av 27 kap. 15 § och 30 kap. 6 § 1 mom.
rättegångsbalken.**

Häri genom förordnas, att 30 kap. 6 § 1 mom. lagen den 18 juni 1937 om ändrad lydelse av 27 kap. 15 § och 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

30 KAP.

6 §.

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld för sådant brott eller *blivit dömd jämligt 4 § lagen om villkorlig dom eller dömts till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring i säkerhetsanstalt, fängelse, mistning av befattning på viss tid, dagsböter ej under sextio eller böter omedelbart i penningar ej under ettusenfemhundra kronor eller ock blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under belopp som nu sagts, eller för honom bestämts ny minsta tid för förvaring eller internering.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

innefattande tillägg till 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken.

Härigenom förordnas som följer:

Vid röstberäkning i brottmål skall villkorlig dom anses svårare än böter och disciplinstraff men lindrigare än annat straff, tvångsuppfostran (, arbetsanstalt) och förvaring eller internering i säkerhetsanstalt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Mål, där någon som ej fyllt tjuguet år är tilltalad för brott varå enligt lag kan följa straffarbete eller fängelse, skall handläggas inom stängda dörrar, såvida den tilltalade det begär och domstolen ej av särskilda skäl finner offentlig handläggning böra äga rum. Prövas eljest att förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, må domstolen förordna, att

målet skall handläggas inom stängda dörrar. Utan hinder av målets handläggning på detta sätt må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara detsamma.

Är jämväl någon som fyllt tjuguet år tilltalad i målet, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försvåras, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den som ej uppnått nämnda ålder.

2 §.

Ej må domstol döma någon till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

3 §.

Sedan vid underrätt rannsaking i mål mot den som ej fyllt tjuguet år blivit förd till slut, skall dom avsägas samma dag eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939, vilken dag 4 § första och tredje styckena samt 5 och 6 §§ lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga skola upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Häri genom förordnas, att 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att till 44 § samma lag skall läggas ett nytt moment av den lydelse nedan angives:

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket samt om förmynderskap ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen och i lagen om personundersökning.

44 §.

4 mom. *Misstänkes den som intagits i skyddshem att hava före slutlig utskrivning begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å överståthållarämbetet och eljest å landsfogden att efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra huruvida åtal skall ske.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Härigenom förordnas, att till alkoholistlagen den 12 juni 1931 skall fogas en ny paragraf, betecknad 49 a §, av den lydelse nedan anges:

49 a §.

Misstänkes den, beträffande vilken förordnande meddelats om intagande å allmän alkoholistanstalt, att hava före utskrivning från anstalten begått brott varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; har han icke undergått rannsaking för brottet och hör detta under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å överståthållarämbetet och eljest å landsfogden att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra huruvida åtal skall ske.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Instruktion

för personundersökare.

1 §.

Personundersökare åligger att, enligt anvisningar i härvid fogade formulär till berättelse om utförd personundersökning,

verkställa ingående utredning om den tilltalades karaktär, levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt;

föreslå lämpliga åtgärder för att avhålla honom från att begå brott; samt där villkorlig dom av personundersökaren förordas eller domstolen det begär, yttra sig om behovet av särskilda föreskrifter i domen samt, om så erfordras, föreslå övervakare och i övrigt förbereda tillämpningen av föreskrifterna.

2 §.

Personundersökaren bör utan dröjsmål sätta sig i personlig förbindelse med den tilltalade, besöka hans bostad, inhämta upplysningar från hans familj och andra närstående samt söka bilda sig en på personlig iakttagelse grundad uppfattning om förhållandena i hans omgivning. Dessa uppgifter och iakttagelser skall personundersökaren kontrollera och fullständiga, särskilt genom att skaffa upplysningar angående den tilltalade och hans familj från personer som på grund av ställning och verksamhet kunna förväntas lämna tillförlitliga uppgifter ävensom från myndigheter, föreningar och anstalter, vilka kunna antagas äga kännedom i nämnda hänseende.

3 §.

Om tid och omständigheter det medgiva, bör personundersökaren samråda med statens skyddskonsulent i distriktet.

Är den tilltalade under tjuguet år, bör personundersökaren jämväl, om så lämpligen kan ske, samråda med barnavårdsnämnden angående lämpliga åtgärder för att avhålla den tilltalade från att begå brott.

Beträffande tilltalad som kan antagas vara hemfallen åt alkoholmissbruk bör personundersökaren, om så lämpligen kan ske, på motsvarande sätt samråda med nykterhetsnämnden.

4 §.

Finner personundersökaren anledning misstänka att den tilltalade lider av svårare kroppslig sjukdom eller av själslig sjukdom eller defekt och har ej läkare förordnats enligt lagen om personundersökning eller beslut fattats

om inhämtande av läkarutlåtande enligt sinnessjuklagen, bör personundersökaren utan dröjsmål anmäla sin iakttagelse till domstolen eller dess ordförande.

5 §.

Personundersökaren skall så förfara, att den tilltalade och hans anhöriga icke onödigtvis tillskyndas lidande eller skada. Kan det befaras att hänvändelse till arbetsgivare eller annan skulle lända den tilltalade till avsevärt men, må undersökningen i denna del begränsas.

6 §.

Det åligger personundersökaren att utan dröjsmål till domstolens ordförande ingiva skriftlig berättelse över personundersökningen enligt bifogade formulär, att i de delar ordföranden eller domstolen kan anse nödigt fullständiga densamma samt att på kallelse inställa sig vid domstolen för att i fall av behov gå denna tillhanda med upplysningar.

Denna instruktion träder i kraft den 1 juli 1939.

Genom instruktionen upphäves instruktionen den 20 juni 1924 för förundersökare jämlikt lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom och lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, dock att sistnämnda instruktion skall tillämpas i den mån förundersökare efter den 1 juli 1939 alltjämt finnas förordnade.

Förslag

till

Kungörelse

angående ändrad lydelse av kungörelsen den 26 november 1914 (nr 414) om skyldighet i vissa fall att inhämta utdrag av straffregistret.

Häri genom förordnas, att kungörelsen den 26 november 1914 om skyldighet i vissa fall att inhämta utdrag av straffregistret skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon för brott, därå enligt lag straffarbete följa kan, eller för snatteri blivit häktad utan att domstol därom förordnat, eller varder någon, som ej är häktad, av allmän åklagare ställd under åtal för brott, som nu är sagt,

skall den, som förordnat om häktningen eller anställt åtalet, ofördröjligen begära fullständigt utdrag av straffregistret. Likaså skall, innan någon dömes till fängelse eller tvångsarbete eller *erhåller villkorlig dom*, sådant utdrag av straffregistret angående honom vara införskaffat.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Kungörelse

med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom.

1 §.

Föreskrives övervakning över villkorligt dömd av den domstol som är övervakningsdomstol, skall domstolen omedelbart översända avskrift av utslaget i målet till statens skyddskonsulent i distriktet ävensom till övervakaren.

Föreskrives övervakning och utses annan domstol till övervakningsdomstol, skall underrättelse om beslutet jämte utdrag av protokollen i målet, i vad den dömd angår, samt övriga till ärendet hörande handlingar i huvudskrift eller bestyrkt avskrift ofördröjligen insändas till den domstol beslutet avser. Denna skall omedelbart översända avskrift av utslaget i det genom den villkorliga domen avgjorda målet till skyddskonsulenten i distriktet ävensom till övervakaren.

Vad i andra stycket stadgas skall ock, i den mån så erfordras, gälla då övervakningen under prövotiden överflyttas till annan domstol.

Meddelas eljest enligt lagen om villkorlig dom beslut som rör den dömd, skall underrättelse om beslutet, i den mån så finnes erforderligt, på enahanda sätt delgivas övervakningsdomstol, konsulent och övervakare.

2 §.

Den som mottagit nöjdförklaring skall ofördröjligen avsända underrättelse därom till den domstol som ägt upptaga besvär över domen.

Har nöjdförklaring avgivits inför domstol som ej tillika är övervakningsdomstol för den dömd, skall underrättelse om nöjdförklaringen ofördröjligen avsändas till övervakningsdomstolen.

3 §.

Ordföranden i övervakningsdomstolen skall, där så erfordras, snarast möjligt inhämta underrättelse, huruvida den villkorliga domen vunnit laga kraft. Domstol, där talan fullföljts mot villkorlig dom, skall ofördröjligen till övervakningsdomstolen översända sin i målet meddelade dom eller, om besvärerna återkallats, uppgift härom.

Vad sålunda kommit till ordförandens kännedom skall denne, i den mån så finnes erforderligt, meddela övervakaren och skyddskonsulenten i distriktet.

4 §.

Sedan utslaget i vad avser den villkorliga domen vunnit laga kraft mot den dömde eller, där han dessförinnan förklarat sig nöjd med utslaget i denna del, sedan detta skett, skall övervakningsdomstolen utan dröjsmål tillställa såväl övervakaren som den dömde övervakningsbok, upprättad enligt bifogade formulär och avsedd att tjäna till ledning och kontroll i fråga om övervakningen.

I övervakningsboken skola införas samtliga föreskrifter för den dömde, antingen de meddelats vid domen eller senare.

5 §.

Då övervakningsdomstol förordnat annan domstol eller övervakningsnämnd att meddela varning, skall beslutet därom och, i den mån det finnes erforderligt, protokoll jämte övriga handlingar i ärendet översändas till domstolen eller nämnden. Så snart varning meddelats, skall underrättelse därom avsändas till övervakningsdomstolen.

6 §.

Vid övervakningsdomstolen skola föras särskilda anteckningar rörande samtliga därunder lydande övervakningar.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Kungörelse

om övervakning enligt lagen om villkorlig dom.

1 §.

Övervakare över villkorligt dömd skall utföra sitt uppdrag med omdöme, takt och fasthet, känna ansvar för den dömd och söka vinna hans förtroende. Övervakaren bör iakttaga och bedöma den dömdes uppförande, lämna honom råd och moraliskt stöd samt leda hans fostran och utveckling.

2 §.

Vid övervakningens början skall övervakaren taga erforderlig kännedom om vad som förekommit i rättegången mot den dömd samt för honom ingående redogöra för domen, syftet med denna, vad han har att iakttaga under prövotiden och de påföljder som kunna drabba honom, därest han begår brott eller bryter mot vad till följd av domen åligger honom.

3 §.

Övervakaren skall utan dröjsmål besöka den dömd för att taga närmare kännedom om hans hemförhållanden och övriga omständigheter varunder han lever. Övervakaren bör genom samtal med den dömdes familj och andra närstående göra sig noggrant underrättad om hans intressen, böjelser, vanor och umgänge samt om annat som kan vara till ledning för övervakningen och för de åtgärder som skola vidtagas beträffande den dömd.

4 §.

Övervakaren bör, där sådant utan men för den dömd kan ske, sätta sig i förbindelse med hans arbetsgivare för att inhämta upplysningar om hur han sköter sitt arbete.

Övervakaren bör samverka med statens skyddskonsulent i distriktet och, där så erfordras, med annan skyddskonsulent samt med myndighet, förening eller anstalt, som omhändertager den dömd.

5 §.

Under övervakningens fullgörande bör övervakaren söka samverka med den dömdes familj och andra närstående för att erhålla deras bistånd i sin strävan att hjälpa och stödja den dömden. Äro förhållandena i den dömdes hem eller omgivning sådana att de motverka syftet med övervakningen, bör övervakaren söka åstadkomma förbättrade förhållanden.

6 §.

Övervakaren bör i samråd med skyddskonsulenten vid behov söka skaffa den dömden arbete eller förhjälpas honom att genomgå viss utbildning. Övervakaren bör söka tillvarata nyttiga fallenheter hos den dömden och därigenom knyta hans intresse vid en verksamhet, som kan skänka honom lofvlig utkomst.

Övervakaren bör jämväl i övrigt söka vägleda och hjälpa den dömden att uppfylla vad till följd av den villkorliga domen åligger honom.

7 §.

Besök hos den dömden skola göras av övervakaren så ofta sådant finnes erforderligt. Under de fyra första veckorna böra besöken, om särskilda förhållanden ej föranleda undantag, äga rum minst en gång i veckan; under den återstående övervakningstiden må besöken efter hand kunna ske med längre mellantider. Därjämte må övervakaren kalla den dömden att tid efter annan inställa sig hos honom.

8 §.

Övervakaren skall beträffande medel som han för uppdraget omhänderhar föra räkenskaper, vilka han är skyldig att för granskning tillhandahålla skyddskonsulenten i distriktet.

9 §.

Uppkommer på grund därav att den dömden och övervakaren vistas på skilda orter eller av annan anledning svårighet för övervakaren och den dömden att sammanträffa, må övervakaren kunna anlita lämplig person såsom biträde för att upprätthålla förbindelsen med den dömden.

Vad enligt 12 § första stycket lagen om villkorlig dom åligger den dömden i förhållande till övervakaren skall enligt övervakarens föreskrifter tillämpas i förhållande till biträdet.

10 §.

I den övervakningsbok som enligt vad därom särskilt är stadgat skall överlämnas till den dömden skall övervakaren inskriva de särskilda föreskrifter han med stöd av 12 § andra stycket lagen om villkorlig dom meddelar den dömden. Övervakaren skall vidare där anteckna sina besök hos den dömden

och dennes inställelser hos övervakaren. Anteckningar om besök av eller inställelser hos övervakarens biträde införas av biträdet.

I den till övervakaren lämnade övervakningsboken skall denne göra noggranna anteckningar rörande sina iakttagelser om den dömde och om annat som är av vikt för övervakningen.

11 §.

Vid övervakningen skall iakttagas, att den dömde icke utsättes för obehörigas uppmärksamhet eller störes i lovlig verksamhet. För detta ändamål bör särskilt iakttagas, att vid övervakarens besök i den dömdes bostad eller på hans arbetsplats, vid den dömdes inställelser hos övervakaren ävensom vid meddelanden till den dömde så förfares att hans ställning såsom villkorligt dömd icke röjes för hans grannar, arbetskamrater eller andra obehöriga. Även i övrigt bör övervakaren iakttaga tystlåtenhet rörande den dömdes personliga förhållanden.

Vid övervakningens fullgörande bör vidare tillses, att kostnader icke ådragas den dömde utöver vad som är oundgängligen nödvändigt.

12 §.

Övervakaren skall hålla skyddskonsulenten i distriktet underrättad om allt av vikt rörande övervakningen och den dömdes uppförande.

13 §.

Finner övervakaren att föreskrift behöver ändras eller icke längre är behövlig, att ny föreskrift behöver meddelas eller att prövotiden bör förlängas, har han att därom göra anmälan hos skyddskonsulenten i distriktet eller, efter dennes anvisning, hos övervakningsdomstolen eller, där övervakningsnämnd finnes tillsatt, hos denna.

14 §.

Varder den som står under övervakning vid domstol tilltalad för brott, skall övervakaren, så snart detta kommit till hans kännedom, hos skyddskonsulenten i distriktet eller, efter dennes anvisning, hos domstolen anmäla, att den tilltalade erhållit villkorlig dom.

Bryter den dömde mot vad till följd av den villkorliga domen åligger honom eller gör han sig eljest skyldig till uppförande som låter befara att han kommer att ånyo begå brott, skall övervakaren anmäla förhållandet hos skyddskonsulenten i distriktet eller ock, efter samråd med denne, hos övervakningsdomstolen eller, där övervakningsnämnd finnes tillsatt, hos denna.

15 §.

Övervakaren skall, där den dömde flyttar till annan ort eller av annan anledning mera varaktig svårighet uppkommer för övervakaren att personligen fullgöra övervakningen, ofördröjligen göra anmälan därom hos skydds-

konsulenten i distriktet eller, efter dennes anvisning, hos övervakningsdomstolen eller, där övervakningsnämnd finnes tillsatt, hos denna.

16 §.

Minst en gång varje kalenderår skall sammanträde hållas för dryftande av de under domstolen lydande övervakningsfallen. Vid sammanträdet skall på landet domaren och i stad med rådhusrätt den ledamot i rätten som avses i 17 § lagen om villkorlig dom tjänstgöra som ordförande. I övrigt skola vid sammanträdet skyddskonsulenten i distriktet och om möjligt även övervakaren närvara. Där så befinnes lämpligt, bör jämväl den dömda vara personligen närvarande. Ordföranden har att kalla till sammanträdet, där icke de som prövas böra infinna sig ändock komma tillstådes. Vid sammanträdet skall konsulenten redogöra för den dömdes förhållande under prövotiden och huruvida han iakttagit vad honom i domen eller därefter ålagts.

Över vad vid sammanträdet förekommit skall ordföranden föra protokoll.

17 §.

Övervakningsnämnd har att söka befordra vad som kan lända till villkorligt dömdas gagn samt giva skyddskonsulent och övervakare stöd och råd i sådant som rör deras verksamhet ävensom till övervakningsdomstolen avgiva förslag till åtgärder som må ankomma på denna.

Vad i 16 § är stadgat om sammanträde som där sägs skall, om övervakningsnämnd finnes tillsatt, gälla sammanträde inför nämnden, dock att ordet därvid föres av nämndens ordförande.

18 §.

Sedan övervakningen upphört skall övervakaren insända sin övervakningsbok till övervakningsdomstolen, som har att omedelbart sända den till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1939, från och med vilken dag instruktionen den 28 juni 1918 för övervakare över villkorligt dömda och kungörelsen den 5 oktober 1922 angående skyldighet för övervakare över villkorligt dömd att insända övervakningsbok m. m. skola upphöra att gälla.

Förslag
till
Instruktion
för statens skyddskonsulenter.

I. Skyddskonsulents åligganden.

1 §.

Skyddskonsulent har att inom sitt distrikt taga den befattning med villkorligt dömda som i denna instruktion sägs.

2 §.

Konsulent bör skaffa sig ingående kännedom om arbetsförhållanden och vårdmöjligheter inom distriktet samt träda i förbindelse med där bosatta personer, som kunna meddela honom nödiga upplysningar och i övrigt biträda honom i hans verksamhet.

3 §.

Konsulent skall tillhandagå domstolarna med sådana upplysningar som kunna vara av betydelse för tillämpningen av lagen om villkorlig dom. Han skall verka för att inom hans distrikt finnes tillgång till män och kvinnor, som äro lämpliga att mottaga uppdrag som personundersökare och övervakare, och skall till domstolarna lämna uppgift å sådana personer.

Konsulent är skyldig att på kallelse inställa sig till sammanträde inför övervakningsdomstols ordförande eller, där särskild övervakningsnämnd finnes tillsatt, hos denna för att redogöra för hur de dömda förhållit sig under prövotiden och dryfta möjligen erforderliga ändringar i föreskrifterna för dem.

4 §.

Konsulent skall särskilt tillse att varje villkorligt dömd erhåller den behandling som är bäst lämpad för honom. För vinnande av detta syfte bör han uppehålla förbindelse med myndigheter, föreningar och enskilda som kunna bereda den dömd lämplig arbetsanställning eller omhändertaga honom i hem eller å anstalt.

Ävenledes skall konsulent tillse, att den villkorligt dömd fullgör vad till följd av domen åligger honom.

5 §.

Konsulent skall bistå personundersökare och övervakare med råd och upplysningar i allt som rör deras uppdrag. Han skall även öva uppsikt över deras arbete. För detta ändamål skall han granska av övervakaren gjorda anteckningar i övervakningsboken ävensom de räkenskaper som övervakaren på grund av sitt uppdrag är skyldig att föra.

Finner konsulent vid utövande av verksamhet som i denna paragraf sägs anledning till anmärkning, skall han genom råd och anvisningar söka lägga förhållandena till rätta. Kan missförhållande icke på annat sätt hävas, skall konsulent göra anmälan om saken hos vederbörande domstol.

6 §.

Konsulent skall tillhandagå föreningar och enskilda vilka inom distriktet utöva hjälparbete för villkorligt dömda med råd och upplysningar samt söka stödja och utveckla deras verksamhet.

7 §.

Kräves för omhändertagande i samband med villkorlig dom kostnad som ej kan gäldas på annat sätt, har konsulent att hos fångvårdsstyrelsen göra framställning om erforderliga medel. Utbetalning av medel som för ändamålet ställas till förfogande har konsulenten att ombesörja.

8 §.

I den mån de göromål som här nämnts icke utgöra hinder är konsulent skyldig att utan särskild ersättning åtaga sig personundersökningar och övervakningar över villkorligt dömda.

9 §.

I mån av behov äger konsulent att företaga resor inom distriktet. Han är berättigad att åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt gällande bestämmelser.

10 §.

Det åligger konsulent att då han därtill anlitas taga befattning med eftervård åt personer som frigivits eller utskrivits från fångvårds- eller liknande anstalter samt med samhällets åtgärder beträffande arbetsskygga.

Han bör även ägna sig åt upplysningsverksamhet, rådgivning och annat arbete till förebyggande av brottslighet.

11 §.

Vad konsulent vid utövandet av sin verksamhet erfarit rörande villkorligt dömda och rörande personer som avses i 10 § må ej yppas för obehöriga. Protokoll och övriga handlingar skola av honom så förvaras, att de icke åt-

kommas av obehöriga. Även i övrigt bör konsulent noga tillse, att villkorligt dömda och andra som äro föremål för åtgärd icke utsättas för obehörigas uppmärksamhet eller störas i lovlig verksamhet.

12 §.

Konsulent skall ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som av fångvårdsstyrelsen meddelas angående hans verksamhet.

II. Tjänstetillsättning m. m.

III. Ansvar för tjänstefel.

Denna instruktion träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Kungörelse

**om ändrad lydelse av 6 § kungörelsen den 9 april 1926 (nr 77)
angående tillhandahållande i vissa fall av domstols
protokoll i brottmål.**

Härigenom förordnas, att 6 § kungörelsen den 9 april 1926 angående tillhandahållande i vissa fall av domstols protokoll i brottmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

6 §.

Då någon enligt lagen om villkorlig dom ställts under övervakning, äger statens skyddskonsulent eller, efter hans tillstyrkan, övervakaren av vederbörande domare, i den omfattning denne prövar erforderlig för övervak-

ningens utövande, erhålla transumt av protokollet i det mål, vari domen meddelats, ävensom i andra mål, i vilka nämnda lag sedermera må hava tillämpats beträffande den dömde.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1939.

MOTIV.

Allmän motivering.

1 kap. Historik.

I skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde 1898 års riksdag, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande bl. a. huruvida villkorlig straffdom vid ringare brott och förseelser lämpligen kunde införas i den svenska rätten. Sedan fängvårdsstyrelsen avgivit utlåtanden över denna och andra framställningar, uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att bl. a. utreda frågan om införande av villkorlig dom. Denna kommitté avgav den 17 maj 1902 betänkande med förslag bl. a. till lag angående villkorlig straffdom. På grundval av kommittéförslaget framlades förslag till sådan lag för 1906 års riksdag genom kungl. proposition (nr 49), vilken av riksdagen bifölls. Lag angående villkorlig straffdom utfärdades därefter den 22 juni 1906.

Enligt denna lag ägde domstol, där någon dömdes till straffarbete, ej över tre månader, eller fängelse, ej över sex månader, under vissa förutsättningar förordna, att med straffet skulle anstå och att på villkor, som i lagen angavs, skulle bero huruvida straffet skulle gå i verkställighet. Vad sålunda stadgades kunde ock, där straffet bestämdes till böter, tillämpas å detta straff, dock ej i annat fall än där anledning vore att den tilltalade till följd av fattigdom och bristande förvärvsförmåga skulle nödgas avtjäna böterna med frihetsstraff. Om den, som fått villkorlig dom, inom tre år efter domen beginge brott och han för detta bleve dömd till straffarbete eller fängelse, skulle anståndet tillika av domstolen förklaras förverkat; dömdes han till annat straff, kunde likaledes — beroende på domstols prövning — ett sådant förverkande inträda.

I skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll 1908 års riksdag, att Kungl. Maj:t täcktes, till fullständigare ernående av syftet med lagen angående villkorlig straffdom, låta verkställa utredning huruvida och i vad mån övervakning över villkorligt dömda lämpligen kunde anordnas. Vidare anhöll 1912 års riksdag i skrivelse, att Kungl. Maj:t täcktes, i samband med den utredning varom 1908 års riksdag gjort framställning, taga i övervägande huruvida och i vad mån institutet villkorlig straffdom kunde vinna tillämpning jämväl på personer som dömdes till längre tids frihetsstraff än straffarbete i tre månader eller fängelse i sex månader. Därjämte fäste riksdagens justitie-

ombudsman i skrivelse den 5 juli 1912 Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på en fråga, som enligt justitieombudsmannens tanke borde lösas samtidigt med den av riksdagen ifrågasatta utvidgningen av den villkorliga domens tillämplighet, nämligen åstadkommandet av undersökning i det särskilda fallet av den brottsliges förhållanden i och för bedömande av villkorlig doms lämplighet.

I anledning av bl. a. dessa framställningar förordnade Kungl. Maj:t sakkunniga att biträda inom justitiedepartementet med verkställande av utredning och avgivande av förslag till, jämte annat, utsträckt tillämpning av villkorlig straffdom samt nya eller ändrade bestämmelser i övrigt beträffande detta rättsinstitut. De sakkunniga avgåvo den 25 juli 1917 betänkande med förslag i ämnet. Därpå grundat förslag förelades 1918 års riksdag genom kungl. proposition (nr 375), vilken med vissa ändringar bifölls av riksdagen. Den 28 juni 1918 utfärdades därefter ny lag angående villkorlig straffdom.

Genom 1918 års, alltjämt gällande, lag angående villkorlig straffdom utvidgades möjligheterna att ådöma straffarbete och fängelse villkorligt så, att möjlighet därtill föreligger där någon dömes till straffarbete ej över sex månader eller fängelse ej över ett år. Prövotiden förkortades för det fall, att böter ådömts villkorligt, till ett år men bibehölls för övriga fall vid tre år. Den villkorligt dömda skall under prövotiden i regel stå under övervakning av en därtill förordnad person, som har att utöva tillsyn över hans uppförande och söka befordra vad som kan lända till hans rättelse. Om den dömda vid åtalets anhängiggörande är under 21 år, kan i domen åläggas honom skyldighet, i visst avseende eller i allmänhet, att efterkomma föreskrift och foga sig i anordning som övervakaren finner erforderlig för hans rättelse. Övervakningen står under domstols vårdnad. Som förverkandeledning gäller vid sidan av brott underlåtenhet att föra ett ordentligt leverne och överträdelse av ordningsföreskrifter enligt lagen. I stället för förverkande kan i sådana fall varning förekomma. För vinnande av utredning i det särskilda fallet huruvida erforderliga förutsättningar för villkorlig dom finnas, skall i viss utsträckning särskild förundersökning ägas rum rörande den tilltalade.

I 1918 års lag angående villkorlig straffdom vidtogs genom lag den 3 maj 1929 viss ändring beträffande sättet för meddelande av varning.

I samband med reformering av bestämmelserna om verkställighet av bötesstraff vidtoges genom lag den 9 april 1937, vilken skall träda i kraft den 1 januari 1939, vissa ändringar i lagen angående villkorlig straffdom. Efter dessa ändringar skola böter icke kunna ådömas villkorligt men väl förvandlingsstraff för böter. Prövotiden skall i sådant fall vara två år.

2 kap. Statistiska uppgifter.¹

Villkorlig dom användes numera i betydligt större utsträckning än under första tiden efter det institutet införlivades med den svenska straffrätten. I tab. 1 lämnas uppgifter om antalet genom utslag i första instans villkorligt dömda personer, fördelade efter kön, under vart och ett av åren 1907—1934. Uppgifterna äro hämtade, för tiden t. o. m. år 1912 ur chefens för justitiedepartementet ämbetsberättelser och för tiden därefter ur Sveriges officiella statistik, avdelningen »Brottsligheten». På sistnämnda publikation grunda sig, där annat ej anges, jämväl övriga sifferuppgifter i detta kapitel.

Tab. 1. Genom utslag i första instans² villkorligt dömda personer, fördelade efter kön, åren 1907—1934.

Å r	Män	Kvinnor	Summa	Å r	Män	Kvinnor	Summa
1907	362	61	423	1921	613	138	751
1908	390	92	482	1922	571	108	679
1909	569	91	660	1923	697	132	829
1910	532	114	646	1924	712	120	832
1911	514	91	605	1925	977	137	1 114
1912	556	116	672	1926	976	155	1 131
1913	547	97	644	1927	1 048	174	1 222
1914	427	123	550	1928	1 090	191	1 281
1915	622	112	734	1929	1 267	198	1 465
1916	827	136	963	1930	1 295	223	1 518
1917	1 686	318	2 004	1931	1 455	257	1 712
1918	2 686	398	3 084	1932	1 520	237	1 757
1919	1 099	231	1 330	1933	1 568	254	1 822
1920	706	155	861	1934	1 670	397	2 067

² Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

Av tab. 1 framgår, att antalet meddelade villkorliga domar under tiden 1907—1914 på det hela taget, ehuru ingalunda oavbrutet, var i stigande. Med år 1915 började en stark stegring, som kulminerade år 1918 och sam-

¹ Vid utarbetandet av detta kapitel ha de sakkunniga haft förmånen att erhålla medverkan av aktuarien hos statistiska centralbyrån SVERKER GROTH.

Tab. 2. Genom utslag i första instans¹ villkorligt dömda per-

	Lagrum	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
1	<i>Strafflagen</i>										
2	3 kap. 9 och 10 §§..	1	—	1	5	10	10	4	—	1	—
3	7 kap.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	8, 9 kap.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	10 kap.	15	28	22	20	32	10	21	47	36	36
6	11 kap.	10	5	4	5	21	—	—	4	3	3
7	12 kap.	19	31	34	33	57	138	107	60	50	37
8	13 kap.	2	—	1	—	—	—	—	—	—	4
9	14 kap.	48	41	34	31	33	43	44	48	66	65
10	15 kap.	2	2	1	1	—	2	—	5	1	2
11	16 kap.	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—
12	17 kap.	—	—	1	—	—	—	2	1	—	2
13	18 kap.	17	9	11	13	10	9	21	25	32	28
14	19 kap.	18	5	1	13	10	7	5	4	7	4
15	20 kap.	453	375	565	738	1 674	2 618	1 032	583	466	407
16	21 kap.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
17	22 kap.	19	28	40	32	40	64	36	36	46	54
18	23 kap.	4	1	3	1	4	1	1	3	5	1
19	24 kap.	—	1	1	1	3	—	2	—	1	—
20	25 kap.	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1
21	<i>SL för krigsmakten...</i>	—	—	—	57	105	173	51	36	25	22
22	<i>Andra lagar, förordningar m. m. ....</i>	36	24	15	13	5	8	3	5	11	13
23	Summa	644	550	734	963	2 004	3 084	1 330	861	751	679

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

manhänge med den starka ansvällningen av antalet tjuvnadsbrott under världskriget. De närmast följande åren sjönk brottsligheten efter hand högst avsevärt, och antalet villkorliga domar visar likaledes en betydande nedgång, fastän tillämpningsområdet för villkorlig dom fr. o. m. 1919 års ingång utvidgats. År 1922 nådde antalet villkorliga domar ned till en nivå, ej mycket överstigande den från vilken stegringen under världskriget utgått. Därefter steg antalet ånyo oavbrutet och var det sista år för vilket uppgift finnes, nämligen 1934, över 2 000 eller nära fem gånger så stort som år 1907.

En för de sakkunnigas räkning utförd specialundersökning, grundad å uppgifterna till straffregistret, har givit vid handen, att villkorlig dom i icke ringa utsträckning meddelas för personer, vilka äro av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, s. k. minskat tillräkneliga. Sålunda hava av 75 under år 1934 i första instans jämlikt 5 kap. 6 § strafflagen dömda personer 11 eller drygt var sjunde erhållit villkorlig dom. Ungefär sam-

soner, fördelade efter brottets beskaffenhet, åren 1913—1934.

1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	Summa	%
—	1	7	2	3	—	5	1	2	1	1	—	55	0·2
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0·0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	31	43	36	31	34	42	51	74	72	46	53	811	2·9
4	9	6	8	4	3	3	3	13	4	9	4	125	0·5
43	43	65	60	60	71	67	83	92	84	94	91	1 419	5·0
1	—	1	1	2	2	3	5	1	2	3	3	31	0·1
69	68	84	68	95	83	88	110	137	109	115	304	1 783	6·3
6	1	10	1	3	3	5	1	10	3	4	4	67	0·2
4	4	3	5	2	2	3	4	4	—	2	1	37	0·1
—	1	2	8	5	5	7	4	4	7	10	7	66	0·2
36	45	37	60	74	78	99	60	66	71	88	97	986	3·5
8	5	17	9	1	7	15	8	26	11	12	10	203	0·7
498	483	635	669	698	756	825	893	914	1 036	1 065	1 080	18 463	65·1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	0·0
76	79	114	119	163	153	200	188	227	237	247	243	2 441	8·6
12	8	12	18	15	14	15	14	17	15	26	21	211	0·8
2	3	6	3	8	4	5	6	4	4	2	1	57	0·2
2	4	1	3	3	3	1	5	7	6	6	2	47	0·2
33	35	45	40	36	43	32	25	25	40	31	32	886	3·1
4	11	25	21	19	20	50	57	89	55	61	113	658	2·3
829	832	1 114	1 131	1 222	1 281	1 465	1 518	1 712	1 757	1 822	2 067	28 350	100·0

ma proportion har enligt en vid Sveriges domareförbunds möte år 1936 lämnad uppgift förelegat beträffande de till Stockholms rådhusrätts allmänna rättegångsavdelningar under tiden från början av år 1934 inkomna och där till och med sommaren 1936 avdömda brottmålen. Av de 50 personer, vilka i mål tillhörande nämnda grupp dömts jämligt 5 kap. 6 § strafflagen, hade nämligen 7 fått villkorlig dom.

Vad slags brott de villkorligt dömda förövat belyses av *tab. 2*, som innehåller uppgifter om antalet under vart och ett av åren 1913—1934 genom utslag i första instans villkorligt dömda personer, med fördelning efter brottets beskaffenhet. Såsom synes av tabellen, ha av de under perioden 1913—1934 villkorligt dömda över 65 % dömts för tjuvnadsbrott. Beträffande vissa kategorier av brott har användningen av villkorlig dom ökat i särskilt hög grad under de år tabellen avser. Absolut taget har sålunda exempelvis under år 1934 villkorlig dom meddelats för brott enligt 22 kap. strafflagen i

Tab. 3. Genom utslag i första instans enligt 14 och

	Lagrum	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
1	14 kap. 1—3 §§	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	4—8 §§	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
3	9 §	2	4	3	3	1	5	1	7	5	6
4	10—12, 14 §§	19	10	6	9	5	7	11	14	18	14
5	13 §.....	15	16	15	7	17	20	14	8	28	17
6	15 §.....	2	1	1	1	2	—	1	1	2	1
7	17 §.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	18—20 §§ ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	21 §.....	—	—	—	—	—	—	2	1	—	2
10	22—25 §§ ..	9	8	5	7	5	8	13	13	7	20
11	26—29 §§ ..	—	—	—	—	—	—	2	4	3	3
12	30—33 §§ ..	—	2	—	—	1	1	—	—	1	—
13	36 §.....	1	—	4	3	2	2	—	—	2	2
14	Summa	48	41	34	31	33	43	44	48	66	65
15	18 kap. 1—9 §§.....	7	5	4	7	4	4	13	12	19	18
16	10 §.....	7	3	4	4	3	5	7	9	6	7
17	11, 12 §§ ..	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
18	13 §.....	1	1	2	2	2	—	—	3	6	3
19	14 §.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	15 §.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
21	16 §.....	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—
22	Summa	17	9	11	13	10	9	21	25	32	28

Tab. 4. Genom utslag i första instans enligt 14 och 18 kap. SL villkorligt dömda åren

	Lagrum	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
1	14 kap.	1·5	1·5	1·4	1·2	2·1	2·8	2·0	1·8	3·0	3·6
2	Därav 9 §	5·9	12·9	9·1	14·3	6·3	35·7	10·0	18·4	14·7	20·0
3	10—12, 14 §§	9·2	5·4	4·1	7·9	6·0	9·7	9·2	10·4	12·8	12·3
4	13 §.....	0·5	0·7	0·7	0·3	1·2	1·5	0·7	0·3	1·5	1·1
5	22—25 §§ ..	20·5	16·0	8·1	12·5	10·2	32·0	38·2	24·1	25·0	50·0
6	26—29 §§ ..	—	—	—	—	—	—	14·3	23·5	33·3	17·6
7	18 kap. (utom 15 §)	1·3	0·9	1·0	1·3	1·0	1·1	2·5	3·1	4·6	4·4
8	Därav 1—9 §§....	14·9	15·6	10·8	14·3	12·1	8·3	25·0	26·1	38·0	27·7
9	10 §.....	26·9	15·0	25·0	20·0	50·0	35·7	43·8	34·6	27·3	31·8
10	13 §.....	0·4	0·5	1·1	0·9	1·5	—	—	1·2	3·1	1·8

18 kap. SL villkorligt dömda personer, åren 1913—1934.

1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	1	2
4	7	5	11	6	7	14	13	15	12	17	14	3
17	15	21	19	21	20	22	24	33	30	23	46	4
21	20	25	22	34	22	13	24	28	20	23	22	5
1	—	2	1	1	—	—	—	5	—	—	1	6
1	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
2	2	1	2	—	3	2	6	1	1	5	2	9
15	18	24	9	17	20	21	12	19	19	15	16	10
8	6	5	3	14	6	12	31	33	26	30	200	11
—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	12
—	—	1	—	2	3	1	—	—	—	1	1	13
69	68	84	68	95	83	88	110	137	109	115	304	14
20	35	23	35	52	55	67	44	38	39	51	70	15
5	7	5	15	13	14	26	9	18	17	25	14	16
—	—	1	1	2	1	1	1	2	—	2	2	17
4	3	8	8	6	5	4	6	8	12	10	10	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	20
7	—	—	—	1	3	1	—	—	3	—	1	21
36	45	37	60	74	78	99	60	66	71	88	97	22

personer i procent av hela antalet i första instans enligt samma lagrum sakfälda, 1913—1934.

1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	
3·5	3·5	3·5	3·1	4·2	3·4	3·4	3·9	4·6	4·1	4·5	10·8	1
11·1	18·9	8·3	23·4	10·9	11·1	15·9	13·5	11·5	10·3	10·8	11·7	2
14·2	16·3	15·7	18·3	15·6	20·4	16·9	19·4	25·2	22·4	21·5	33·3	3
1·2	1·2	1·2	1·1	1·8	1·0	0·6	1·0	1·1	0·9	1·0	1·0	4
44·1	60·0	64·9	42·9	50·0	66·7	75·0	57·1	79·2	63·3	71·4	69·6	5
57·1	66·7	50·0	42·9	70·0	54·5	63·2	83·8	75·0	68·4	57·7	94·3	6
5·8	6·1	5·7	9·3	13·0	12·2	15·3	11·7	11·5	13·1	17·7	16·7	7
35·7	43·8	25·8	42·7	49·5	46·2	46·2	41·9	43·7	44·3	48·1	54·3	8
35·7	33·3	21·7	51·7	54·2	56·0	72·2	29·0	52·9	44·7	55·6	63·6	9
2·8	2·1	5·6	5·6	3·9	3·2	2·7	3·4	4·5	7·5	7·0	5·4	10

Tab. 5. Genom utslag i första instans¹ villkorligt dömda personer, fördelade efter straffets art, åren 1917—1934.

Å r	Antal	D ä r a v d ö m d a t i l l				
		s t r a f f a r b e t e		f ä n g e l s e		böter
		Antal	I % av samtliga till straffarbete i högst 3 eller, fr. o. m. år 1919, 6 mån. dömda	Antal	I % av samtliga till fängelse i högst 6 mån. eller, fr. o. m. år 1919, 1 år dömda	
1917	2 004	1 264	56.5	516	21.7	224
1918	3 084	2 226	53.3	662	22.8	196
1919	1 330	1 012	33.4	278	16.9	40
1920	861	621	33.7	216	13.5	24
1921	751	472	35.3	231	23.5	48
1922	679	409	36.9	233	28.3	37
1923	829	495	42.3	286	32.4	48
1924	832	461	42.4	303	32.5	68
1925	1 114	560	42.4	413	35.7	141
1926	1 131	605	46.3	414	36.3	112
1927	1 222	666	49.2	430	34.4	126
1928	1 281	708	48.4	441	34.6	132
1929	1 465	763	49.8	524	34.5	178
1930	1 518	789	49.7	517	33.0	212
1931	1 712	790	50.2	593	32.1	329
1932	1 757	951	50.7	605	33.7	201
1933	1 822	978	53.1	644	32.2	200
1934	2 067	973	56.0	918	38.3	176

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

ungefär åtta gånger så många fall som under år 1914. En betydande ökning framträder även, om man jämför antalet villkorliga domar i förhållande till hela antalet straffdomar jämlikt nämnda kapitel under följande perioder: 9.2 % under perioden 1913—1916 mot 18.0 % under perioden 1931—1934. Motsvarande procenttal äro för brotten enligt 17 kap. 1.3 och 31.5, för brotten enligt 20 kap. 21.3 och 39.0, för brotten enligt 23 kap. 5.1 och 33.9, för brotten enligt 25 kap. 0.0 resp. 4.3, för brotten enligt 14 kap. 1.4 och 6.0 samt för brotten enligt 18 kap. (utom 15 §) 1.1 och 14.7.

Då det ansetts vara av särskilt intresse att erhålla närmare kännedom om utvecklingsgången beträffande olika slag av brott enligt sistnämnda båda kapitel, ha de sakkunniga låtit i tab. 3 och 4 angiva antalet för dessa brott meddelade villkorliga domar resp. detta antal i procent av motsvarande hela antal sakfällningar, allt för vart och ett av åren 1913—1934. Relativtalen i tab. 4 ge vid handen, dels att särskilt de för brott enligt 14: 22—29

samt 18:1—9 sakfällda brukat dömas villkorligt, dels att utvecklingen i stort sett gått mot en relativt taget ökad användning av villkorlig dom.

I *tab. 5* redovisas antalet under vart och ett av åren 1917—1934 genom utslag i första instans villkorligt dömda personer, med fördelning efter arten av det straff som ådömts villkorligt. Tabellen tjänar även i viss mån till att belysa, i vilken utsträckning domstolarna inom de formella skrankor som lagen uppställt utnyttjat möjligheterna att använda villkorlig dom. Uppgifter lämnas nämligen rörande det i procent uttryckta förhållandet mellan nyssnämnda antal, å ena sidan, och hela antalet till straffarbete i högst 3 eller, fr. o. m. år 1919, 6 månader resp. till fängelse i högst 6 eller, fr. o. m. år 1919, 1 år dömda, å andra sidan. De lägsta procenttalen återfinnas vid åren 1919 och 1920; för de därefter följande åren utvisar tabellen en visserligen icke oavbruten ökning av relativtalens storlek. År 1934 erhöll över hälften av de till straffarbete i högst sex månader dömda och över en tredjedel av de till fängelse i högst ett år dömda villkorlig dom. Att de båda första i tabellen behandlade åren, 1917 och 1918, likaledes uppvisa höga procenttal, särskilt beträffande straffarbete, har sannolikt sin förklaring däri att det stora antalet tjuvnadsbrott under dessa år väsentligen var utslag av akut kriminalitet, framkallad av de egenartade förhållandena under kristiden. I själva verket ha domstolarna i högre grad än av *tab. 5* framgår utnyttjat möjligheterna att döma villkorligt. I många fall där den tilltalade dömts ovillkorligt till sådant frihetsstraff som i och för sig kunnat ådömas villkorligt har nämligen domstolen varit lagligen förhindrad att meddela villkorlig dom, emedan den tilltalade under de tio år som närmast föregått brottet dömts till straffarbete eller fängelse eller undergått sådant straff.

Antalet villkorligt ådömda bötesstraff är jämfört med hela antalet ådömda bötesstraff synnerligen obetydligt. Av samtliga under fyraårsperioden 1931—1934 till enbart böter dömda personer ha sålunda endast 0·2 % dömts villkorligt. Detta förhållande sammanhänger uppenbarligen med att villkorlig dom ej må förekomma i fråga om böter i annat fall, än där det är anledning antaga, att den dömde till följd av fattigdom och bristande förvärvsförmåga skulle nödgas avtjäna böterna med frihetsstraff. Att sådan anledning föreligger oftare beträffande unga brottslingar än beträffande äldre, är naturligt och bestyrkes av en för de sakkunnigas räkning utförd bearbetning av statistiska centralbyråns primärmaterial. Nämnda bearbetning har nämligen givit vid handen, att under år 1934 villkorlig dom meddelats åt ej mindre än 25·4 % av dem som förövat tjuvnadsbrott (snatteri) före 21 års ålder och därför ådömts böter, medan motsvarande procenttal för äldre brottslingar är endast 2·7.

En fördelning efter ålder vid brottets begående av de personer, som genom utslag i första instans under år 1934 villkorligt dömts till frihetsstraff, har genomförts i *tab. 6*, som är byggd direkt på statistiska centralbyråns primärmaterial. Det framgår av denna tabell, att villkorlig dom kommer till användning i relativt betydligt större omfattning för brottslingar under 21 år än för äldre brottslingar. Beträffande personer som vid brottets begående

Tab. 6. Genom utslag i första instans¹ till frihetsstraff villkorligt dömda personer, fördelade efter ålder vid brottets begående, år 1934.

Dömda till straffarbete				Dömda till fängelse			
Under 21 år		21 år och däröver		Under 21 år		21 år och däröver	
Antal	I % av samtliga till straffarbete i högst 6 mån. dömda	Antal	I % av samtliga till straffarbete i högst 6 mån. dömda	Antal	I % av samtliga till fängelse i högst 1 år dömda	Antal	I % av samtliga till fängelse i högst 1 år dömda
550	74.7	423	42.3	282	64.1	636	32.5

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

ännu ej fyllt 21 år meddelades sålunda år 1934 villkorlig dom för $\frac{3}{4}$ av dem som dömdes till straffarbete i högst sex månader och för mera än $\frac{3}{5}$ av dem som dömdes till fängelse i högst ett år; motsvarande tal för personer som vid brottets begående fyllt 21 år äro omkring $\frac{2}{5}$ och $\frac{1}{3}$. Till någon del — huru stor har ej undersökts — måste denna skillnad mellan äldre och yngre brottslingar bero på att av de äldre relativt flera än av de yngre varit förut straffade och på den grund uteslutna från möjligheten att erhålla villkorlig dom. Berörda omständighet bör hållas i minnet jämväl vad angår i det följande omnämnda jämförelser mellan äldre och yngre brottslingar. Man bör över huvud icke förbise, att olikheterna mellan skilda åldersklasser beträffande användningen av villkorlig dom måste bero på åtskilliga faktorer,

Tab. 7. Genom utslag i första instans¹ dömda personer, fördelade efter ålder vid brottets begående, åren 1926—1934.

År	15—18 år			18—21 år			21 år och däröver		
	Samtliga dömda, varom uppgifter lämnats till straffregistret	Därav villkorligt dömda		Samtliga dömda, varom uppgifter lämnats till straffregistret	Därav villkorligt dömda		Samtliga dömda, varom uppgifter lämnats till straffregistret	Därav villkorligt dömda	
		Antal	I % av samtliga dömda		Antal	I % av samtliga dömda		Antal	I % av samtliga dömda
1926	544	328	60.3	691	252	36.5	2 695	551	20.4
1927	561	298	53.1	739	282	38.2	2 875	642	22.3
1928	567	325	57.3	761	324	42.6	2 947	632	21.5
1929	623	371	59.6	785	325	41.4	3 200	769	24.0
1930	669	402	60.1	832	341	40.9	3 274	775	23.7
1931	668	442	66.2	879	373	42.4	3 508	897	25.6
1932	773	497	64.3	827	353	42.7	3 767	907	24.1
1933	784	513	65.4	838	373	44.5	3 833	936	24.4
1934	794	549	69.1	831	396	47.7	4 021	1 122	27.9

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

Tab. 8. Personer dömda år 1934 i första instans genom utslag¹ varom uppgifter lämnats till straffregistret, med fördelning efter den² ådömda påföljdens art.²

	Straff- arbete	Fängelse	Böter	Tvångs- upp- fostran	Förva- ring	Inter- nering	Vill- korlig dom	Summa
Vid brottets begående un- der 21 år	213	147	238	79	3	—	945	1 625
Vid brottets begående över 21 år	1 172	1 331	364	—	28	4	1 122	4 021
Summa	1 385	1 478	602	79	31	4	2 067	5 646

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt. — ² I talen för de till straff dömda äro ej inräknade de, vilkas straff utbyts mot tvångsuppfostran, förvaring eller in-
ternering, och ej heller de villkorligt dömda.

mer eller mindre direkt avhängiga utav brottslingarnas ålder, såsom drift-
liv, intelligensutveckling, livserfarenhet, förhärdelse, den relativa frekvensen
av särskilda slag av brott o. s. v. De sakkunniga ha måst avstå från att
söka statistiskt utreda betydelsen av varje sådan faktor. De siffror, som
här framlagts till belysande av skillnaden mellan olika åldersklasser, äro
sålunda uttryck för resultat av olika orsaksfaktorers samverkan.

Antalet villkorligt dömda i förhållande till samtliga under vart och ett av
åren 1926—1934 dömda, om vilka uppgifter lämnats till straffregistret, har
angivits i tab. 7. Personerna ha därvid fördelats i grupper, allteftersom de vid
brottets begående varit i åldern 15—18 år, 18—21 år eller 21 år och däröver.
Av tabellen framgår, att relativa antalet villkorliga domar är betydligt större
för åldersgruppen 15—18 år än för gruppen 18—21 år, vilken sistnämndas
siffror i sin ordning genomgående äro större än siffrorna för den tredje ålders-
gruppen. De absoluta talen i tab. 7 ge vid handen, att för varje år utom år
1934 de villkorligt dömda inom åldersgrupperna 15—18 år och 18—21 år
utgöra tillsammans omkring halva antalet av samtliga villkorligt dömda; för

**Tab. 9. Genom utslag i första instans¹ till straffarbete eller fängelse icke villkor-
ligt dömda personer, som voro under 21 år vid brottets begående,
åren 1931—1934.**

Å r	Hela antalet dömda	D ä r a v t i l l						Antal dömda för vilka straffet ut- byts mot tvångs- uppfostran	Förut straffade	
		straffarbete				fängelse			Antal	I % av hela an- talet dömda
		2—6 mån.	6—12 mån.	1—2 år	över 2 år	1—12 mån.	över 1 år			
1931	499	224	79	29	7	160	—	77	120	24.0
1932	459	195	100	23	15	126	—	78	95	20.7
1933	453	199	88	24	9	133	—	83	94	20.8
1934	441	186	70	17	10	153	—	78	83	18.8

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

Tab. 10. Genom utslag i första instans¹ till straffarbete eller fängelse icke villkorligt dömda personer, som fyllt 21 år vid brottets begående, år 1934.

Hela antalet dömda	D ä r a v t i l l						Förut straffade	
	straffarbete				fängelse		Antal	I % av hela antalet dömda
	2-6 mån.	6-12 mån.	1-2 år	över 2 år	1-12 mån.	över 1 år		
2 535	577	327	158	142	1 322	9	1 124	44·3

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

Tab. 11. I första instans¹ sakfällda återfallsbrottslingar, om vilka på grund av sakfällningen uppgifter lämnats till straffregistret, fördelade i grupper efter tiden, då det senast ådömda straffet beräknats hava blivit till fullo undergånget, åren 1919-1934.

Å r	Tiden, då det senast ådömda straffet beräknats hava blivit till fullo undergånget											
	Samma år det nya brottet begicks eller året därförut		2:a eller 3:e året därförut		4:e eller 5:e året därförut		6-10 året därförut		Tid längre tillbaka		Samtliga	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1919	1 575	65·5	353	14·7	175	7·3	195	8·1	107	4·4	2 405	100·0
1920	1 041	56·3	408	22·1	147	7·9	177	9·6	75	4·1	1 848	100·0
1921	727	46·0	491	31·1	141	8·9	143	9·0	79	5·0	1 581	100·0
1922	603	44·6	358	26·5	176	13·0	140	10·4	74	5·5	1 351	100·0
1923	588	46·6	261	20·7	227	18·0	113	9·0	72	5·7	1 261	100·0
1924	490	43·7	243	21·6	166	14·8	156	13·9	67	6·0	1 122	100·0
1925	602	44·5	271	20·0	167	12·4	223	16·5	89	6·6	1 352	100·0
1926	557	44·4	226	18·0	133	10·6	247	19·7	91	7·3	1 254	100·0
1927	610	45·8	236	17·7	138	10·4	239	17·9	110	8·2	1 333	100·0
1928	678	48·0	239	16·9	142	10·0	243	17·2	112	7·9	1 414	100·0
1929	632	43·9	270	18·8	123	8·6	243	16·9	170	11·8	1 438	100·0
1930	671	45·5	266	18·0	163	11·1	188	12·8	186	12·6	1 474	100·0
1931	789	50·2	249	15·9	149	9·5	185	11·8	198	12·6	1 570	100·0
1932	766	46·7	311	18·9	154	9·4	193	11·8	217	13·2	1 641	100·0
1933	693	42·0	385	23·4	182	11·0	176	10·7	213	12·9	1 649	100·0
1934	713	42·8	354	21·2	174	10·4	178	10·7	248	14·9	1 667	100·0

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

Tab. 12. Genom utslag i första instans¹ villkorligt dömda personer, beträffande vilka förordnande om övervakning meddelats, åren 1919—1934.

Å r	Antal	I % av hela antalet villkorligt dömda	Å r	Antal	I % av hela antalet villkorligt dömda
1919	718	54·0	1927	854	69·9
1920	486	56·4	1928	977	76·3
1921	419	55·8	1929	1 092	74·5
1922	411	60·5	1930	1 150	75·8
1923	525	63·3	1931	1 217	71·1
1924	537	64·5	1932	1 353	77·0
1925	774	69·5	1933	1 403	77·0
1926	795	70·3	1934	1 436	69·5

¹ Inberäknat utslag i första instans av krigsrätt och överrätt.

år 1934 är antalet villkorligt dömda unga förbrytare proportionsvis något lägre. Vid jämförelse mellan siffrorna i tab. 5 och tab. 6 å ena sidan samt siffrorna i tab. 7 å andra sidan bör ihågkommas, att tab. 7 avser alla ådömda straff (även böter) som anmälts till straffregistret — alltså ej blott dem som med hänsyn till strafftidens längd kunnat ådömas villkorligt — samt icke skiljer mellan de olika straffarterna straffarbete, fängelse och böter.

Tab. 8 lämnar redogörelse för antalet personer, som under år 1934 dömts i första instans genom utslag varom uppgift lämnats till straffregistret, med

Tab. 13. Antal personer, för vilka övervakning upphört, fördelade efter orsaken till upphörandet, åren 1932—1935.

O r s a k e r	Å r			
	1932	1933	1934	1935
Dödsfall	7	11	15	16
Prövotidens utgång	738	780	799	952
Domstols beslut enligt 10 § andra stycket i lagen angående villkorlig straffdom (av särskilda skäl kan antagas, att den dömda låter sig rätta utan övervakning)	81	79	88	105
Domstols beslut enligt 11 § i sagda lag (återfall i brott)	87	98	106	106
Domstols beslut enligt 12 § i sagda lag (den villkorligt dömda har före domens meddelande förövat annat brott)	18	22	17	15
Domstols beslut enligt 13 § i sagda lag (den villkorligt dömda åsidosätter honom åliggande skyldigheter)	6	12	7	11
Den övervakade funnen skyldig till brott, begånget under prövotiden, men förklarad straffri	1	—	1	—
Överdomstols på klagan över den villkorliga domen meddelade beslut om upphävande av straffanståndet	—	2	—	—
Summa	938	1 004	1 033	1 205

Tab. 14. Under åren 1922—1925 genom lagakraftvunnen dom villkorligt dömda uppgifter lämnats

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ålder (vid begäendet av brott, varå den villkorliga domen följt), domstol ¹ (i första instans i mål, vari den villkorliga domen meddelats)		Antal villkorligt dömda			D ä r a v						
					1 g å n g						
		M.	Kv.	M. och Kv.	M.		Kv.		M. o. Kv.		
An-tal	I % av kol. 2				An-tal	I % av kol. 3	An-tal	I % av kol. 4			
1	Under 18 år	Hr.	358	42	400	44	12·3	3	7·1	47	11·7
2		Rr.	339	32	371	50	14·8	2	6·3	52	14·0
3		S:a	697	74	771	94	13·5	5	6·8	99	12·8
4	18—21 år	Hr.	291	62	353	37	12·7	2	3·2	39	11·1
5		Rr.	349	81	430	55	15·8	7	8·7	62	14·4
6		S:a	640	143	783	92	14·4	9	6·3	101	12·9
7	Samtliga under 21 år		1337	217	1554	186	13·9	14	6·4	200	12·9
8	Över 21 år	Hr.	731	134	865	56	7·7	3	2·2	59	6·8
9		Rr.	877	168	1045	86	9·8	4	2·4	90	8·6
10		S:a	1608	302	1910	142	8·8	7	2·3	149	7·8
11	Samtliga villkorligt dömda ..	Hr.	1380	238	1618	137	9·9	8	3·3	145	8·9
12		Rr.	1565	281	1846	191	12·2	13	4·6	204	11·0
13		S:a	2945	519	3464	328	11·1	21	4·1	349	10·1

Hr. = häradsrätt samt krigsrätt, förlagd inom område lydande under landsrätt; Rr. = råd-

fördelning efter den ådömda påföljdens art. Siffrorna ha erhållits dels ur »Brottsligheten», dels genom en för de sakkunnigas räkning utförd bearbetning av statistiska centralbyråns primärmaterial. Tabellen ger en överblick över den omfattning i vilken olika former av reaktion mot kriminaliteten komma till användning.

För att belysa vilken verkan en utvidgning av möjligheterna att ådöma straff villkorligt skulle kunna utöva på antalet villkorliga domar i framtiden, lämnas i tab. 9 och 10 vissa uppgifter rörande de till ovillkorligt frihetsstraff dömda. I tab. 9, vars uppgifter i vad avser åren 1931—1933 hämtats från »Betänkande med förslag till lag om ungdomsfängelse m. m.» (statens offentliga utredn. 1934: 52) och beträffande år 1934 erhållits genom särskild bearbetning av statistiska centralbyråns primärmaterial, redovisas de genom utslag i första instans till ovillkorligt frihetsstraff dömda, som voro under 21 år vid brottets begående, med fördelning efter straffart (jämt tvångsuppfostran) och strafftidens längd. Tabellen har kompletterats med uppgifter i vad mån ifrågavarande personer varit förut straffade; återfall i

personer, vilka före utgången av resp. år 1932—1935 ånyo dömts för brott, varom till straffregistret.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	1
å t e r f a l l i t i b r o t t																		
2 g å n g e r						3 e l l e r f l e r a g å n g e r						S u m m a (av kol. 5—22)						
M.		Kv.		M. o. Kv.		M.		Kv.		M. o. Kv.		M.		Kv.		M. o. Kv.		
An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	
10	2·8	1	2·4	11	2·8	11	3·1	—	—	11	2·8	65	18·2	4	9·5	69	17·3	1
16	4·7	1	3·1	17	4·6	11	3·2	—	—	11	3·0	77	22·7	3	9·4	80	21·6	2
26	3·7	2	2·7	28	3·6	22	3·2	—	—	22	2·9	142	20·4	7	9·5	149	19·3	3
15	5·1	—	—	15	4·2	20	6·9	—	—	20	5·7	72	24·7	2	3·2	74	21·0	4
22	6·3	4	4·9	26	6·0	23	6·6	—	—	23	5·4	100	28·7	11	13·6	111	25·8	5
37	5·8	4	2·8	41	5·2	43	6·7	—	—	43	5·5	172	26·9	13	9·1	185	23·6	6
63	4·7	6	2·8	69	4·4	65	4·9	—	—	65	4·2	314	23·5	20	9·2	334	21·5	7
22	3·0	2	1·5	24	2·8	6	0·8	—	—	6	0·7	84	11·5	5	3·7	89	10·3	8
17	2·0	—	—	17	1·6	21	2·3	—	—	21	2·0	124	14·1	4	2·4	128	12·2	9
39	2·4	2	0·7	41	2·2	27	1·7	—	—	27	1·4	208	12·9	9	3·0	217	11·4	10
47	3·4	3	1·3	50	3·1	37	2·7	—	—	37	2·3	221	16·0	11	4·6	232	14·3	11
55	3·5	5	1·8	60	3·3	55	3·5	—	—	55	3·0	301	19·2	18	6·4	319	17·3	12
102	3·5	8	1·5	110	3·2	92	3·1	—	—	92	2·6	522	17·7	29	5·6	551	15·9	13

husrätt, hovrätt (såsom första instans) samt krigsrätt, förlagd i stad med egen jurisdiktion.

brott har nämligen betydelse såsom kontraindikation mot villkorlig dom. Med förut straffade avses här även de som förut ådömts straff villkorligt. En jämförelse mellan denna tabell och tab. 7 torde ådagalägga, att en höjning med avseende å personer under 21 år av den övre straffgränsen för villkorlig dom icke skulle medföra någon relativt stor ökning av antalet utav dem, vilka kunna komma i fråga till villkorlig dom.

I tab. 10, vars uppgifter erhållits genom en särskild bearbetning av statistiska centralbyråns primärmaterial, lämnas beträffande personer, som begått brott efter fyllda 21 år och som härför dömts till ovillkorligt frihetsstraff genom utslag i första instans under år 1934, uppgifter motsvarande de i tab. 9 upptagna. Tabellen ger vid jämförelse med tab. 7 vid handen, att beträffande den ifrågavarande äldre ålderskategorien ett borttagande av straffgränsen i vad avser fängelse och en mindre höjning av densamma i vad gäller straffarbete icke kunna väntas tillföra den villkorliga domen ett förhållandevis stort nytt klientel.

Uppgifterna i tab. 11 äro ägnade att belysa verkningarna av en eventuell

Tab. 15. Under åren 1922—1925 genom lagakraftvunnen dom ovillkorligt dömda uppgift lämnats

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ålder (vid begäendet av brott, varå den ovillkorliga domen följt), domstol ¹ (i första instans i mål, vari den ovillkorliga domen meddelats)		Antal ovillkorligt dömda			D ä r a v						
		M.	Kv.	M. och Kv.	1 g å n g						
					M.		Kv.		M. o. Kv.		
An-tal	I % av kol. 2	An-tal	I % av kol. 3	An-tal	I % av kol. 4						
1	Under 18 år	Hr.	267	27	294	40	15·0	2	7·4	42	14·3
2		Rr.	432	58	490	68	15·8	5	8·6	73	14·9
3		S:a	699	85	784	108	15·4	7	8·2	115	14·7
4	18—21 år	Hr.	291	29	320	42	14·4	2	6·9	44	13·8
5		Rr.	799	60	859	132	16·5	6	10·0	138	16·1
6		S:a	1 090	89	1 179	174	16·0	8	9·0	182	15·4
7	Samtliga under 21 år		1 789	174	1 963	282	15·8	15	8·6	297	15·1
8	Över 21 år	Hr.	1 508	94	1 602	128	8·5	5	5·3	133	8·3
9		Rr.	2 112	253	2 365	254	12·0	24	9·5	278	11·8
10		S:a	3 620	347	3 967	382	10·6	29	8·4	411	10·4
11	Samtliga ovillkorligt dömda..	Hr.	2 066	150	2 216	210	10·1	9	6·0	219	9·9
12		Rr.	3 343	371	3 714	454	13·6	35	9·4	489	13·2
13		S:a	5 409	521	5 930	664	12·3	44	8·5	708	12·0

¹ Hr. = häradsrätt samt krigsrätt förlagd inom område lydande under landsrätt; Rr. = råd-

förkortning av den tid om tio år, som enligt nuvarande lag måste ha förflutit efter ett avtjänat frihetsstraff och före det nya brottet för att villkorlig dom skall kunna komma i fråga för detta. I tabellen redovisas nämligen antalet till straffregistret anmälda återfallsbrottslingar under olika år med fördelning efter tiden då det före brottet senast ådömda frihetsstraffet beräknats hava blivit till fulla undergången. Det framgår av tabellen, att de flesta återfallen inträffa inom kalenderåret närmast efter straffets undergående. De vid studium av tabellen i ögonen fallande höga tal, som sträcka sig diagonalt från vänstra övre hörnet, sammanhånga med krigstidens höga brottslighet. Den omständigheten att kolumnerna för »tid längre tillbaka» visa stegring i talen från tidigare till senare år torde väsentligen vara att anse såsom en återspeglning av att straffregistrets uppgifter om sakfällanden, som ägt rum längre än tio år tillbaka i tiden, blivit fullständigare efter hand som registret blivit äldre.

personer, vilka före utgången av resp. år 1932—1935 ånyo dömts för brott, varom till straffregistret.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	1
å t e r f a l l i t i b r o t t																		
2 gånger						3 eller flera gånger						S u m m a (av kol. 5—22)						
M.		Kv.		M. o. Kv.		M.		Kv.		M. o. Kv.		M.		Kv.		M. o. Kv.		
An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	An- tal	I % av kol. 2	An- tal	I % av kol. 3	An- tal	I % av kol. 4	
17	6.4	—	—	17	5.8	19	7.1	—	—	19	6.4	76	28.5	2	7.4	78	26.5	1
36	8.3	2	3.4	38	7.7	23	5.3	—	—	23	4.7	127	29.4	7	12.0	134	27.3	2
53	7.6	2	2.4	55	7.0	42	6.0	—	—	42	5.3	203	29.0	9	10.6	212	27.0	3
23	7.9	—	—	23	7.2	17	5.9	3	10.3	20	6.2	82	28.2	5	17.2	87	27.2	4
71	8.9	—	—	71	8.3	75	9.4	1	1.7	76	8.8	278	34.8	7	11.7	285	33.2	5
94	8.6	—	—	94	8.0	92	8.4	4	4.5	96	8.2	360	33.0	12	13.5	372	31.6	6
147	8.2	2	1.2	149	7.6	134	7.5	4	2.3	138	7.1	563	31.5	21	12.1	584	29.8	7
38	2.5	—	—	38	2.3	22	1.5	—	—	22	1.4	188	12.5	5	5.3	193	12.0	8
106	5.0	10	3.9	116	4.9	48	2.3	7	2.8	55	2.3	408	19.3	41	16.2	449	19.0	9
144	4.0	10	2.9	154	3.9	70	1.9	7	2.0	77	1.9	596	16.5	46	13.3	642	16.2	10
78	3.8	—	—	78	3.5	58	2.8	3	2.0	61	2.8	346	16.7	12	8.0	358	16.2	11
213	6.4	12	3.2	225	6.1	146	4.3	8	2.2	154	4.1	813	24.3	55	14.8	868	23.4	12
291	5.4	12	2.3	303	5.1	204	3.7	11	2.1	215	3.6	1 159	21.4	67	12.9	1 226	20.7	13

husrätt, hovrätt (såsom första instans) samt krigsrätt, förlagd i stad med egen jurisdiktion.

I tab. 12 lämnas uppgifter om antalet genom utslag i första instans under åren 1919—1934 villkorligt dömda personer, beträffande vilka förordnande om övervakning meddelats. Av tabellen framgår, att under det första år övervakningsinstitutet var i tillämpning, nämligen 1919, något över hälften av de under året villkorligt dömda ställdes under övervakning. Frekvensen steg därefter och har sedan år 1925 hållit sig omkring 70 à 75 0/0.

Beträffande de under övervakning ställda lämnas i tab 13 uppgifter, i vad mån övervakningen upphört på grund av prövotidens utgång eller av annan anledning. Uppgifterna i tabellen äro hämtade från de av fångvårdsstyrelsens sociala avdelning publicerade meddelandena och äro grundade på övervakningsböcker, som författningsenligt insänts till fångvårdsstyrelsen efter övervakningens upphörande.

Frekvensen av förverkande på grund av brott under prövotiden har gjorts till föremål för en approximativ beräkning, som för de sakkunniga utförts

med ledning av statistiska centralbyråns primärmaterial. Enligt denna beräkning var förverkandeprocenten under perioden 1926—1930 8·73.¹

För utredning angående återfallsfrekvensen under längre tid än prøvotiden har med ledning av statistiska centralbyråns primärmaterial *tab. 14* utarbetats. Denna tabell gäller personer, som under något av åren 1922—1925 genom lagakraftvunnen dom dömts villkorligt, och avser att fastställa, i vad mån dessa inom de tio åren närmast efter det år domen meddelats ånyo dömts för brott varom uppgift lämnats till straffregistret. Beträffande återfallsbrottslingarna har därvid så långt detta varit möjligt tillsetts, att endast domar som vunnit laga kraft medräknats. Tabellen utvisar framträdande olikheter inom klientelet i två hänseenden. Återfallsprocenten visar sig sålunda i allmänhet vara högre för de av rådhusrätt villkorligt dömda än för dem som dömts villkorligt av häradsrätt. En jämförelse mellan olika åldrar visar vidare, att återfallsprocenten är betydligt högre för dem som dömts villkorligt för brott begånget före 21 års ålder än för äldre brottslingar; för den förstnämnda gruppen är medelvärdet för återfallsprocenten sålunda 21·5 mot 11·4 för den senare. Enligt dessa tal förhåller det sig i stort sett så, att av ungdomar som erhålla villkorlig dom drygt var femte återfaller i brott inom de tio år som här äro i fråga, medan endast drygt var tionde av äldre villkorligt dömda personer återfaller inom nämnda tid.

Återfall förekomma emellertid naturligtvis även efter utgången av ifrågavarande tioårsperiod; i vilken utsträckning har dock ej undersökts. Det må här anmärkas, att bland annat på grund av olikheter mellan de metoder, som använts vid beräkning av återfallsfrekvensen i *tab. 11* å ena sidan och i *tab. 14* å andra sidan, förstnämnda tabell icke kan användas för komplettering av den sistnämnda.

För att möjliggöra en jämförelse med avseende å återfallsfrekvensen mellan å ena sidan villkorligt dömda och å andra sidan lagöverträdare som dömts ovillkorligt har, efter en för de sakkunnigas räkning utförd bearbetning av statistiska centralbyråns primärmaterial, i *tab. 15* sammanställts uppgifter, motsvarande de i *tab. 14* lämnade, beträffande personer som dömts ovillkorligt för brott varom uppgift lämnats till straffregistret. Även beträffande dessa framträder en betydligt större återfallsfrekvens bland dem vilkas brott förövats före fyllda 21 år. Återfallsprocenten är för dem i medeltal 29·8, för de äldre endast 16·2. Enligt denna undersökning — vilken jämte motsvarande undersökning angående de villkorligt dömda torde vara den

¹ Enligt statistiska centralbyråns berättelse rörande brottsligheten i riket år 1930 (s. 48) utvisar en approximativ beräkning, att under femårsperioden 1926—1930 cirka 3·2 % av dem »för vilka prøvotiden ännu icke hade utlupit», förverkat anstånd med straff på grund av nytt brott. Basen för denna procentberäkning har utgjorts av antalet villkorligt dömda personer, vilkas prøvotid helt eller delvis infallit under redogörelseperioden, och härvid har reduktion endast ofullständigt ägt rum med hänsyn till de fall, då endast en del av prøvotiden kommit på den nämnda perioden. Vid den ovan i texten omförmälda beräkningen har antalet förverkandefall under perioden 1926—1930 jämförts med förverkanderisken uttryckt i antalet genomlevda riskperioder under nämnda år.

första i Sverige publicerade återfallsstatistik av större omfattning vari till utgångspunkt tagits icke återfallet utan det första brottet — återfaller sålunda av de ifrågavarande ovillkorligt dömda bland de unga ej långt ifrån var tredje och bland de äldre ungefär var sjätte. En jämförelse med undersökningen beträffande de villkorligt dömda visar, att återfallsfrekvensen är betydligt större bland de ovillkorligt dömda; grovt räknat är den en och en halv gång så stor.

Orsakerna till ovan anförda skiljaktigheter beträffande återfallsbrottsligheten inom skilda kategorier av lagöverträdare ha icke kunnat i detta sammanhang statistiskt undersökas. De sakkunniga ha måst inskränka sig till att konstatera de samfälliga verkningarna av dessa orsaker.

Tab. 16. Antal brott enligt 20 kap. SL, för vilka personer sakkällts genom utslag i första instans, åren 1906—1934.

År	Antal	På 100 000 invånare av medelfolk- mängden	År	Antal	På 100 000 invånare av medelfolk- mängden	År	Antal	På 100 000 invånare av medelfolk- mängden
1906	2 542	47·8	1916	2 412	42·1	1926	1 727	28·5
1907	2 564	47·9	1917	4 182	72·4	1927	1 810	29·8
1908	2 693	49·8	1918	7 723	132·9	1928	1 912	31·4
1909	2 620	48·0	1919	3 909	67·1	1929	1 963	32·1
1910	2 617	47·6	1920	2 181	37·1	1930	2 049	33·4
1911	2 565	46·3	1921	1 687	28·4	1931	1 978	32·1
1912	2 902	52·0	1922	1 462	24·4	1932	2 269	36·7
1913	2 215	39·4	1923	1 419	23·7	1933	2 288	37·0
1914	1 757	31·0	1924	1 393	23·1	1934	2 241	36·0
1915	2 106	37·0	1925	1 715	28·4			

I *tab. 16* ha sammanställts uppgifter rörande antalet brott enligt 20 kap. strafflagen, för vilka personer sakkällts genom utslag i första instans under åren 1906—1934. Tanken har härvid varit den, att förändringar i frekvensen av dylika brott, vilka framför andra föranleda användning av villkorlig dom (se *tab. 2*), kunde vara särskilt ägnade att belysa den villkorliga domens verkningar. Så är emellertid icke fallet. I vad mån de förändringar i brottsfrekvensen, vilka framgå av tabellen, kunna vara att tillskriva användningen av villkorlig dom, är uppenbarligen omöjligt att utröna. Att brottsfrekvensen under senare delen av världskriget och tiden närmast därefter var jämförelsevis mycket hög, sammanhänger med de då rådande krisförhållandena, och om än brottsfrekvensen från år 1924 i stort sett stigit, har den dock därmed ej nått den höjd den hade omkring år 1910, då användningen av villkorlig dom var betydligt mindre än nu.

3 kap. Huvuddragen av de sakkunnigas förslag.

Såsom framgår av de statistiska uppgifterna i 2 kap., har den villkorliga domen erhållit en mycket omfattande tillämpning. Årliga antalet villkorliga domar uppgår för närvarande till cirka 2 000. Detta innebär, att institutet villkorlig dom numera användes omkring fem gånger så ofta som under den första tiden efter dess införande i Sverige. Till jämförelse med antalet villkorliga domar per år kan nämnas, att årliga medeltalet till urbota straff dömda, i fängelserna nyintagna personer under åren 1931—1935 varit omkring 2 600. I nämnda kapitel göres i *tab. 7* en jämförelse rörande frekvensen av villkorlig dom i olika åldrar bland dem som i första instans dömts till straffarbete, urbota fängelsestraff eller böter varom uppgifter lämnats till straffregistret. Av denna jämförelse framgår, att antalet villkorligt dömda i åldern 15—18 år är mellan 60 och 70 %, i åldern 18—21 år mellan 40 och 50 % och i åldern över 21 år mellan 20 och 30 %.

Farhågor ha yppats för att den stora användningen av villkorlig dom skulle försvaga straffbudens allmänt avhållande verkan. Den omständigheten att förstagångsförbrytare mycket ofta dömas villkorligt skulle sålunda enligt en stundom uttalad åsikt ha givit spridning åt en uppfattning som karakteriseras med ordstävets: »en gång är ingen gång». I vad mån ett sådant tänkesätt verkligen är utbrett och äger betydelse för kriminaliteten, är svårt att avgöra. Det torde emellertid kunna antagas, att när villkorlig dom tillämpas slentrianmässigt den uppfattningen lätt kan uppkomma att förstagångsförbrytare i allmänhet kunna räkna med villkorlig dom.

I syfte att belysa den villkorliga domens verkningar i individualpreventivt hänseende ha vissa undersökningar utförts, för vilka redogjorts i 2 kap. I en av tabellerna i nämnda kapitel, *tab. 14*, visas återfallsfrekvensen bland villkorligt dömda inom tio år från domen. Såsom i kommentaren till tabellen framhållits, råder i detta avseende en väsentlig skillnad mellan dem, som dömts villkorligt för brott begånget före 21 års ålder, och övriga villkorligt dömda. För den förra gruppen är återfallsprocentens medelvärde nämligen 21·5, för den senare endast 11·4. Om hänsyn toges blott till de tio åren närmast efter den villkorliga domen, återfalla sålunda av villkorligt dömda unga lagöverträdare drygt var femte i brott, av vuxna däremot endast något mer än var tionde. Jämföres med dessa siffror återfallsfrekvensen i sådana fall av motsvarande brottslighet där villkorlig dom icke givits, finnes att återfallsprocenten för de ovillkorligt dömda är, grovt räknat,

en och en halv gång så stor som för de villkorligt dömda. För båda kategorierna är återfallsfrekvensen genomgående högre för stad än för land.

Denna statistik synes i stort sett berättiga till gynnsamma omdömen om verkningarna av institutet villkorlig dom. Någon slutsats beträffande den relativa effektiviteten av å ena sidan villkorlig dom och å andra sidan verkställande av straff tillåter statistiken dock icke, då kategorien villkorligt dömda framkommit genom ett urval. För dem som i domarställning eller såsom rättegångsbiträden, förundersökare eller övervakare i större omfattning sysslat med den villkorliga domens tillämpning torde det stå klart, att institutet varit av stort värde icke blott från humanitär synpunkt utan även som ett ändamålsenligt medel att återföra brottslingar till ett laglydigt liv.

Den höga återfallsfrekvensen hos de unga villkorligt dömda ger emellertid anledning att allvarligt överväga, huruvida icke den villkorliga domen kan på ett mera effektivt sätt än nu förbindas med åtgärd för att omhändertaga den dömda. Nyttan härav är för övrigt icke begränsad till endast unga villkorligt dömda.

I åtskilliga främmande länder finnas möjligheter att förbinda den villkorliga domen med dylika åtgärder. Enligt norsk rätt kan sålunda domstolen såsom villkor för anstånd med straff uppställa exempelvis att den dömda skall söka arbete eller utbilda sig till ett yrke eller att han skall hålla sig borta från orter eller trakter som angivas i domen. Även enligt dansk lag kunna särskilda villkor utsättas i den villkorliga domen. I England ha särskilt ungdomliga förbrytare som erhållit villkorlig dom pläгат bliva föremål för omhändertagande. De kunna sålunda överlämnas till en av inrikesministern godkänd skola (approved school), inackorderas i hem (hostels) där de få sitt uppehälle samt erhålla uppfostran under en erfaren husfaders eller husmoders ledning, allt under det att de förrätta sitt arbete utanför hemmet, eller omhändertagas i andra hem eller anstalter (residential homes, remand homes).

Enligt nuvarande svensk rätt kan i samband med villkorlig dom ett omhändertagande anordnas endast på det sätt att den dömda ställes under övervakning. Ifall han är under 21 år, kan även åläggas honom att efterkomma föreskrift och foga sig i anordning som övervakaren finner nödig för hans rättelse. Självfallet kan genom övervakningen mycket åstadkommas till den dömdes fromma, om övervakaren är intresserad av sin uppgift samt äger erforderliga kvalifikationer och materiella resurser. Emellertid skulle säkerligen mera kunna uträttas, om domstolen finge befogenhet att föreskriva huru den dömda skall tillbringa prövotiden och lämpliga organisatoriska anordningar träffades för att förverkliga domstolens beslut. Bland sådana föreskrifter må exempelvis nämnas åläggande för den dömda att sköta ett arbete eller en anställning som anvisas honom, att genomgå viss utbildning eller att vistas i anvisat enskilt hem, om så erfordras såsom inackorderad genom det allmännas försorg. Om domstolen erhöle befogenhet att meddela sådana föreskrifter, skulle institutet villkorlig dom utvecklas till en verklig kriminalpolitisk behandlingsform.

En sådan utveckling skulle innebära fortsättning av den reform, som ägde rum år 1918 då övervakningsinstitutet infördes i den detta år antagna lagen om villkorlig dom. De skäl, som under förarbetena anfördes till stöd för bestämmelserna om övervakning, kunna i viss mån återopas även för en villkorlig dom av här ifrågasvarande slag.

I det betänkande, som låg till grund för 1918 års lag om villkorlig dom, framhölls (s. 50 ff.), att villkorlig dom icke skulle kunna användas i många därför eljest synnerligen lämpade fall, om man vid prövningen huruvida den dömda skulle låta sig rätta utan att undergå straff toge hänsyn endast till den dömdes karaktär och personliga förhållanden i övrigt. Man måste i så fall nämligen alltför ofta avstå från att tillämpa villkorlig dom på grund av ovisshet, huruvida icke brottslingen, lämnad åt sig själv och sin förutvarande omgivning, skulle återfalla i brott. Den villkorliga domen borde därför förstärkas med ett personligt inflytande. Att den villkorliga domen förenades med övervakning som innebure ett visst tvång, skulle också vara ägnat att motverka den uppfattning om riskfriheten av att en gång överträda lagen, som enligt erfarenheten eljest lätt vunno spridning. Om övervakningsinstitutet infördes, kunde man därför icke blott låta den villkorliga domen komma till tätare användning inom det dittills gällande tillämpningsområdet än eljest vore tillrådligt, utan även utsträcka dess tillämplighet till längre frihetsstraff än den dåvarande lagen avsåge. Ett annat skäl för att införa regler om övervakning vore att, för sådana fall där tvångsuppfostran kunde komma i fråga, därigenom skulle anordnas en medelväg mellan tvångsuppfostran och villkorlig dom utan övervakning, vilket sistnämnda alternativ ofta betraktades nästan såsom ett frikännande.

I nämnda betänkande ifrågasattes emellertid vidare (s. 91 ff.), huruvida icke domstolen borde erhålla befogenhet att i de avseenden som enligt dess mening vore av betydelse för den dömdes rättelse föreskriva vad den dömda hade att iakttaga vid äventyr av straffets verkställande. De sakkunniga hade emellertid av flera skäl avstått därifrån. Det ansågs tvivelaktigt om domstolen kunde utforma så ingående och för lång tid framåt avpassade föreskrifter som krävdes för att uppnå goda resultat. Om meddelad föreskrift sedermera befundes olämplig, syntes domstolens medverkan böra anlitas för dess hävande, men att införa dylikt åliggande för domstolarna vore föga lämpligt med hänsyn till deras mycket upptagna tid. Det viktigaste skälet mot ifrågasatta befogenhet vore emellertid, att den syntes kunna medföra alltför starka inskränkningar i den dömdes handlingsfrihet. De sakkunniga hade ej ansett med grunderna för institutet villkorlig dom förenligt, att den dömda skulle, där han funne de uppställda villkoren alltför hårda, få anmäla sig till straffets undergående. Vidare syntes det ej tilltalande, att den dömda skulle frestas att nå samma resultat genom att göra sig till lagbrytare, antingen genom att begå nytt brott eller genom att uraktlåta de särskilda skyldigheter som ålagts honom i sammanhang med den villkorliga domen. Om den tilltalade över huvud vore ett lämpligt föremål för villkorlig dom, borde genom övervakarens personliga inflytande kunna vinnas detsamma som genom en med domstolens auktoritet given föreskrift om skyldighet att iakttaga visst förfarande. För unga lagöverträdare kunde emellertid en lämplig ersättning för föräldramyndigheten vara på sin plats, varför de sakkunniga föreslogo att villkorligt dömda tillhörande denna grupp skulle kunna åläggas att lyda av övervakare meddelade föreskrifter. Särskilt torde skyldighet för den unge att begagna sig av sådant tillfälle till vård i skyddshem eller familj, som övervakaren kunde ha berett, ofta vara en ofrånkomlig förutsättning för att syftet med den villkorliga domen skulle kunna vinnas.

Såsom framgår av *tab. 12*, begagnades övervakning till en början vid föga mer än hälften av alla villkorliga domar men användes numera vid om-

kring $\frac{3}{4}$ av hela antalet. Redan härav torde framgå, att detta institut i tillämpningen befunnits vara ett värdefullt kriminalpolitiskt medel. Att efter dessa erfarenheter förbinda den villkorliga domen med anordningar för att omhändertaga den dömda synes därför böra möta mindre betänkligheter än då samma fråga bragtes på tal under förarbetena till 1918 års lag. De skäl, som då avhöllo lagstiftaren från att samtidigt med övervakning införa befogenhet för domstolen att genom särskilda föreskrifter bestämma vad den dömda skulle ha att iakttaga under prövotiden, synas, i betraktande av den därefter skedda kriminalpolitiska utvecklingen, icke vara av sådan vikt att man på grund av dem bör avstå från de fördelar som kunna vinnas genom en sådan reform. Vad särskilt angår de betänkligheter, som anfördes med hänsyn till att den dömda genom förverkande av anståndet skulle kunna undandraga sig att åtlyda föreskrifterna, må framhållas, att de icke avhållit lagstiftaren från att år 1918 i fråga om unga lagöverträdare införa lydnessplikt gentemot övervakaren. Några ogynnsamma erfarenheter av denna bestämmelse ha icke försports. Dessutom är att märka att det ligger i domstolens skön att använda villkorlig dom endast i sådana fall där den dömda är villig att underkasta sig de föreskrifter som må finnas erforderliga. Det torde kunna sörjas för att utredningen i hithörande mål blir tillräckligt fullständig för att prövningen skall kunna äga rum med hög grad av säkerhet. Domstolen torde också med stöd av sådan utredning kunna nöjaktigt bedöma vilka åtgärder som erfordras. Domstolens medverkan vid övervakningen under tiden efter domen kan underlättas genom organisatoriska anordningar.

Ett synnerligen viktigt skäl för den ifrågasatta reformen — på vilket för övrigt häntyts under förarbetena till 1918 års lag ehuru med tillämpning å övervakningsinstitutet — är, att reformen på ett betydelsefullt sätt skulle rikta den svenska kriminalpolitiken. Hittills har denna alltför ensidigt varit inställd på åtgärder som äro förbundna med frihetsberövande. Även de nya former av särbehandling som under senare tid införts för vissa kategorier av brottslingar i de vanliga straffens ställe, nämligen tvångsuppfostran, ungdomsfängelse samt förvaring och internering i säkerhetsanstalt, ha sålunda samtliga — den förstnämnda dock med viss modifikation som strax skall beröras — karaktären av anstaltsbehandling. Ökad kännedom om brottslighetens orsaker och brottslingarnas personliga beskaffenhet har emellertid givit upphov till den övertygelsen att goda eller t. o. m. bättre kriminalpolitiska resultat ofta skulle kunna vinnas genom en behandling under friare former. Vetskapen härom har också givit upphov till en tendens inom kriminalpolitiken att så långt möjligt begränsa användningen av detentiva åtgärder och ersätta dem med åtgärder, som utan att beröva den brottslige friheten möjliggöra hans fostran och anpassning till ett hederligt liv. I saknad av möjlighet att anordna lämplig friare behandling äro domstolarna emellertid ofta nödsakade att använda vanligt straff eller någon av ovan nämnda anstaltsåtgärder även i sådana fall då en dylik reaktion är onödigt ingripande och t. o. m. av tvivelaktigt gagn. En reform av institutet villkorlig dom på sätt här antytts skulle därför fylla en påtaglig lucka i den svenska straffrättsens system av reaktioner mot brottsligheten.

Behovet av en mellanform mellan de arter av anstaltsbehandling som vår straffrätt känner och villkorlig dom sådan denna för närvarande är beskaffad ledde vid reformeringen av tvångsuppfostringsinstitutet genom lagen den 13 mars 1937 till nyss antydda modifikation i detta institut. Enligt 8 § i nämnda lag må nämligen styrelsen för allmän uppfostringsanstalt överlämna elev till fostran och utbildning utom anstalten, om så prövas vara för honom gagneligt. Till motivering av denna bestämmelse anförde föredragande departementschefen i den kungl. propositionen (nr 27 s. 46 f.), att det syntes honom otvivelaktigt att tillrättaförande av kriminell ungdom i många fall bättre skulle äga rum genom uppfostran i gott enskilt hem än i anstalt. Departementschefen berörde möjligheten av en reform av reglerna om villkorlig dom därhän, att en minderårig skulle kunna åläggas att under prövotiden vistas i visst enskilt hem. Om en dylik form av villkorlig dom infördes i vår lagstiftning, komme domstolarna, i den mån lämpliga fosterhem stode till buds och de minderåriga lagöverträdarna befundes ägnade att omhändertagas av enskilda, att kunna välja denna behandlingsform i stället för tvångsuppfostran. Det syntes lämpligt att liknande valrätt tillerkändes styrelse för allmän uppfostringsanstalt. Ledningen för sådan anstalt borde redan från början av elevs vistelse där ha sin uppmärksamhet fäst vid möjligheten att anstaltsbehandling kanske icke vore den för honom bästa behandlingsformen. Av motiven framgår vidare, att det icke ansetts uteslutet att ifrågavarande lagbestämmelse kommer till användning för att placera elev vid allmän uppfostringsanstalt i annan anstalt, t. ex. i skyddshem.

Det behov att med villkorlig dom förbinda särskilda åtgärder för omhändertagande av den dömda, för vilket i det föregående redogjorts, föreligger uppenbarligen icke i förhållande till samtliga villkorligt dömda. Liksom hittills kommer också i framtiden en väsentlig del av dem för vilka villkorlig dom är den lämpligaste reaktionsformen att utgöras av tillfällighetsbrottslingar eller, som de med en annan beteckning kallas, akut brottsliga, för vilka någon särskild kriminalpolitisk behandling ej erfordras. För dessa brottslingar var institutet villkorlig dom ursprungligen avsett och för dem är villkorlig dom av nuvarande typ, utan särskilt omhändertagande men med möjlighet till övervakning, fortfarande tillfyllest.

Behov av särskild behandling finnes däremot för vissa andra grupper av lagöverträdare, som ingå bland den nuvarande villkorliga domens klientel eller, efter en reform av institutet, kunna bli föremål för sådan dom. Den mest betydelsefulla av dessa grupper utgöres av unga lagöverträdare, d. v. s. enligt den kategoriindelning som tillämpas i lagen om ungdomsfängelse sådana lagöverträdare som begått brott före 21 års ålder. Hur betydelsefull denna grupp är från kriminalpolitisk synpunkt framgår av en i betänkandet med förslag till lag om ungdomsfängelse (statens offentl. utredn. 1934: 52 s. 27) anförd beräkning, enligt vilken av de brottslingar som år 1931 dömdes till straffarbete, fängelse eller för snatteri till böter icke mindre än omkring 30 % vid brottets begående voro under 21 år. Belysande är också att, såsom framgår av *tab. 7* och *8*, inemot hälften av de villkorligt dömda tillhöra åldersgruppen under 21 år.

För de unga lagöverträdarna finnas för närvarande enligt svensk rätt två speciella behandlingsformer, båda i förening med frihetsberövande, nämligen tvångsuppfostran, avseende dem som lagföras före 18 års ålder, och ungdomsfängelse, avseende de äldre. Den omfattning i vilken tvångsuppfostran kommer till användning — ungdomsfängelselagen har ännu ej trätt i kraft — belyses av att enligt en beräkning i ungdomsfängelsebetänkandet (s. 60) under ett visst undersökt år, 1933, förordnandena om tvångsuppfostran, i den mån de upptagits i straffregistret, uppgingo till 37·5 % av hela antalet ovillkorligt ådömda frihetsstraff inom den ifrågavarande åldersgruppen.

De sakkunniga föreslå nu, att såsom en behandlingsform vid sidan av tvångsuppfostran och ungdomsfängelse ställes villkorlig dom med föreskrift om viss åtgärd, i detta betänkande kallad kvalificerad villkorlig dom till skillnad från sådan dom av nuvarande typ eller enkel villkorlig dom. Som lämpliga föreskrifter för omhändertagande av personer tillhörande den nu ifrågavarande gruppen kommer särskilt i fråga föreskrift att sköta anvisad anställning, att genomgå viss utbildning eller vistas i anvisat enskilt hem. Det bör även kunna förekomma, att domstolen föreskriver den dömde att underkasta sig vård i skyddshem. Redan nu inträffar någon gång, att domstolen gör meddelande av villkorlig dom beroende av att den får visshet om att den tilltalade efter domen kommer att omhändertagas i skyddshem. Även andra föreskrifter böra kunna ifrågakomma: om den dömde lider av sjukdom eller invaliditet som varit av betydelse för brottsligheten, bör det sålunda kunna åläggas honom att söka vård å sjukhus. Skulle han missköta sig och därigenom förverka anståndet, skall det stå öppet att mot honom tillgripa det mera ingripande reaktionsmedlet tvångsuppfostran, respektive ungdomsfängelse.

En annan grupp av lagöverträdare, för vilka den kvalificerade villkorliga domen i många fall torde vara ägnad, utgöres av dem, vilka äro av sådan sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs. Såsom tidigare nämnts användes redan nu villkorlig dom i icke ringa utsträckning beträffande brottslingar av detta slag. Enligt de, visserligen på ett tämligen litet material grundade, uppgifter som lämnas i 2 kap. gives sålunda för närvarande villkorlig dom åt ungefär var sjunde lagöverträdare, vilkens sinnesbeskaffenhet faller under 5 kap. 6 § strafflagen. Det kan antagas, att benägenheten att använda villkorlig dom beträffande de minskat tillräkneliga kommer att ökas om sådan dom kan förbindas med ett omhändertagande av den dömde. Som exempel på personer tillhörande ifrågavarande grupp, vilka med fördel skulle kunna bliva föremål för åtgärd av detta slag, må nämnas personer vilkas brottslighet sammanhänger med pubertetsutvecklingen eller med neurotiska rubbningar framkallade av psykologiskt ogynnsamma förhållanden under uppväxtåren. I dylika fall kan omplacering i lämplig miljö åstadkomma själslig jämvikt och därmed avlägsna faran för nya brott. En annan hithörande typ utgöres av debila eller imbecilla med någorlunda normalt utvecklade känsloliv. För att förebygga att sådana personer återfalla i brott kan det vara ändamålsenligt att placera dem i en skyddande miljö, där de under insiktsfull ledning vänjas vid arbete.

För minskat tillräkneliga av mera svårbehandlad art kan villkorlig dom däremot icke komma i fråga. För dem äger den svenska straffrätten, där de formella förutsättningarna äro för handen, den särskilda behandlingsformen förvaring i säkerhetsanstalt. Denna reaktionsform torde ock i regel komma till användning, om villkorligt dömd tillhörande nu ifrågavarande grupp förverkar anståndet.

En tredje grupp av lagöverträdare, för vilka kvalificerad villkorlig dom torde böra ifrågakomma, utgöres av alkoholistbrottslingarna. Beträffande dessa användes för närvarande villkorlig dom i icke ringa omfattning, sedan domstolen förvissat sig om att de frivilligt ingå å alkoholistanstalt. Det föreslås nu möjlighet att i villkorlig dom ålägga dem att söka vård å sådan anstalt och att uppställa såsom villkor för anståndet att föreläggandet åtlydes. Även andra åtgärder, som kunna föreskrivas i kvalificerad villkorlig dom, kunna vara lämpliga för behandling av alkoholistbrottslingar, t. ex. åläggande att taga arbete eller att vistas i anvisat hem.

Jämväl för tilltalade, vilkas brottslighet sammanhänger med hållningslöshet, oförmåga att föra ett regelbundet och ordnat levnadssätt, motvilja mot ihållande arbete och liknande, torde kvalificerad villkorlig dom stundom vara ändamålsenlig. Ett lämpligt sätt att behandla dylika brottslingar kan vara att ålägga dem att taga viss anställning och ställa dem under noggrann uppsikt av övervakare. Erfarenheten visar nämligen att åtskilliga av dessa, som ute i samhället äro oförmögna till en ordnad livsföring, på anstalt med reglerade förhållanden alldeles icke äro arbetsodugliga utan, om de få ett arbete som passar dem, t. o. m. kunna visa sig arbetsvilliga och pliktrogna. Det finnes sålunda anledning antaga, att dylika personer även genom omhändertagande under friare förhållanden skola kunna påverkas till arbetsvillighet och skötsamhet. Som en mera ingripande åtgärd torde åläggande att underkasta sig behandling å arbetshem kunna komma i fråga. Härför lämpa sig visserligen de nuvarande arbetshemmen mindre väl. Enligt vad de sakkunniga ha sig bekant, överväga emellertid de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, som för närvarande äro sysselsatta med utredning angående åtgärder mot brottslighet på grund av arbetskygghet, att föreslå en sådan reform av arbetshemmens organisation och verksamhet att intagande å arbetshem väl skulle i vissa fall kunna med fördel uppställas såsom villkor för anstånd enligt villkorlig dom. Om nämnda utredning leder till att en specialbehandling anordnas för arbetskygga brottslingar i form av intagande i detektiv arbetsanstalt, torde denna ansvarspåföljd komma i fråga vid förverkande av anståndet i fall av nu ifrågavarande slag.

Förutom nu nämnda fyra kategorier finnas bland dem som begå brott åtskilliga psykologiska särgrupper, för vilka kvalificerad villkorlig dom skulle vara lämplig. Hit höra de icke ovanliga fall där den intellektuella utrustningen är tillfredsställande och där kunskapsförvärv och yrkesutbildning sålunda icke hindras av förståndssvaghet men där en viss bristfällighet i känslolivets utveckling föreligger, varigenom förmågan att anpassa uppförandet

efter gängse handlingsregler är förminskad. En annan hithörande grupp på vilken den kvalificerade villkorliga domen med framgång synes kunna tillämpas utgöres av de alltför suggestibla jasägarna, som på grund av värnlöshet mot inflytelser från andra människors sida äro utsatta för särskilda risker att bliva brottsliga. Ifrågavarande behandlingsform torde också kunna vara på sin plats beträffande de tämligen vanliga desperata människor som ha benägenhet att även vid obetydliga motgångar reagera med obetänksamma handlingar och därigenom försätta sig i farliga situationer som stundom leda till brott. Här nämnda psykologiska särtyper må vara tillräckliga för att ge en föreställning om den mångsidiga användning som en villkorlig dom, åtföljd av väl valda och förnuftigt tillämpade psykologiska skydds- och stödåtgärder, kan komma att få inom kriminalpolitiken.

Med stöd av vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att domstolen såsom villkor för anstånd enligt villkorlig dom må föreskriva den brottslige att sköta anvisat arbete eller anställning, att genomgå viss utbildning, att vistas i anvisat enskilt hem eller begagna anvisad bostad eller att underkasta sig behandling å sjukhus, skyddshem, alkoholistanstalt, arbetshem eller annan liknande anstalt. Föreskrift eller föreskrifter som nu nämnts skola alltid vara förenade med övervakning, och övervakaren skall äga meddela de ytterligare föreskrifter som må finnas erforderliga med avseende å den dömdes sysselsättning och levnadssätt. Den lydnessplikt, som enligt vad förut omtalats för närvarande kan åläggas villkorligt dömd som ej fyllt 21 år i förhållande till övervakaren, förbehålles sålunda för de fall, där domen är förbunden med egentlig kriminalpolitisk behandling, men utsträcket å andra sidan till att, utan åtskillnad mellan unga och äldre, omfatta alla fall av kvalificerad villkorlig dom.

Såsom förutsättningar för kvalificerad villkorlig dom stadgas enligt förslaget bl. a., att den brottslige prövas på grund av ungdom, utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller ock till följd av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart vara i behov av åtgärd av ifrågavarande slag samt att med fog kan antagas att han därigenom skall avhållas från att ånyo begå brott.

Som vissa av åtgärderna medföra kostnader, föreslås vidare, enligt vad i 12 kap. skall närmare utföras, att för detta ändamål beredes statsanslag. Detta torde framför allt erfordras för att möjliggöra inackordering av villkorligt dömda i lämpliga enskilda hem och bereda dem utbildning samt för att täcka vissa kostnader för anstaltsvård.

Överträdelse av föreskrift kan enligt förslaget medföra förverkande av anståndet. Däremot har det ej ansetts lämpligt att föreslå någon bestämmelse om exekutiva åtgärder för att direkt framtinga föreskrifternas efterlevnad. Där ej övervakarens inflytande är tillräckligt för att förmå den dömd att iakttaga föreskrift torde i allmänhet villkorlig dom icke vara på sin plats, och, om sådan dom ändock meddelats, anståndet böra förklaras förverkat. Att denna åtgärd kan tillgripas torde i allmänhet utgöra ett verksamt hot. Det är att märka, att för de grupper beträffande vilka kvalificerad villkorlig dom

företrädesvis torde komma till användning förverkande mycket ofta torde leda icke till ett kortvarigt tidsbestämt frihetsstraff utan till en mera långvarig frihetsberövande åtgärd, såsom tvångsuppfostran, ungdomsfängelse eller förvaring. I vissa fall, t. ex. om den dömde enligt föreskrift i domen ingått å allmän alkoholistanstalt, kan emellertid enligt annan lagstiftning, under vilken den dömde i enlighet med föreskriften kommer att lyda, visst tvång utövas mot honom.

Av skäl, som utvecklas i 4 kap., föreslås att i kvalificerad villkorlig dom icke utsättes något straff. Efter sakerförklaring skall domstolen i stället förordna, att med ådömande av ansvar skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prøvotid bero huruvida ansvar skall ådömas. Den kvalificerade villkorliga domen innebär alltså villkorligt anstånd med ådömande av ansvar till skillnad från enkel villkorlig dom, som — liksom den nuvarande — innebär villkorligt anstånd med verkställande av straff.

Enligt förslaget öppnas vidare möjlighet att förena villkorlig dom, antingen den är kvalificerad eller enkel, med vissa föreskrifter vilka icke såsom de hittills nämnda åsyfta ett omhändertagande av den dömde men likväl i vissa fall kunna vara verkningsfulla kriminalpolitiska medel. Där så prövas ändamålsenligt för att avhålla den dömde från att ånyo begå brott, må sålunda i domen såsom villkor för anståndet föreskrivas honom att vistas å angiven ort eller icke uppehålla sig å viss ort, att underkasta sig inskränkning i förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar eller att begära att bliva förklarad omyndig eller samtycka därtill.

Om genom brottet åstadkommits skada, skall enligt förslaget såsom villkor för anståndet gälla, att den dömde efter förmåga ersätter skadan i den mån skyldighet därtill åligger honom enligt laga kraft ägande dom. Där så finnes lämpligt, må detta villkor specificeras genom särskilda föreskrifter rörande tiden och sättet för betalningen.

För närmare redogörelse angående de föreskrifter, som enligt förslaget kunna förbindas med villkorlig dom, må hänvisas till framställningen i 6 kap.

Genom de nu nämnda bestämmelserna kan även en enkel villkorlig dom enligt förslaget komma att innebära ett allvarligare ingripande mot den brottslige än en villkorlig dom enligt gällande lag. I samma riktning verkar, att de sakkunniga föreslå vissa reformer åsyftande att göra övervakningen mera effektiv. Dessa reformer sammanhånga väsentligen med organisatoriska anordningar som i det följande skola beröras.

Förslaget att villkorlig dom skall förekomma i två former, enkel och kvalificerad, innebär att förutsättningarna för villkorlig dom anpassas efter de olika grupper av lagöverträdare för vilka dessa domsformer äro avsedda. Även i andra hänseenden föreslås ändringar av förutsättningarna. Liksom införandet av övervakningsinstitutet möjliggjorde en utvidgning av tillämpningsområdet för villkorlig dom genom höjning av maximigränsen för det straff som kunde ådömas villkorligt, torde med hänsyn bl. a. till effek-

tiviseringen av övervakningen denna gräns nu kunna ytterligare höjas. Det föreslås, att den beträffande enkel villkorlig dom sättes till straffarbete i ett år eller fängelse i två år. I fråga om den kvalificerade villkorliga domen torde, såsom fallet är vid de skyddsåtgärder med vilka denna domsform är jämförlig, motsvarande gräns i princip böra anknytas till strafflatituden. Det föreslås därför som förutsättning för detta slag av villkorlig dom, att å brottet enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete. Därjämte föreslås emellertid en särskild maximigräns, vilken, fränsett de unga lagöverträdarna, sättes lika som vid enkel villkorlig dom. För dem, som begått brott före 21 års ålder, höjes den till straffarbete i två år. Det nuvarande förbudet att meddela villkorlig dom i fråga om brott som innebär återfall inom viss tid föreslås helt borttaget vid kvalificerad villkorlig dom och avsevärt begränsat vid enkel sådan. Jämsides med de nu angivna utvidgningarna av förutsättningarna föreslås i andra hänseenden skärpning av dessa i syfte att förebygga slentrianmässig tillämpning. Förslagets ställning till dessa frågor anges närmare i 5 kap.

För att åstadkomma ett fullständigare material för en noggrann prövning huruvida förutsättningarna för villkorlig dom föreligga och huru domen skall utformas, föreslås att den nuvarande förundersökningen — efter mönster av vad som redan stadgats beträffande sådan förundersökning som skall föregå ådömande av tvångsuppfostran — i viss omfattning kompletteras med summarisk läkarundersökning. Enligt förslaget ha vidare de nuvarande speciella föreskrifterna om särskild förundersökning sammanförts och utvidgats till att avse en prövning av samtliga de reaktioner som enligt lag stå till förfogande såsom medel att avhålla den brottslige från att ånyo begå brott. I överensstämmelse härmed ha de bestämmelser om förundersökning, som nu finnas i lagen angående villkorlig straffdom, lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga samt lagen om ungdomsfängelse, utbrutits och sammanförts till en särskild lag. Benämningen särskild förundersökning har samtidigt, till åtskillnad från den vanliga straffprocessuella förundersökningen, utbytt mot personundersökning. I 7 kap. utvecklas närmare vad förslaget i dessa delar innehåller.

De stora krav, som de föreslagna reformerna ställa på de organ vilka skola verkställa personundersökningar och övervakningar, föranleda de sakkunniga att föreslå en fastare organisation för dessa ändamål. En sådan organisation torde vara nödvändig för att höja effektiviteten av personundersökningar och övervakningar, något som icke påkallas endast med hänsyn till den kvalificerade villkorliga domen utan erfordras redan för den enkla villkorliga domen. Enligt de sakkunnigas förslag skall ett antal tjänstemän, statens skyddskonsulenter, anställas med uppgift bl. a. att var inom sitt distrikt stå till tjänst med utförande av personundersökningar och övervakningar, tillhandagå vid personundersökningar och övervakningar som utföras av andra samt öva inseende över andra övervakare. En bland konsulenternas viktigaste uppgifter skall vidare vara att söka komma i för-

bindelse med personer, som äro lämpliga och villiga att taga villkorligt dömda i sin tjänst eller att mottaga dem i sina hem. Enligt förslaget skola domstolarna mera än hittills taga befattning med övervakningarna. I syfte att skapa ett organ, åt vilket större delen av domstolens dithörande åligganden skall kunna överlämnas, föreslås möjlighet att, där så finnes lämpligt, inrätta särskild övervakningsnämnd. Hithörande organisationsfrågor behandlas ingående i 9 kap.

Bland övriga reformer, som föreslås i detta betänkande, må nämnas en i 8 kap. behandlad lagändring, åsyftande att låta handläggningen av brottmål mot personer under 21 år oftare än nu ske inom lyckta dörrar, ävensom en i 11 kap. behandlad ändring av reglerna angående omröstning till dom, avseende det fall att inom domstolen framkomma olika meningar beträffande frågan huruvida villkorlig dom skall meddelas. Att nämna är ytterligare ett i 10 kap. framlagt förslag att utöka de fall, i vilka anställande av allmänt åtal enligt lag skall föregås av en prövning av åtalets lämplighet. Legal möjlighet till åtalseftergift i viss omfattning skall sålunda enligt förslaget införas där åtal ifrågasättes mot person som är intagen å skyddshem eller allmän alkoholistanstalt.

De föreslagna reformerna beträffande utsträckt användning av personundersökning och komplettering av utredningen genom läkarundersökning samt beträffande omhändertagande av villkorligt dömda och upprättande av en organisation med uppgift att medverka vid den praktiska tillämpningen av det reformerade institutet villkorlig dom medföra självfallet vissa kostnader för det allmänna. I den mån lagöverträdare till följd av de föreslagna nya reglerna bliva omhändertagna på ett mindre kostsamt sätt än genom intagande i anstalt, medför förslaget emellertid även besparing. I 12 kap. göres ett försök att uppskatta såväl kostnadsökningen som besparingen.

4 kap. Skall straff utsättas i den villkorliga domen?

I engelsk och amerikansk rätt, där institutet villkorlig dom först infördes, har detsamma den formen att domstolsförfarandet stannar vid en prövning av den tilltalades brottslighet, med eller utan formlig sakerförklaring, och att på utfallet av prövotiden får bero huruvida straff skall ådömas. I kontinentens rättssystem däremot har den villkorliga domen gestaltats så, att den tilltalade väl fälles till straff men att verkställigheten därav göres beroende av den dömdes uppförande under prövotiden.

När villkorlig dom år 1906 infördes i svensk rätt, valde lagstiftaren det kontinentala systemet. Den kommitté, som utarbetade förslaget till lagen, anförde därom (bet. 1902 s. 117):

Vid jämförelse emellan å ena sidan villkorlig dom i egentlig mening, då straff ådömes, men verkställigheten göres beroende på den dömdes förhållande under viss tid efter domen, och å andra sidan den ursprungliga, i några länder fortfarande använda metoden att låta anstå med doms meddelande, synes den förstnämnda anordningen äga avgjort företräde såväl i allmänhet som särskilt för våra förhållanden. Utom det att vid densamma det naturliga sammanhanget emellan brott och straff rubbas vida mindre än när straffets ådömande uppskjutes, skulle det hos oss uppenbarligen leda till stora svårigheter, därest handläggningen av brottmål finge avbrytas, innan dom meddelats, och domstol sedermera, kanske efter lång tids förlopp och efter allehanda under tiden inträffade förändringar, måste åter upptaga målet till behandling och avdömande. Frågor om skadestånd eller ersättning borde i alla händelser avgöras oberoende av anstånd med straffs bestämmande, men därav bleve en följd, att i samma mål stundom måste meddelas särskilda domar, vilka kunde var för sig överklagas. Slutligen och då det icke heller bleve möjligt att för institutets användning uppdraga i lagen viss gräns efter storleken av det förskyllda straffet, nödgades lagstiftaren att överlämna kanske alltför mycket åt domarens skön.

Frågan om den villkorliga domens tekniska anordning har sedermera berörts i samband med tvångsuppfostringsinstitutets utformning. I ett år 1922 avgivet betänkande med förslag till ny lag om tvångsuppfostran (statens offentl. utredn. 1922:46 s. 62 ff.) dryftades huruvida denna ansvarspåföljd, mot vad då gällde, borde ådömas direkt utan att i domen först utsattes ett straff, vilket utbyttes mot tvångsuppfostran. I betänkandet avböjdes en reform i denna riktning under motivering bl. a. att en sådan omvandling av tvångsuppfostringsinstitutets dåvarande tekniska utformning följdriktigt måste leda till en ändrad anordning jämväl av den villkorliga domen för unga lagöverträdare så till vida som icke heller vid meddelande av sådan dom något straff skulle utsättas. I sitt av riksdagen godkända utlåtande i

anledning av den proposition till 1924 års riksdag, som upptog vissa förslag från betänkandet, yttrade andra lagutskottet (utl. nr 26 s. 19) instämmande, att det av vad de sakkunniga anfört framginge att en sådan omgestaltning av tvångsuppfostringsinstitutet följdriktigt måste leda till en motsvarande omläggning jämväl av den villkorliga domen i vad anginge minderåriga förbrytare.

Numera har genom lag den 13 mars 1937 berörda reform genomförts beträffande tvångsuppfostringsinstitutet. Jämväl beträffande förvaring och in-
 ternering har genom lag den 18 juni 1937 en omläggning av sättet för ådömandet skett, så att ansvarspåföljden skall ådömas direkt. Detsamma gäller om det genom lag den 15 juni 1935 införda straffet ungdomsfängelse, vilket företer vissa likheter med tvångsuppfostran. Genom nämnda lagar, vilka skola träda i kraft den dag Konungen förordnar, har den svenska rätten beträffande skyddsåtgärder och den närstående straffarten ungdomsfängelse frångått den förut tillämpade principen att där domstolen funne sådan åtgärd böra användas, likväl först skulle utmätas ett straff som enligt domstolens förordnande skulle utbytas mot åtgärden.

Denna förändring ger anledning att överväga huruvida icke en motsvarande reform bör vidtagas beträffande villkorlig dom.

Frågan inställer sig främst beträffande den nya form av villkorlig dom som de sakkunniga föreslå, den kvalificerade villkorliga domen. Såsom i 3 kap. utvecklats, innebär sådan dom att den dömde underkastas en kriminalpolitisk behandling som, ehuru mindre ingripande, i viss mån kan jämföras med de nämnda skyddsåtgärderna och ungdomsfängelse. I betraktande härav förefaller det naturligt att, liksom t. ex. tvångsuppfostran ådömes direkt, även omhändertagande genom kvalificerad villkorlig dom inträder såsom direkt påföljd av brottet och icke i stället för ett i domen utsatt straff.

Till samma resultat kommer man om man beaktar den situation som inträder då anstånd enligt kvalificerad villkorlig dom förverkas. Såsom i 3 kap. framhållits, skall nämligen i så fall annan ansvarspåföljd än vanligt straff i regel tillämpas. För unga lagöverträdare är sålunda tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse den normala påföljden och för minskat tillräkneliga, utan avseende å åldern, förvaring. Om särskilda skyddsåtgärder eller straffformer införas för kriminella alkoholister eller arbetsskygga, bliva även dessa reaktionsformer att taga i betraktande. Det kan icke anses riktigt att i den kvalificerade villkorliga domen angiva t. ex. viss tids straffarbete såsom föremål för det villkorliga anståndet med vetskap om att påföljden i regel kommer att bliva en annan.

Från praktisk synpunkt kan därjämte framhållas, att anordningen att i domen utsätta ett straff ger den dömde anledning till jämförelse mellan detta och den åtgärd som i dess ställe tillämpas. Att undvika sådan jämförelse har ansetts önskvärt beträffande tvångsuppfostran, ungdomsfängelse och förvaring med hänsyn därtill, att den dömde enligt vad erfarenheten givit vid handen ofta anser sig orättvist behandlad om han kvarhålls i anstalt längre

tid än straffet skulle ha varit. Eftersom åtgärd enligt kvalificerad villkorlig dom icke sällan kan innebära ett långvarigt och ganska kännbart ingripande, är samma synpunkt tillämplig beträffande denna reaktionsform. Det finnes dessutom en annan anledning att undvika jämförelse mellan behandling enligt villkorlig dom och det förskyllda straffet. Det kan nämligen befaras, att detta i vissa fall icke skulle vara tillräckligt för att förmå den dömde att underkasta sig behandlingen. I sådana fall blir det mera effektivt att icke redan vid den villkorliga domens meddelande ange vilken påföljd ett förverkande kan komma att medföra.

Med anledning av de betänkligheter, som under förarbetena till 1906 års lag yppades mot tanken på en villkorlig dom utan utsatt straff, må framhållas, att dessa icke hindrat lagstiftaren från att införa en motsvarande anordning i 1935 års lag om ungdomsfängelse och 1937 års lagar om tvångsuppfostran samt om förvaring och internering. Vad särskilt angår det fall att i målet är fråga om skadestånd, är att märka, att även om icke straff utsättes, den tilltalade likväl bör förklaras saker till brottet. Därest förverkande sedermera sker och ansvar förty ådömes, kan därför ett överklagande av denna senare dom icke komma att beröra grunden för ersättningsansvaret.

Ovan anförda skäl för att vid kvalificerad dom ej utsätta straff äga icke, eller endast i begränsad omfattning, tillämpning vid sådan villkorlig dom som icke är förenad med någon egentlig behandling av den dömde, s. k. enkel villkorlig dom. Ehuru även sådan dom kan vara förenad med särskilda åligganden för den dömde, bl. a. att underkasta sig övervakning, är den ej på samma sätt som kvalificerad villkorlig dom jämförlig med ovan nämnda detentiva behandlingsformer. Det torde icke heller komma i fråga annat än i rena undantagsfall där en felbedömning av den tilltalades person ägt rum, att vid förverkande av anstånd enligt enkel villkorlig dom någon av dessa ansvarspåföljder skulle komma till användning. För sådana fall kan emellertid anlitas den utväg som nu finnes att ådöma någon av ifrågasvarande ansvarspåföljder utan hinder av att straff utsatts i domen. Lagarna om tvångsuppfostran, ungdomsfängelse och förvaring innehålla nämligen stadganden, enligt vilka vid förverkande av anstånd enligt villkorlig dom någon av dessa ansvarspåföljder kan sättas i stället för straffet. Dessa stadganden skola enligt förslaget bibehållas ehuru med vissa jämkningar, som föranledas av förslagets innehåll i övriga delar. Behovet att tillämpa stadgandena minskas emellertid därav, att när anledning till förverkande förekommer, domstolen i allmänhet i första hand har att föreskriva omhändertagande såsom vid kvalificerad villkorlig dom.

Genom det förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott som framlagts i ett nyligen avgivet betänkande (statens offentl. utredn. 1937: 24) vinnes även i ett annat hänseende viss frihet för domstol som förklarar anstånd förverkat att frångå ett i domen utsatt straff. Om förverkande sker på grund av nytt brott, skall nämligen domstolen ej, såsom nu, bestämma särskilt straff för detta brott och sammanlägga det med det förra straffet utan i stället i ett sammanhang bedöma hela brottsligheten och be-

stämman ett gemensamt straff. Därigenom undgår man den med nu gällande ordning förknippade olägenheten att domstol, som förklarar anståndet förverkat på grund av brott, i viss mån känner sig bunden av den föregående straffmätningen vid bestämmandet av straff för det nya brottet och att den bestraffning den dömda har att undergå därför lätt blir en annan — och strängare — än om domstolen haft att utmäta straff för båda brotten.

Med hänsyn till vad nu anförts anse sig de sakkunniga icke böra föreslå någon förändring på denna punkt beträffande enkel villkorlig dom.

Den skillnad som härigenom framträder mellan de två formerna av villkorlig dom är enligt de sakkunnigas mening sakligt väl grundad. Visserligen skulle kunna anföras att tillfällighetsförbrytarna, vilka utgöra den enkla villkorliga domens klientel, komma att få straff sig ådömt, medan detta icke blir fallet beträffande de grupper av villkorligt dömda vilka äro i behov av behandling och därför erhålla kvalificerad villkorlig dom. Vid jämförelse mellan de båda domsformerna måste emellertid beaktas, att vid kvalificerad villkorlig dom i straffets ställe träder åtgärd av tämligen ingripande art jämte en övervakning som städse är förenad med lydnadsplikt gentemot övervakaren. Det bör ock uppmärksammas, att just sådana lagöverträdare, vilkas brottslighet är av den natur att enkel villkorlig dom icke kan ifrågakomma, skola bli föremål för de mest kännbara åtgärderna. Det kan då, särskilt om hänsyn toges till att övervakningen enligt de sakkunnigas förslag skall effektiviseras, icke med fog göras gällande, att kvalificerad villkorlig dom skulle te sig såsom en lindrigare reaktionsform än den enkla. En jämförelse av ifrågavarande slag bör för övrigt icke vara utslagsgivande, då det gäller att från individualpreventiv synpunkt utforma lämpliga kriminalpolitiska reaktionsformer.

De sakkunniga föreslå med hänsyn till vad nu anförts, att straff utsättes i enkel villkorlig dom men icke i kvalificerad. Därigenom kommer den förra domsformen att, liksom villkorlig dom enligt nu gällande lag, innebära ett anstånd med verkställigheten av ett ådömt straff men den senare domsformen ett anstånd med ådömande av ansvar. Enkel villkorlig dom skall sålunda innehålla förordnande, att med verkställande av ett ådömt straff skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prövotid bero huruvida straffet skall verkställas. I kvalificerad villkorlig dom skall däremot, efter sakerförklaring, förordnas att med ådömande av ansvar skall anstå och på den dömdes uppförande under viss prövotid bero huruvida ansvar skall ådömas.

5 kap. Förutsättningarna för användning av villkorlig dom.

Såsom i 3 kap. omtalats, föreslå de sakkunniga, att det nuvarande institutet villkorlig dom kompletteras med en särskild form av villkorlig dom, som skiljer sig från den nuvarande därigenom att straff ej utsättes i domen och att en särskild kriminalpolitisk behandling av den dömda anordnas. Enligt förslaget finnes alltså dels enkel villkorlig dom, innebärande villkorligt anstånd med verkställigheten av ett straff som utsättes i domen, och dels kvalificerad villkorlig dom, enligt vilken efter sakerförklaring ådömandet av ansvar villkorligt uppskjutes och föreskrift gives om särskild åtgärd. Den enkla villkorliga domen är enligt den tankegång som utvecklats i 3 kap. avsedd för tillfällighetsförbrytare, den kvalificerade villkorliga domen åter för sådana lagöverträdare vilka prövas vara i behov av särskild kriminalpolitisk behandling.

Vad beträffar den *enkla villkorliga domen* torde förutsättningarna kunna angivas i nära anslutning till den nuvarande lagens bestämmelser. De sakkunniga vilja dock föreslå vissa avvikelser såväl i begränsande som i utvidgande riktning.

Förändringar i den förra riktningen synas böra ifrågakomma beträffande den nuvarande lagens från individualpreventiv utgångspunkt uppställda förutsättning, att med hänsyn särskilt till den tilltalades karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skäligen anledning antaga att han skall låta sig rätta utan att undergå straffet.

Denna beskrivning av de individuella förutsättningarna innebär en förenkling i jämförelse med motsvarande stadgande i 1906 års lag angående villkorlig straffdom. Enligt detta skulle nämligen vid prövning om skäl vore till villkorlig dom visserligen främst övervägas, huruvida det kunde antagas att den tilltalade skulle låta sig rätta utan att undergå straffet, men därjämte gävos närmare föreskrifter för prövningen. Vid denna skulle sålunda tillses, om tillfälle funnes till uppfostran eller handledning för den som därav vore i behov. Dessutom skulle göras avseende å den tilltalades tidigare vandel, de omständigheter som drivit honom till brottet, hans beredvillighet att erkänna detsamma och gottgöra skada, hans uppförande i övrigt samt hans levnadsförhållanden. Bland övriga omständigheter skulle i synnerhet tagas i betraktande, huruvida med anledning av den tilltalades ungdom, honom åliggande försörjningsplikt eller annat förhållande fara vore att straffets utkrävande skulle medföra påföljder av särskilt menlig beskaffenhet.

Under förarbetena till den nuvarande lagen angående villkorlig straffdom angavs (bet. 1917 s. 82 ff.) såsom skäl varför dessa utförliga stadganden

ersattes med den nuvarande mindre utförliga bestämmelsen — vid sidan av kritik mot vissa av de angivna omständigheterna — bl. a. att i praxis en viss osäkerhet gjort sig gällande i fråga om dessa omständigheters betydelse, så att vissa av dem ansetts äga större — eller mindre — vikt än lagstiftarna torde ha avsett. Såsom en nyhet i nuvarande lag framhölls vidare, att i lagen gäves fullt tydligt uttryck åt att en ovillkorlig förutsättning för meddelande av anstånd med straffet vore att skäligen anledning funnes att antaga att den tilltalade skulle låta sig rätta utan straff.

Mot de nu i lagen angivna personliga förutsättningarna för villkorlig dom torde med visst fog kunna anföras, att de icke med tillräckligt eftertryck framhäva, att villkorlig dom bör förekomma endast om tillräckliga skäl finnas för eftergivande av straffet. Det är av vikt, att lagen icke tillämpas på ett slentrianmässigt sätt som ger näring åt uppfattningen att en förstagångsförbrytare i allmänhet kan räkna med villkorlig dom, oavsett huruvida hans personliga egenskaper och omständigheterna i övrigt göra sådan dom motiverad. I betraktande härav torde det vara lämpligt att i lagtexten — väl icke såsom i 1906 års lag uppräknade särskilda omständigheter som skola tagas i betraktande — men i stället lämna en karakteristik av den typ av lagöverträdare för vilken denna form av villkorlig dom är avsedd, nämligen de s. k. tillfällighetsförbrytarna. Det föreslås därför, att i lagtexten anges att brottet skall vara begånget mindre till följd av vanart än av oförstånd, trångmål, annans påverkan eller liknande omständighet.

Vid sidan av denna karakteristik torde liksom nu böra såsom förutsättning angivas, att villkorlig dom i det särskilda fallet är att anse såsom en från individualpreventiv synpunkt tillräcklig reaktion mot brottet. Enligt gällande lag fordras, att det skall finnas skäligen anledning antaga att den tilltalade skall låta sig rätta utan att undergå straffet. Förutsättningen synes lämpligen kunna skärpas därefter, att det med fog skall kunna antagas att den individualpreventiva verkan kan uppnås utan straff. Denna verkan torde f. ö. böra angivas bestå däri, att den brottslige skall avhålla sig från att ånyo begå brott. Därmed torde nämligen givas ett mera adekvat uttryck för vad prövningen i tillämpningen innebär.

Det förtjänar påpekas, att de skärpta kraven på prövning av den tilltalades person och framtidsutsikter enligt förslaget motsvaras av reformer beträffande förundersökningen för att öka möjligheterna att genom denna erhålla tillförlitlig kännedom om den tilltalade.

Några allmänpreventiva skäl mot att tillämpa villkorlig dom angivas ej i gällande lag, fränsett bestämmelsen att sådan dom ej må användas vid brott för vilket straff finnes utsatt i strafflagen för krigsmakten i annan del än 8 kap. I 6 § i 1906 års lag angående villkorlig straffdom fanns emellertid ett uttryckligt stadgande att villkorlig dom ej finge brukas i fråga om straff enligt 25 kap. strafflagen. Detta stadgande uteslöts ur den nuvarande lagen under hänvisning till att detsamma näppeligen vore på sin plats beträffande den stora mängden av lägre och lägsta befattningshavare i allmän tjänst (bet. 1917 s. 88). Oaktat lagens tystnad har i rättstillämpningen tagits

hänsyn till allmänpreventionens krav. Lagrådet har sålunda under förarbetena till de ändringar, som år 1937 vidtogos i den nuvarande lagen om villkorlig dom (prop. nr 35 till 1937 års riksdag s. 159), uttalat, att av allmänpreventiva skäl villkorlig dom ej ansetts kunna ifrågakomma annat än i ytterst sällsynta undantagsfall vid vissa förbrytelser, såsom rattfylleri och vårdslöshet mot borgenärer i konkurs. Vad beträffar konkursförbrytelser framgår emellertid av kommentaren till *tab. 2* i 2 kap., att villkorlig dom numera användes i ganska stor utsträckning vid detta slags brott. Däremot förekommer enligt den statistiska utredningen villkorlig dom tämligen sällan vid brott enligt 25 kap. strafflagen.

Enligt de sakkunnigas mening är det icke lämpligt att, såsom i 1906 års lag, beträffande någon enstaka brottsgrupp av allmänpreventiva skäl stadga, att villkorlig dom ej må meddelas. Däremot anse de sakkunniga sig böra föreslå en bestämmelse av det innehåll, att villkorlig dom ej må meddelas där brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt påkalla straffets verkställande. Det synes nämligen önskvärt, att lagen giver uttryck åt den uppfattningen att villkorlig dom ej bör ifrågakomma där allmänpreventiva hänsyn göra sådan dom olämplig. Detta är bl. a. fallet då ett energiskt straffrättsligt ingripande erfordras för att bekämpa en art av brottslighet mot vilken opinionen inom vida kretsar ej reagerar tillräckligt, t. ex. sprit-smuggling. En liknande hänvisning till brottets beskaffenhet m. m. finnes för övrigt i 5 § lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning.

Vid sidan av nu nämnda begränsningar av lagens tillämpningsområde, vilka avse att föränleda en skärpt prövning huruvida de individuella förutsättningarna äro för handen, föreslås vissa utvidgningar av de generella gränserna för institutets tillämplighet. Att på detta sätt utsträcka möjligheten att använda villkorlig dom synes icke behöva möta större betänkligheter, då även den enkla villkorliga domen enligt förslaget kan vara en kännbar reaktion genom en effektivare övervakning och genom föreskrifter sådana som åläggande att på visst sätt gälda ådömt skadestånd, att underkasta sig inskränkning i förfogande över arbetsförtjänst eller att icke uppehålla sig å viss ort.

En första utvidgning föreslås beträffande gränserna med avseende å brottets svårhetsgrad.

Enligt 1906 års lag kunde ej högre straff än straffarbete i tre månader eller fängelse i sex månader ådömas villkorligt. Den nuvarande lagen medförde en höjning av dessa gränser till sex månaders straffarbete och ett års fängelse. I vilken omfattning domstolarna inom dessa gränser utnyttjat möjligheten att meddela villkorlig dom, belyses i 2 kap. Av *tab. 5* framgår, att denna möjlighet använts i stigande grad under den nuvarande lagens giltighetstid. Under det sista år tabellen omfattar, 1934, erhöi mer än hälften av de till straffarbete i högst sex månader dömda och mer än tredjedelen av de till fängelse i högst ett år dömda villkorlig dom. För samma år meddelas i *tab. 6* uppgifter, som visa att möjligheten att giva villkorlig dom utnyttjas i betydligt högre grad beträffande yngre än äldre brottslingar. Bland

dem som vid brottets begående ännu ej fyllt 21 år fingo sålunda år 1934 $\frac{3}{4}$ av de till straffarbete i högst sex månader dömda och mera än $\frac{3}{5}$ av de till fängelse i högst ett år dömda villkorlig dom, medan motsvarande tal för personer som vid brottets begående fyllt 21 år äro omkring $\frac{2}{5}$ och $\frac{1}{3}$.

Erfarenheten torde ha visat, att de nuvarande straffgränserna icke sällan utesluta villkorlig dom i fall, där användning av institutet skulle vara synnerligen önskvärd. Detta bestyrkes därav, att personer som dömts till högre straff än straffarbete i sex månader eller fängelse i ett år till icke ringa antal erhållit villkorlig dom nådevägen. Det torde också icke sällan ha inträffat att domstolarna, för att kunna meddela villkorlig dom, utmätt lägre straff än som eljest skolat tillämpas. En utvidgning av dessa gränser torde därför tillgodose ett behov som framträtt under den hittillsvarande rättstillämpningen.

Redan i ett år 1932 avgivet betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar (statens offentl. utredn. 1933:11 s. 122) föreslogs, att de ifrågavarande gränserna skulle höjas så, att straffarbete skulle kunna ådömas villkorligt där det ej överstege ett år och fängelse där det ej överstege två år. Därmed skulle förutsättningarna komma att i sak överensstämma med de enligt dansk och norsk rätt gällande. Ehuru en sådan utvidgning av förutsättningarna, såsom framgår av *tab. 9* och *10* jämförda med *tab. 7*, icke kan väntas tillföra den villkorliga domen något kvantitativt mera betydande nytt klientel, skulle den möjlighet att meddela villkorlig dom som därigenom öppnades dock bliva av stort värde med hänsyn till förekommande särskilt ömmande fall. De sakkunniga ha därför upptagit det i berörda betänkande framförda förslaget.

Någon utvidgning av straffgränserna nedåt, så att även böter skulle kunna ådömas villkorligt, föreslås däremot icke. Förslaget står sålunda beträffande den enkla villkorliga domen på den ståndpunkt som intagits genom 1937 års bötesreform, nämligen att väl förvandlingsstraff för böter men icke själva bötesstraffet kan ådömas villkorligt. I en grupp av fall där såsom i 2 kap. omnämnts villkorligt ådömande av böter jämförelsevis ofta förekommer, nämligen vid snatteri förövat av person under 21 år, kan enligt denna ståndpunkt enkel villkorlig dom alltjämt komma i fråga för det fall att bötesstraffet förvandlas.

En utvidgning av förutsättningarna för villkorlig dom föreslås vidare med avseende å det hinder som en återfallssituation enligt gällande lag utgör. För närvarande gäller den redan i 1906 års lag upptagna bestämmelsen, att villkorlig dom ej må brukas där den tilltalade under de närmaste tio åren före brottet blivit dömd till straffarbete eller fängelse eller under samma tid undergått tidigare ådömt straff av samma slag. Enligt lagarna om tvångsuppfostran och ungdomsfängelse samt förvaring i säkerhetsanstalt skall dom å sådan åtgärd i här ifrågavarande avseende anses lika med dom å fängelse respektive å straffarbete.

I rättstillämpningen har denna tioårsregel icke sällan utgjort hinder mot

användning av villkorlig dom, där sådan med hänsyn till omständigheterna varit önskvärd. Den danska rätten innehåller icke något förbud mot att meddela villkorlig dom vid återfall. I Norge åter gäller en femårsregel. En förkortning av tiden till fem år skulle, enligt vad av *tab. 11* torde framgå, innebära en icke obetydlig utvidgning av möjligheten att ådöma villkorlig dom. I betraktande härav anse sig de sakkunniga böra stanna vid att föreslå, att regeln begränsas till att avse fem år.

Vad därefter angår den *kvalificerade villkorliga dom* som i detta betänkande föreslås, äro de sakkunniga av den uppfattningen, att dess tillämplighet icke bör vara lika snävt begränsad som den enkla villkorliga domens. Ett skäl härför är, att en person som erhåller villkorlig dom av den föreslagna nya typen har att underkasta sig en eller flera åtgärder som i större eller mindre mån kunna ersätta repressionen genom straff. Det är vidare att märka, att kvalificerad villkorlig dom avser att ersätta straffet med en ändamålsenligare behandling. Att kvalificerad villkorlig dom må kunna användas när den synes bäst ägnad att avhålla den tilltalade från att ånyo begå brott, bör enligt de sakkunnigas mening vara en ledande synpunkt när det gäller att bestämma förutsättningarna för tillämpningen av denna form av villkorlig dom.

Förutsättningarna med avseende å den tilltalades personliga egenskaper böra i lagtexten angivas på sådant sätt, att därav tydligt framgår att kvalificerad villkorlig dom är avsedd för tilltalade som äro i behov av kriminalpolitisk behandling. Det torde också vara lämpligt att antyda de grupper av lagöverträdare, för vilka enligt vad i 3 kap. utvecklats denna form av villkorlig dom är avsedd. Det föreslås därför, att kvalificerad villkorlig dom må brukas om den tilltalade prövas på grund av sin ungdom eller sinnesbeskaffenhet eller på grund av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart vara i behov av åtgärd, som kan föreskrivas genom sådan dom, och med fog kan antagas att han därigenom skall avhållas från att ånyo begå brott.

Vad beträffar förutsättningarna med avseende å brottets svårhetsgrad, torde de böra i viss mån ansluta sig till motsvarande förutsättningar för användning av tvångsuppfostran, ungdomsfängelse och förvaring i säkerhetsanstalt. Såsom i 3 kap. utvecklats, utgör nämligen kvalificerad villkorlig dom till väsentlig del en med dessa ansvarspåföljder jämförlig ehuru mindre ingripande behandlingsform. Tvångsuppfostran och ungdomsfängelse äro — den senare ansvarspåföljden med viss inskränkning — tillämpliga vid brott varå enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete. För förvaring åter förutsättes i regel, att å brottet kan följa straffarbete; i fråga om sedlighetsbrott är det dock tillräckligt att fängelse kan följa. Beträffande kvalificerad villkorlig dom torde med hänsyn till vad sålunda gäller om de nämnda ansvarspåföljderna lämpligen böra uppställas som förutsättning, att å brottet enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete.

För att undantaga brott av svårare beskaffenhet föreslås emellertid vidare, att en särskild maximigräns bestämmes. Beträffande tilltalade som begått

brott efter fyllda 21 år torde denna gräns böra sättas lika som vid enkel villkorlig dom eller med andra ord så, att den tilltalade icke kan bliva föremål för villkorlig dom om han begått brott för vilket han förskyllt svårare straff än fängelse i två år eller straffarbete i ett år. För unga tilltalade eller sådana som förövat brott före 21 års ålder torde maximigränsen åter kunna sättas betydligt högre. Det föreslås därför, att kvalificerad villkorlig dom för sådana tilltalade skall kunna förekomma såvida de ej förskyllt högre straff än straffarbete i två år. Detta innebär för sistnämnda grupp av lagöverträdare en betydande höjning av den nuvarande maximigränsen. En jämförelse mellan *tab. 9* och *tab. 7* torde emellertid ådagalägga, att höjningen icke medför någon avsevärd ökning av antalet personer beträffande vilka villkorlig dom kan tillämpas.

Det förtjänar påpekas, att det föreslagna sättet att bestämma förutsättningarna med avseende å brottet innebär, att kvalificerad villkorlig dom kan förekomma vid brott för vilket gärningsmannen förskyllt endast böter, nämligen för så vitt i straffsatsen ingår fängelse eller straffarbete. Detta innebär dock icke, att en tilltalad lämpligen skulle kunna genom villkorlig dom underkastas ett starkt kännbart ingripande ehuru han förskyllt endast böter, ty föreskrift enligt villkorlig dom är icke exigibel. I fråga om de nämnda bötesbrotten avviker den kvalificerade villkorliga domen från den enkla, som icke är tillämplig i sådana fall annat än så till vida som förvandlingsstraff för böter kan ådömas villkorligt.

Såsom förutsättning för kvalificerad villkorlig dom uppställes vidare liksom för enkel den fordran, att brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt ej påkalla straff. Däremot har någon bestämmelse om återfall såsom hinder för villkorlig dom icke upptagits beträffande kvalificerad sådan. Även om den tilltalades brott innebär återfall efter tämligen kort tid, torde det nämligen kunna vara ändamålsenligt att underkasta honom en behandling som kan anordnas genom sistnämnda form av villkorlig dom.

6 kap. Kriminalpolitiska åtgärder i samband med villkorlig dom.

Av skäl som utvecklats i 3 kap. föreslå de sakkunniga, att institutet villkorlig dom kompletteras med ett flertal bestämmelser åsyftande att göra domen till ett mera effektivt medel i kampen mot brottsligheten genom att förbinda den med omhändertagande av den dömda eller med annan form av ingripande för att förmå honom att för framtiden avhålla sig från brott.

Såsom sådant kriminalpolitiskt medel kommer redan i betraktande, att den brottslige tvingas ersätta skada som uppkommit genom brottet.

I den första svenska lagen om villkorlig dom, av år 1906, upptogs den brottsliges beredvillighet att gottgöra skada såsom en bland de omständigheter som skulle tagas i betraktande vid avgörandet huruvida villkorlig dom skulle meddelas. Under förarbetena övervägdes även att öppna möjlighet för domstolen att i domen uppställa såsom villkor för anstånd att en i domen bestämd skadeersättning lämnades inom viss tid (bet. 1902 s. 128). Uppslaget övergavs emellertid under åberopande bl. a., att domstolen ingalunda saknade utväg att innan domen meddelades bereda den tilltalade skälig tid att i handling ådagalägga sin beredvillighet att lämna ersättning.

I nu gällande lag angivas ej några speciella omständigheter vilka skola tilläggas betydelse vid prövning huruvida villkorlig dom skall meddelas. I stället för den nämnda bestämmelsen i 1906 års lag inflöt i 1918 års lag emellertid ett stadgande angående den dömdes åligganden under prövotiden, enligt vilket han skall göra vad i hans förmåga står att fullgöra honom ålagd skyldighet att ersätta genom brottet uppkommen skada. Enligt motiven till detta stadgande ansågs, att en dylik allmän bestämmelse vore att föredraga framför av domstolen givet åläggande att inom viss tid gälda skadeståndet eller del därav, emedan ett sådant åläggande möjligen kunde tolkas såsom innebärande en viss inskränkning i den skadeståndsberättigades möjlighet att på exekutiv väg omedelbart uttaga beloppet hos den skyldige (bet. 1917 s. 91).

I vissa länder förekommer emellertid bestämmelser om befogenhet för domstol att giva föreskrifter i detta avseende. Sålunda kan enligt den finska lagen angående villkorlig straffdom av år 1918, 3 § andra stycket, domstolen såsom villkor för anstånd med straffverkställigheten förelägga den tilltalade att inom viss tid fullgöra sin skadeståndsplikt såframt han prövas vara i stånd därtill. I norska strafflagen, § 53 sådan denna lyder efter lagändring år 1929, finnes en längre gående bestämmelse av motsvarande art, i

det att där stadgas att domstolen såsom villkor för anståndet *skall* ålägga den dömde att utgiva en efter hans förmåga bestämd ersättning och gottgörelse som den förorättade har rätt till och gör anspråk på.

Då den i förevarande betänkande föreslagna revisionen av institutet villkorlig dom som nyss nämnts innebär att detta kompletteras med ett flertal bestämmelser om åtgärder för att tillrättaföra den brottslige, synes man icke böra underlåta att för samma syfte utnyttja skadeståndsskyldigheten. Därvid torde man icke, i enlighet med gällande lag, behöva stanna vid en allmänt hållen bestämmelse om skadeståndsskyldighetens fullgörande såsom villkor för anstånd utan kunna, såsom i våra grannländer, utrusta domstolen med befogenhet att meddela ingående föreskrifter därom. De pedagogiska fördelarna av en sådan, helt säkert mera verksam, anordning äro så betydande, att de under det tidigare lagstiftningsarbetet anförda betänkligheterna däremot synas böra vika. Det får icke heller förbises, att det ökade rättsskydd som genom bestämmelsen beredes den skadelidande innebär en fördel.

De sakkunniga föreslå sålunda att såsom legalt villkor för anstånd enligt villkorlig dom skall gälla, att den dömde efter förmåga ersätter genom det ifrågavarande brottet uppkommen skada i den mån skyldighet därtill åligger honom enligt laga kraft ägande dom (8 §). Där så finnes lämpligt skall enligt förslaget detta allmänna villkor kunna närmare specificeras genom särskild föreskrift om tid och sätt för gäldandet, exempelvis så att den dömde ålägges att vid lyftande av veckolön lämna viss del därav till målsäganden, eventuellt genom förmedling av övervakaren. Av bestämmelsens avfattning torde med full tydlighet framgå, att den icke betager målsäganden rätt att i vanlig ordning påkalla exekutiv myndighets åtgärd för att omedelbart uttaga hela skadeståndet.

De sakkunniga föreslå vidare stadganden (9 §), enligt vilka såsom villkor för anståndet må föreskrivas den dömde att underkasta sig vissa inskränkningar i sin rörelse- eller handlingsfrihet.

Där så prövas ändamålsenligt för att avhålla den dömde från att ånyo begå brott, må sålunda enligt förslaget föreskrivas honom att vistas å angiven ort eller att icke uppehålla sig å viss ort. En sådan föreskrift kan vara påkallad för att avlägsna den dömde ur en skadlig miljö. För detta ändamål är det i allmänhet tillräckligt att förbjuda honom att uppehålla sig å ort där han enligt vad erfarenheten visat utsättes för skadliga inflytelser. En villkorligt dömd, vilkens brottslighet bestått i att han under stadsbesök förtärt alkohol och under påverkan därav förövat våldsbrott, kan sålunda lämpligen förbjudas, för längre eller kortare tid, att besöka staden. Vid sidan av eller utan samband med dylikt förbud kan det för vissa fall finnas ändamålsenligt att föreskriva bestämd vistelseort. Detta gäller framför allt personer med böjelse för ett kringstrykande liv.

Enligt ett annat av förslagets hithörande stadganden må i domen föreskrivas den dömde att underkasta sig inskränkning i förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar. Sålunda skall den dömde kunna för-

klaras skyldig att underkasta sig att hans arbetsförtjänst utbetalas på sådant sätt att den blir till verklig nytta för honom och hans familj. Där- emot innebär bestämmelsen icke, att det skall kunna föreskrivas för vilka ändamål den dömde må använda sina tillgångar. Stadgandet, vilket äger viss motsvarighet i 15 § kungl. kungörelsen den 27 maj 1932 med vissa närmare bestämmelser rörande alkoholistvården, äger betydelse framför allt för unga personer men även för sådana äldre, som till följd av bøjelse för ett onyktert eller oordnat levnadssätt icke kunna på egen hand nöjaktigt sköta sin ekonomi.

Såsom en mera ingripande åtgärd i liknande syfte föreslås, att domstolen skall äga föreskriva den dömde att begära att bliva förklarad omyndig eller att samtycka därtill. Bestämmelsen får betydelse endast för sådana fall i vilka omyndighetsförklaring enligt lagen om förmynderskap kan komma i fråga. För sådan åtgärd kräves enligt 1 kap. 2 § nämnda lag egen begäran eller samtycke i det fall, att grunden för omyndighetsförklaringen är behov av annans bistånd på grund av sjukdom, försvagat hälsotillstånd, lyte, oerfarenhet eller annan orsak. Vid sidan därav finnes ett flertal skäl för omyndighetsförklaring — t. ex. rubbningar i själsverksamheten, slöseri eller missbruk av rusgivande medel — på grund av vilka en person kan förklaras omyndig utan att han begärt det eller samtyckt därtill. I sådana fall äger den föreslagna bestämmelsen betydelse framför allt därigenom, att den dömde kan förmås att taga initiativ till att frågan om hans omyndighetsförklaring blir prövad, något som eljest skulle ankomma på honom närstående eller överförmyndaren.

För de fall där den dömde på grund av vissa i lagförslaget angivna omständigheter prövas vara i behov av särskild kriminalpolitisk behandling föreslå de sakkunniga, såsom i 3 kap. utvecklats, en ny form av villkorlig dom, vilken i detta betänkande betecknas såsom kvalificerad till skillnad från vad som i betänkandet kallas enkel villkorlig dom, d. v. s. villkorlig dom av nuvarande typ. Omhändertagande genom kvalificerad villkorlig dom skall kunna äga rum där den tilltalade på grund av ungdom, utvecklingshämning eller eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller ock till följd av alkoholmissbruk, arbetsskygghet eller annan vanart prövas vara i behov av sådan åtgärd (4 §). Omhändertagandet skall ske genom att den dömde enligt domstolens föreskrift sköter anvisat arbete eller anställning, genomgår viss utbildning, vistas i anvisat enskilt hem eller begagnar viss bostad eller ock underkastar sig behandling å sjukhus, skyddshem, alkoholistanstalt eller annan liknande anstalt. Som nedan skall beröras torde det även kunna komma i fråga att föreskriva den tilltalade att underkasta sig behandling i arbetshem.

Omhändertagande genom kvalificerad villkorlig dom skall framför allt inriktas på att den dömde hålles till lämpligt arbete. En av de viktigaste uppgifterna blir därför att skaffa arbete åt den dömde. På organisationen av förundersökning — enligt förslagens terminologi personundersökning —

och övervakning måste därför ställas det kravet, att den är i stånd att fylla denna ingalunda lätta och hittills icke tillräckligt beaktade uppgift. Vid behandlingen av organisationsfrågorna i 9 kap. ägnas därför särskild uppmärksamhet åt arbetsanskaffningen.

Det arbete som anskaffas åt den dömde bör vara sådant, att det är ägnat att öka hans möjligheter att för framtiden försörja sig på hederligt sätt. Detta innebär för de ungas del, att särskild vikt lägges vid att bibringa den dömde sådan yrkesutbildning att han blir i stånd att skaffa sig sin utkomst på den öppna arbetsmarknaden.

Stundom kan det vara lämpligt att föreskriva, att den dömde skall genomgå en utbildning som icke är förenad med anställning. Det kan sålunda till exempel komma i fråga att ålägga honom att följa undervisningen vid en lärlings- eller yrkesskola eller annan utbildningsanstalt.

Vikten av att den dömde får sådan utbildning att han i framtiden kan försörja sig är enligt de sakkunnigas mening så stor, att samhället icke bör undandraga sig att genom ekonomiskt stöd möjliggöra detta. Frågan om statsanslag för detta ändamål behandlas i 12 kap.

Jämte föreskrift om arbete eller utbildning kan det mången gång vara lämpligt att föreskriva den dömde att begagna anvisad bostad. Sådan föreskrift kan naturligtvis också vara på sin plats utan samband med annat åläggande. Föreskriften är särskilt ägnad för sådana fall där den dömdes brottslighet eller bristande sociala anpassning sammanhänger med hans bostadsförhållanden och därav betingade psykologiska miljö. Redan flyttning till annan stadsdel kan mången gång vara tillräcklig för att undandraga honom ogynnsamt inflytande.

I andra fall kräves emellertid ett omhändertagande av mera ingripande art än de nu nämnda åtgärderna. Härvid kommer främst i fråga att inackordera den dömde i lämpligt enskilt hem. Ofta, särskilt på landet, kan inackordering kombineras med arbetsanställning, men naturligtvis kan det också förekomma, att den dömde har sysselsättning utanför hemmet. Att på detta sätt anbringa honom i enskilt hem innebär, då hans pålitlighet är sådan att det utan våda låter sig göra, bestämda fördelar i jämförelse med anstaltsbehandling. Med hänsyn till erfarenheterna från den organiserade familjevården för sinnessjuka torde det icke möta större svårigheter att efter hand finna hem som äro lämpade för ändamålet. Vid tillämpningen av den föreslagna nya lagen blir det en viktig uppgift att organisera en sådan familjevård. Att inackorderingsavgift erlägges blir säkerligen i viss utsträckning nödvändigt, och för ändamålet torde nyssnämnda statsanslag böra stå till förfogande. Avgiften torde emellertid i allmänhet kunna sättas tämligen lågt med hänsyn till att den dömde vanligen kan göra rätt för sig genom arbete eller på annat sätt.

I åtskilliga fall föreligger ett omedelbart behov av att skaffa den dömde omvårdnad i avvaktan på att hans förhållanden ordnas på ett mera definitivt sätt. I England har man gjort goda erfarenheter av särskilda hem, där kallade »hostels», i vilka den dömde erhåller bostad och kost samt per-

sonlig omvårdnad under en husfaders eller husmoders ledning. Däremot beredes ej arbetstillfälle inom hemmet, utan den som bor där har sin sys-selsättning utanför detsamma. I Stockholm har barnavårdsnämnden nyli-gen med hjälp av donationsmedel inrättat två hem av sådan typ för ung-dom i åldern 16—21 år. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har man haft mycket gynnsamma erfarenheter av dessa ungdomshem. Det skulle utan tvivel vara till stort gagn om liknande inackorderingshem kunde inrättas på andra orter och att därvid icke endast unga personer kunde komma i åtanke. De sakkunniga vilja framhålla som ett önskemål, att kommuner, skyddsfore-ningar och andra av hithörande frågor intresserade ville beakta behovet av sådana hem. De skulle därigenom kunna göra betydelsefulla insatser för jämförelsevis ringa kostnad.

Det förekommer vidare fall då det är av värde att äga tillgång till en anstalt inom vilken icke blott hemvist utan även arbete kan beredas, detta med hänsyn till de svårigheter som ofta möta för en villkorligt dömd att finna lämplig arbetsanställning. Där kan också arbetsviljan prövas och den dömde över huvud underkastas någon tids observation. I det tidigare om-nämnda betänkandet angående det frivilliga skydds- och hjälparbetet (sta-tens offentl. utredn. 1933: 11 s. 96) föreslogs att upprätta tre hem, vilka skulle täcka det närmaste behovet för frigivna fångar, villkorligt frigivna, villkorligt dömda m. fl., nämligen två industrihem med omkring 30 platser vardera, det ena huvudsakligen avsett för yngre personer, samt ett lanthem med omkring 20 à 30 platser.

Stockholms stadsmission har innevarande år av lotterimedel erhållit ett anslag som bidrag till att inrätta ett industrihem, avsett huvudsakligen för fri-givna fångar och villkorligt dömda. Enligt planen för detta industrihem skola de omhändertagna vistas där i avbidan på arbete i den fria marknaden. Tiden för vistelsen i hemmet har beräknats till i genomsnitt två eller tre månader. Omkring 60 personer skola samtidigt kunna vara intagna i hem-met. De skola sysselsättas med snickeri- och skrädderiarbete samt arbete å mekanisk verkstad. De sakkunniga anteckna med tillfredsställelse inrättan-det av detta industrihem, som måhända kommer att tillgodose det mest trän-gande behovet.

I åtskilliga fall skulle det också säkerligen vara till nytta för den villkor-ligt dömd att i början av prövotiden vara föremål för viss tids omhänder-tagande under tämligen sträng regim. Bland förefintliga anstalter som komma i fråga för sådant ändamål bör nämnas det av föreningen Skydds-värnet i Stockholm inrättade Trädgårdshemmet Björka i Hässelby villastad. Björkahemmet mottager villkorligt dömda, villkorligt frigivna och andra frigivna fångar som ej fyllt 25 år. Hemmet har plats för omkring 20 perso-ner. Dessa sysselsättas med trädgårds- och nyodlingsarbete. Det är enligt de sakkunnigas mening en lämplig uppgift för skyddsforeningarna att upp-rätta flera dylika hem.

Enligt förslaget skall emellertid även kunna förekomma att den dömde ålägges att underkasta sig sådan anstaltsbehandling som är reglerad i den

sociala vårdlagstiftningen. Det kan sålunda komma i fråga att beträffande en tilltalad i åldern 15—21 år föreskriva, att han skall underkasta sig vård å skyddshem. För intagning å sådant hem fordras emellertid bl. a., att barnavårdsnämnd beslutar om skyddsuffostran för den unge. I sådant fall bör domstolen därför, lämpligen genom personundersökaren, ha förvissat sig om att den dömde blir omhändertagen på detta sätt.

I andra fall kan den dömde åläggas att underkasta sig vård å alkoholistanstalt. I alkoholistlagen är särskilt reglerat, huru intagande å allmän alkoholistanstalt kan ske på egen ansökan.

Som ett fall av anstaltsvård har i lagförslaget upptagits behandling i arbetshem. Såsom i 3 kap. nämnts, utgå de sakkunniga emellertid från att de nuvarande arbetshemmen reformeras i samband med revisionen av lagstiftningen angående arbetsskygga.

Enligt förslaget skall den dömde vidare kunna åläggas att underkasta sig vård å sjukhus. Sådan föreskrift kan i många fall vara av stor kriminalpolitisk betydelse. I första rummet gäller detta måhända vid psykoneurotiska tillstånd, sammanhängande med psykologiska skador under uppväxtåren. I dylika fall kan den själsliga jämviktsrubbing, som är ett av sjukdomens symptom och som ger anledning till sammanstötningar med omgivningen och andra anpassningssvårigheter, genom lämplig medicinsk terapi förbättras eller botas och därigenom en viktig orsak till framtida brottslighet avlägsnas. I andra fall kan det vara fråga om kvarstående defekter efter olika slag av hjärnsjukdomar, såsom hjärnskador, hjärnhinneinflammationer eller hjärninflammationer under barndomen, sömnsjuka o. s. v. Dylika sjukdomstillstånd i hjärnan leda nämligen icke sällan till förändringar i känslighet och viljelivet med försvärad moralisk anpassning och därav föranledd brottslighet. Även vid sjukdomstillstånd där ett orsakssamband med brottet måhända icke kan påvisas, såsom vid tuberkulos och andra kroniska och invalidiserande sjukdomar eller kroppsliga lyten (reumatism, bestående fel i rörelseorganen m. m.), kan behandling å sjukhus vara av kriminalpolitisk betydelse genom att individens arbetsförmåga och försörjningsmöjligheter ökas och därmed den sociala anpassningen underlättas.

Liksom intagande av villkorligt dömd i anstalt sker i enlighet med de regler som gälla för denna, kommer den dömde under vistelsen i anstalten att vara underkastad dess regler. Övervakarens befattning med honom kommer således att vara begränsad till vad som icke omfattas av anstaltsbehandlingen. Stundom kan det med hänsyn därtill vara lämpligt att till övervakare utse föreståndaren för anstalten eller någon tjänsteman vid denna. Icke sällan torde det emellertid vara till gagn, att till övervakare förordnas en person i den dömdes hemort som dels kan ombesörja hans angelägenheter utanför anstalten och dels kan taga hand om honom vid permission och efter utskrivning och därmed underlätta hans återkomst till livet utanför anstalten.

Alltid då villkorlig dom är förenad med föreskrift, skall den dömde stå under övervakning. Om domen är förenad med omhändertagande — kvali-

ficerad villkorlig dom — skall vidare den dömde vara underkastad lydnadsplikt gentemot övervakaren, vilket innebär att denne äger meddela de ytterligare föreskrifter som må finnas erforderliga med avseende å den dömdes sysselsättning och levnadssätt. Övervakaren äger således efter omständigheterna fullständiga och anpassa de föreskrifter domstolen meddelat. Då domstol finner att en tilltalad bör inackorderas i enskilt hem eller tillhållas att sköta en arbetsanställning, kan domstolen därför överlämna åt övervakaren att bestämma till vilket hem eller arbetsanställning den dömde skall hänvisas. Det är emellertid önskvärt, att domstolen så noga som möjligt tager kännedom om vilka möjligheter att anbringa den dömde som stå till buds.

Emedan övervakaren har att tillse att domstolens föreskrifter tillämpas, ankommer det närmast på honom att sörja för att den dömde åttlyder dem. Tillsynen bör naturligtvis utövas icke blott med noggrannhet och fasthet utan också med insikt och omdöme, så att icke ett fasthållande vid föreskrifternas bokstav blir till men för den villkorliga domens syfte. Vad särskilt beträffar föreskrift att vistas å anvisad ort eller att icke uppehålla sig å viss ort, torde med hänsyn till omständigheterna få prövas i vad mån den dömde undantagsvis må för kortare besök lämna anvisad ort eller begiva sig till annan där han icke äger uppehålla sig.

Till följd av den dömdes lydnadsplikt gentemot övervakaren vid kvalificerad villkorlig dom öppnas möjlighet att för den som är hemfallen åt alkoholmissbruk meddela föreskrifter som äro ägnade att hålla honom till ett nyktert levnadssätt. Som exempel på föreskrift som kan befinnas lämplig för detta ändamål må nämnas åläggande för den dömde att avhålla sig från bruket av rusdrycker.

Det måste naturligtvis icke sällan komma att inträffa att föreskrift, som meddelats i villkorlig dom, på grund av ändrade förhållanden bör upphävas eller ändras. I lagförslaget har upptagits en bestämmelse som möjliggör dylik ändring (15 §). Enligt denna bestämmelse kan också ny föreskrift meddelas under prövotiden, där den dömdes uppförande eller omständigheterna i övrigt därtill föranleda. Särskilt bör framhållas, att en villkorligt dömd genom beslut under prövotiden kan ställas under övervakning om så ej skett redan genom domen. Om enkel villkorlig dom meddelats, är det emellertid ej möjligt att övergå till omhändertagande enligt reglerna för kvalificerad dom, såvida icke den dömde övertygas om brott eller gör sig skyldig till uppförande som låter befara att han kommer att ånyo begå brott (19 § 1 mom. och 20 §). Ifall dessa förutsättningar äro för handen, har vederbörande domstol — men icke enskild ledamot därav eller övervakningsnämnd åt vilken eljest övervakningsdomstols åligganden i vid omfattning kunna uppdragas — befogenhet att föreskriva, att den dömde skall underkasta sig behandling enligt reglerna för kvalificerad villkorlig dom, ehuru han erhållit enkel sådan dom och straff följaktligen finnes utsatt. Det är att förmoda, att föreskrift om sådan behandling skall i icke ringa omfattning komma till användning i stället för förverkandeförklaring. Förverkande

kommer då i fråga först i andra hand, nämligen om föreskriften visar sig otillräcklig.

Under övervakningens fortgång bör naturligtvis uppmärksamhet ägnas åt att villkoren på nu antytt sätt anpassas efter förhållandena. Av vikt är bl. a. att en föreskrift icke till tiden utsträcker längre än behövt. Om föreskriften avser intagande i skyddshem eller i allmän alkoholistanstalt, komma tydligen reglerna för skyddsuffostran respektive alkoholistvård att bli tillämpliga beträffande behandlingens varaktighet. Om föreskriften emellertid icke på detta sätt hänvisar till en särskilt reglerad behandlingsform, måste de som handhava övervakningen tillse, att föreskriften icke blir gällande onödigt länge.

Beträffande samtliga föreskrifter som kunna meddelas enligt den föreslagna lagen om villkorlig dom gäller, att de ha karaktären av villkor för anståndet enligt domen. Såsom i 3 kap. nämnts, äro föreskrifterna icke direkt exigibla. Om föreskrift åsidosättes och sådana mindre ingripande åtgärder som föreställningar, formlig varning eller skärpta eller nya föreskrifter finnas vara otillräckliga för att förmå den dömde till lydnad, är villkorlig dom icke längre på sin plats och i konsekvens härmed återstår endast att förklara anståndet förverkat.

Med hänsyn icke minst till sist berörda förhållande kan domstol, som överväger att meddela villkorlig dom med viss föreskrift, icke undgå att fästa avseende vid den tilltalades inställning till denna. Det torde också från pedagogisk synpunkt i allmänhet vara önskvärt, att den villkorliga domen ter sig som ett förtroendebevis från domstolens sida och såsom ett åtagande av den dömde att följa föreskrifterna och att över huvud uppföra sig väl.

Det torde falla av sig självt, att domstolens ordförande, om den tilltalade är närvarande då domen meddelas, bör med några efter dennes uppfattningsförmåga avpassade ord framhålla innebörden av domen. Uppgiften att närmare klargöra för den dömde vad hans belägenhet innebär och vad han har att iakttaga tillkommer övervakaren, där sådan förordnats. I den kungörelse angående övervakning, som i detta betänkande föreslås, stadgas därför, i ungefärlig överensstämmelse med vad redan nu gäller, att övervakaren bör taga erforderlig kännedom om vad som förekommit i målet ävensom för den dömde ingående redogöra för domen, syftet med denna, vad han har att iakttaga under prövotiden och de påföljder som kunna drabba honom därest han begår brott eller bryter mot vad till följd av domen åligger honom (2 §).

7 kap. Personundersökning.

Bestämmelser om särskild förundersökning infördes i vår rätt genom den nuvarande lagen angående villkorlig straffdom av den 28 juni 1918.

De sakkunniga, som avgåvo det till grund för lagen liggande förslaget, anförde i sitt betänkande (s. 75 f.), att genom en dylik förundersökning i många fall skulle förebyggas att domstolen, utan att djupare intränga i det särskilda fallet, låte sig ledas av enstaka på ytan varande omständigheter av ömmande art och på grund av dem oriktigt antog ett sådant undantagsfall föreligga, som vore förutsättning för villkorlig dom. Då åklagarna på grund av andra tjänstgörömsål ej alltid kunde antagas ägna erforderligt intresse åt en dylik utredning och då denna ej kunde åläggas den tilltalades advokat samt domstolen helst borde i regel anlitas endast för komplettering och bearbetning av det redan föreliggande materialet, så ansågo de sakkunniga nödvändigt att söka åt domstolen finna en medhjälpare vid utredningen.

I enlighet med nämnda sakkunnigas förslag upptogos i lagen, 25 §, bestämmelser om förundersökning, vilka alltjämt gälla ehuru de genom ändring år 1924 av skäl som strax skall beröras begränsats till att avse personer som fyllt 18 år. Enligt dessa bestämmelser skall för utredning rörande förutsättningar för villkorlig dom förundersökning alltid anordnas i fråga om häktad som erkänt brottet, för så vitt icke formella hinder möta mot meddelande av villkorlig dom eller motsvarande utredning ändock kommer att vara tillgänglig för domstolen. I andra fall skall särskild förundersökning verkställas endast där den finnes behöfvig.

I samband med beslut om förundersökning skall lämplig och villig person förordnas att utföra denna. I motiven till detta stadgande framhölls, att då förundersökaren borde äga åtskilliga kvalifikationer, det bleve en krävande uppgift för domstolarna att anskaffa dugliga förundersökare. De sakkunniga ansågo dock att lämpliga och villiga personer alltid skulle stå att få, eftersom förundersökning endast i jämförelsevis ringa omfattning vore obligatorisk.

I kungl. instruktionen den 20 juni 1924 för förundersökare åläggas dessa att verkställa en, såvitt möjligt, fullständig utredning om den tilltalades karaktär och personliga förhållanden i övrigt samt rörande omständigheter som eljest äro ägnade att visa huruvida det finnes skälig anledning antaga att han skall låta sig rätta utan att undergå straff. Är anledning misstänka att den tilltalade lider av svårare kroppslig sjukdom eller av själslig sjukdom eller defekt, bör förundersökaren, där så kan ske, införskaffa läkarintyg rörande den tilltalade.

Ovan omnämnda begränsning av reglerna om förundersökning till att avse personer som fyllt 18 år företogs i samband med att för personer under nämnda ålder infördes bestämmelser om förundersökning även i andra fall än då syftet med förundersökningen är att utreda förutsättningarna för villkorlig dom. Genom lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, 1 §, föreskrevs nämligen att om någon som ej fyllt 18 år blivit häktad för brott som i allmänna strafflagen är belagt med straff och i straffsatsen ingår straffarbete i två år eller kortare tid eller fängelse, förundersökning alltid skall äga rum, där ej anledning är att antaga att motsvarande utredning kommer att därförutan vara tillgänglig för domstolen, och att i andra fall förundersökning må kunna beslutas om den prövas erforderlig. Av det betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m. (statens offentl. utredn. 1922: 46 s. 137), vilket låg till grund för nämnda lag, framgår att bestämmelsen om straffsatsens beskaffenhet för det fall att någon blivit häktad avser att låta regeln om obligatorisk förundersökning omfatta de fall i vilka villkorlig dom eller tvångsuppfostran kan ifrågakomma.

I 1924 års lag upptogs även ett stadgande, 3 §, av innehåll att barnavårdsnämnd på begäran av förundersökare eller allmän åklagare skall meddela för nämnden tillgängliga upplysningar rörande de förhållanden under vilka tilltalad som ej fyllt 18 år uppvuxit samt huruvida han tillförne gjort sig känd för vanart. Vidare skall nämnden avgiva yttrande om sådana för nämnden kända omständigheter i övrigt som kunna antagas vara av betydelse för att bestämma de lämpligaste åtgärderna för den tilltalades rättande.

Innevarande år har i 1924 års lag företagits vissa ändringar i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i ett år 1935 avgivet betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (statens offentl. utredn. 1935: 67 s. 30 f.). Bestämmelsen om förundersökning angående häktad har sålunda beträffande personer som ej fyllt 18 år gjorts allmän, i det att begränsningarna med avseende å brottets beskaffenhet borttagits. I 1 § har vidare tillagts, att till tvångsuppfostran ej må dömas med mindre särskild förundersökning ägt rum och därvid läkarintyg anskaffats rörande den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Om läkarintyg bör anskaffas, skall enligt 2 § fängelseläkaren, därest den tilltalade är häktad, och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater, förordnas att avgiva sådant intyg.

Kompletteringen av bestämmelserna om förundersökning har, enligt vad av betänkandet framgår, närmast föranletts av den nya tvångsuppfostringslagens ståndpunkt, att abnormala ej må dömas till tvångsuppfostran, och därmed sammanhängande behov att undersöka ifrågavarande unga brottslingars sinnesbeskaffenhet. Läkarundersökningen skall enligt betänkandet framför allt avse att utröna, om det finnes anledning misstänka sjuklig rubbning i själsverksamheten, därunder inbegripet mera höggradig abnormitet. Det finge därför enligt betänkandet anses tillräckligt, att läkaren med stöd av en jämförelsevis summarisk undersökning av den tilltalade avgåve ett intyg enligt av Konungen fastställt formulär. Om efter en sådan undersök-

ning anledning finnes till antagande att den tilltalade fölle under 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen, stode det domstolen öppet att enligt sinnessjuklagen förordna om en mera ingående läkarundersökning i syfte att utröna huruvida ettdera av dessa lagrum borde tillämpas.

Mot sakkunnigförslaget i denna del anförde medicinalstyrelsen i sitt överförslaget avgivna yttrande bl. a., att styrelsen icke kunde dela de sakkunnigas mening om lämpligheten av en summarisk läkarundersökning (se prop. nr 27 till 1937 års riksdag s. 56). En sådan undersökning erbjöde icke tillräckliga garantier för att hos den tilltalade eventuellt förefintliga psykiska rubbningar bleve vederbörligen beaktade. Möjligheten att vid en mindre ingående undersökning förbise dylika vore stor även för en fackman. En summarisk undersökning, sådan som den föreslagna, skulle väl också motsvaras av ett summariskt utlåtande, vilket icke skulle tillåta domstolen att själv med ledning av fakta bedöma den tilltalades sinnesbeskaffenhet utan skulle göra domstolen i hög grad beroende av den enskilde undersökningsläkarens auktoritet. Enligt styrelsens mening borde den ifrågavarande läkarundersökningen ersättas med en fullständig undersökning enligt sinnessjuklagen.

Vad medicinalstyrelsen sålunda anført om otillräckligheten av en läkarundersökning av den ifrågavarande jämförelsevis summariska karaktären, fann föredragande departementschefen vid förslagets remitterande till lagrådet beaktansvärt. Det syntes honom emellertid vara uppenbart, att redan en läkarundersökning av denna beskaffenhet erbjöde goda möjligheter till klarläggande av den fysiska och psykiska beskaffenheten hos ungdomliga tilltalade. Då frågan om anordnandet av fullt tillfredsställande psykiatriska undersökningar av tilltalade ännu ej torde vara mogen att lösas, hade han anslutit sig till de sakkunnigas förslag.

Bestämmelse om förundersökning har vidare influtit i lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse. Enligt 4 § i denna lag skall sålunda, i fall då ungdomsfängelse må användas, föranstaltas om undersökning därest sådan undersökning prövas erforderlig för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden samt angående de åtgärder som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande.

I ett förslag till lag om behandling av förbrytare, hemfallna åt alkoholmissbruk, som avgivits den 31 december 1935 av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga (statens offentl. utredn. 1936:4), finnes i 20 § bestämmelser om förundersökning, liknande dem som infördes i samband med reformeringen av tvångsuppföstringsinstitutet år 1937. I mål, vari det av de sakkunniga föreslagna nya straffet alkoholistfängelse skall kunna ifrågakomma, skall nämligen enligt förslaget förordnas om förundersökning och därvid tillika förordnas om anskaffande av läkarintyg.

Det förtjänar här nämnas, att den danska föreningen Fængselshjelpen, som verkställer förundersökningar i Köpenhamn och omnejd, har funnit det ändamålsenligt att låta en psykiatrisk undersökning ingå som ett led i förundersökningen.

I detta sammanhang må i korthet beröras vissa undersökningar, vilka utförts av tjänstemän å straffängelserna i Uppsala och Gävle under senare halvåret 1935. I samband med en av med. lic. HELGE KNÖÖS på uppdrag av Kungl. Maj:t utförd undersökning av 83 fångar, som vid domens meddelande ännu ej fyllt 21 år och vid tidpunkten i fråga voro intagna i straffanstalt (se prop. nr 129 till 1936 års riksdag s. 3), har nämligen särskild uppmärksamhet ägnats 11 sådana fångar i Uppsala och 20 i Gävle, alla manliga, vilka tidigare erhållit villkorlig dom men senare återfallit i brott. Enligt av Knöös verkställda preliminära diagnoser voro alla uppsalafångarna utom en mer eller mindre utpräglad psykiskt undermåliga eller på annat sätt bristfälliga, medan ingen enda av Gävlefångarna ägde fullt normal sinnesbeskaffenhet. I jämförelsevis många fall, 14 av 31, utvisade diagnosen imbecillitet av olika grader. I ett par av de undersökta fallen hade villkorlig dom givits mot förundersökarens råd. Förklaringen till att villkorlig dom givits även på svaga grunder kan emellertid ha varit, att domstolen funnit det andra alternativet, frihetsstraff, ännu mindre rationellt.

Vid genomgång av medicinalstyrelsens handlingar rörande verkställda rättspsykiatriska undersökningar har befunnits, att av de 31 personer som de ifrågasvarande specialundersökningarna avse 9 därefter i samband med åtal för nytt brott blivit rättspsykiatriskt undersökta varvid 2 förklarats falla under 5 kap. 5 § strafflagen, 5 under 6 § i samma kapitel och 2 icke under någondera paragrafen.

Utredningsmannen beträffande fångarna i Gävle har i en berättelse angående utredningen anfört bl. a., att i flera fall förundersökningen icke innehållit så fullständig utredning angående förutsättningarna för villkorlig dom att domstolen därav kunnat erhålla positiv vägledning. Sålunda hade i vissa fall förundersökaren endast lämnat en sammanfattning av de upplysningar han inhämtat i stället för att meddela faktiska uppgifter från lärare, arbetsgivare etc. Endast undantagsvis hade förelegat närmare uppgifter angående hemmens beskaffenhet och föräldrarnas förutsättningar att bereda den tilltalade vård och tillsyn. Psykologiska faktorer vore i regel helt förbisedda, liksom i allmänhet varje försök att klarlägga brottets orsaker. I några fall hade förelegat uppgifter angående den tilltalades bristande förståndsutveckling (t. ex. i form av upplysningar från läraren) utan att förundersökaren därav funnit anledning till närmare utredning angående sådana omständigheter, som kunde belysa frågan om sinnesbeskaffenhet och straffmottaglighet. I intet fall hade förundersökaren använt den i instruktionen anvisade möjligheten att rådfråga läkare.

För ett rationellt bekämpande av kriminaliteten är det av stor vikt, att domstolarna erhålla ingående kännedom om de tilltalades individualitet och miljöförhållanden. Sådan kännedom erfordras för att det skall vara möjligt att undvika att personer dömas till frihetsstraff, ehuru annan behandling vore mera på sin plats. Likaså är den behövlig för att det må undvikas, att villkorlig dom meddelas i fall där sådan dom icke är lämplig. I samma mån som straffrättens reaktionsformer ökas, blir det alltmera betydelsefullt att domstolarna sättas i stånd att riktigt bedöma, huruvida förutsättningarna för den ena eller den andra reaktionsformen förefinnas i det särskilda fallet. I betraktande av det anförda vilja de sakkunniga föreslå, dels att förundersökning kommer till användning i större utsträckning, dels att åtgärder vidtagas för att göra den mera upplysande. I 9 kap. skola de sakkunniga dessutom framlägga förslag till vissa organisatoriska anordningar som bl. a. avse även förundersökningarna. Med hänsyn till att uttrycket förundersökning användes såsom beteckning för den förbere-

dande undersökningen i brottmål (se landsfogdeinstruktionen, Svensk författningssamling 1936 nr 154) föreslå de sakkunniga vidare, att i stället för den nu brukade termen »särskild förundersökning» användes benämningen »personundersökning».

För förstnämnda ändamål synes böra stadgas, att personundersökning skall utgöra obligatorisk förutsättning för ådömande av vissa ansvarspåföljder. Så har redan skett beträffande tvångsuppfostran. På grund av den psykologiska likheten mellan de personer, som skola dömas till ungdomsfängelse, och tvångsuppfostringslagens klientel bör liknande föreskrift införas även beträffande ungdomsfängelse. Under förarbetena till lagen om ungdomsfängelse betonades också mycket starkt vikten av att psykiskt undermåliga icke sammanföras med det klientel för vilket lagen är avsedd. Andra ansvarspåföljder, vilkas ådömande obligatoriskt torde böra föregås av personundersökning äro förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Det är nämligen angeläget, att domstol innan den fattar beslut om dessa ingripande behandlingsformer äger möjligast noggranna kännedom om den tilltalades föregående levnadsförhållanden. Även för den undersökning av sinnesbeskaffenheten som skall föregå ådömande av förvaring eller internering är det av stor vikt, att läkaren äger ingående kännedom om den tilltalades förhistoria. På grund av den nuvarande organisationen av undersökningsförfarandet är det emellertid endast undantagsvis möjligt för läkaren att själv skaffa sig dylik utredning. Det synes med hänsyn därtill önskvärt, att den åstadkommes genom personundersökning. Vidare vilja de sakkunniga föreslå obligatorisk personundersökning, innan person under 21 år dömes till straffarbete. Att det ungdomliga brottslingsklientelet undersökes, är nämligen otvivelaktigt från kriminalpolitisk synpunkt av särskild vikt. I numerärt avseende är den ifrågavarande gruppen icke betydande; år 1934 dömdes, såsom av *tab. 8* framgår, till ovillkorligt straffarbetsstraff endast 213 personer som vid brottets begående voro under 21 år.

I fråga om villkorlig dom gäller redan nu, att i regel förundersökning verkställles innan sådan dom meddelas. Med hänsyn till att enligt de sakkunnigas förslag villkorlig dom skall kunna förenas med föreskrifter om särskilda åtgärder, s. k. kvalificerad villkorlig dom, och därmed innesluta möjlighet till långtgående differentiering i behandlingen, torde det vara motiverat att stadga obligatorisk förundersökning även såsom förutsättning för villkorlig dom av detta slag.

Från bestämmelserna om obligatorisk personundersökning torde emellertid böra göras undantag för det fall, att motsvarande utredning ändock är tillgänglig i målet.

Eftersom icke på förhand kan med säkerhet bedömas huruvida en tilltalad kommer att fällas till sådan ansvarspåföljd att personundersökning är obligatorisk, måste i viss utsträckning inträffa, att personundersökning på grund av de anförda bestämmelserna verkställles ehuru det sedermera visar sig att den ifrågasatta ansvarspåföljden icke ådömes. Bestämmelserna lämna sålunda, vilket också torde få anses lämpligt, visst utrymme för fri prövning

huruvida förordnande om personundersökning bör meddelas. Liksom för närvarande torde emellertid dessutom i uttrycklig bestämmelse böra givas fakultativ befogenhet att förordna om personundersökning. Förutsättning för att meddela förordnande enligt denna bestämmelse torde blott böra vara, att sådan utredning finnes lämplig för prövningen av talan om ansvar. Ett förbehåll torde emellertid böra göras för att undantaga sådana fall där en personundersökning skulle lända den tilltalade till avsevärt men.

I fråga om häktade torde, i likhet med vad nu gäller, en särregel böra givas, avsedd att åvägabringa personundersökning utan uppskov i sådana fall där dylik undersökning sedermera kan visa sig behöfelig. Om någon som fyllt 21 år häktats och laga hinder mot meddelande av villkorlig dom ej föreligger, torde sålunda personundersökning i regel böra skyndsamt beslutas, om målets handläggning ej börjat, av rättens ordförande och eljest av domstolen. Har någon som är under 21 år häktats, torde personundersökning skyndsamt böra föranstaltas även om villkorlig dom skulle vara utesluten, emedan det likväl finnes stor sannolikhet för sådan ansvarspåföljd att personundersökning är obligatorisk.

För att göra personundersökningen tillräckligt upplysande torde särskilt vara av vikt att utvidgad tillgång till medicinsk sakkunskap beredes. Det föreslås därför, att så snart personundersökning är obligatorisk läkarintyg i regel skall införskaffas. I övriga fall beror anskaffande av sådant intyg på fakultativ prövning av domstolen. Förordnandet för läkaren skall sålunda meddelas såsom direkt uppdrag av domstolen vid sidan av förordnandet för personundersökaren, vilket naturligtvis icke hindrar att personundersökaren och läkaren samverka vid utredningen. Förslaget innebär i denna del en utveckling av den anordning som vid reformeringen av tvångsuppfostningsinstitutet år 1937 infördes beträffande förundersökning som skall föregå beslut om tvångsuppfostran. Läkarundersökningen avser att giva upplysning om den tilltalades fysiska och psykiska konstitution och hans hälsotillstånd samt att ådagalägga, huruvida det finnes anledning misstänka att den tilltalade lider av sjuklig rubbning i själsverksamheten eller psykisk abnormitet. Om efter sådan undersökning anledning finnes att antaga att den tilltalade faller under 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen, står det domstolen öppet att enligt sinnessjuklagen förordna om däri reglerad mera ingående läkarundersökning i syfte att utröna, huruvida ettdera av dessa lagrum är tillämpligt. Intyget är sålunda icke avsett att göra utlåtande enligt sinnessjuklagen överflödigt. Det torde få ankomma på Konungen att utfärda närmare anvisningar om vad intyget skall innehålla. I en *bilaga* till detta betänkande har en av de sakkunniga, professorn KINBERG, angivit i vilka hänseenden intyget enligt hans mening bör lämna upplysning.

Med hänsyn till att intyget avser att upplysa bl. a. om själsliga bristfälligheter är det av vikt, att undersökningen anförtros åt läkare med särskild psykiatrisk skolning, men någon obligatorisk bestämmelse härom torde ej böra givas. För häktad bör vederbörande fängelseläkare anlitas.

Om de upplysningar som avses med intyget prövas obehöfliga för avgö-

randet i målet eller ändock kunna vinnas eller om utlåtande enligt sinnessjuklagen infordras, behöver enligt förslaget intyg icke anskaffas.

Läkarundersökning av nu angiven beskaffenhet torde, trots sin jämförelsevis mindre omfattande karaktär, komma att visa sig vara ett värdefullt medel för att upptäcka defekter och sjukdomar hos den tilltalade av betydelse för hans kriminalpolitiska behandling. Det finns också anledning vänta, att vid läkarundersökningen skall upptäckas icke blott så djupgående rubbningar i själslivet att straffrihet enligt 5 kap. 5 § strafflagen bör inträda utan också sådana lindrigare rubbningar i själsverksamheten som enligt erfarenheten äro vanliga bland brottslingsklientelet. Möjligheterna att för varje brottsling välja den för honom bäst lämpade behandlingsformen ökas därigenom.

Om bistånd åt personundersökaren från barnavårdsnämnd är redan stadgat i den ovan återgivna bestämmelsen i 3 § i 1924 års lag om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga. Som barnavårdslagens tillämpningsområde numera omfattar ungdom upp till 21 års ålder, synes det lämpligt att utsträcka barnavårdsnämnds upplysningsplikt till att gälla personer upp till sagda ålder. Det bör också åläggas barnavårdsnämnden att på begäran bistå med förslag till lämpliga åtgärder beträffande den tilltalade. Eftersom domstolen kan behöva direkt inhämta upplysningar av ifrågavarande slag, torde barnavårdsnämnds nyssnämnda skyldighet böra bestämmas att gälla även i förhållande till domstolen.

Enahanda skyldighet att tillhandagå rättsskipningen bör åläggas nykterhetsnämnd beträffande personer, med vilka denna nämnd skall taga befattning. Möjligen kan det vid den pågående utredningen genom andra sakkunniga rörande brottslighet på grund av arbetsskygghet komma att visa sig ändamålsenligt att ålägga även fattigvårdsstyrelse sådan skyldighet.

Som personundersökning enligt de sakkunnigas förslag skall erhålla vidsträcktare användning än enligt gällande rätt, synes det lämpligt att de föreslagna bestämmelserna om personundersökning, i den mån de äro av lags natur, sammanföras i en särskild lag. I anslutning till denna torde administrativa bestämmelser böra meddelas i en instruktion för personundersökare.

8 kap. Begränsning av offentligheten vid tillämpning av villkorlig dom m. m.

Från den princip om offentlighet i rättegången, som är grundläggande inom straffprocessen, erfordras undantag för vissa fall i vilka det är att befara att offentligheten skulle medföra kännbara olägenheter.

I 28 § lagen angående villkorlig straffdom har sålunda domstol tillerkänts befogenhet att utesluta offentligheten, om det är till avsevärt men för den tilltalade eller annan att kännedom sprides om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma genom förundersökningen och därmed sammanhängande utredning.

En ytterligare utveckling av denna år 1918 införda regel ägde rum genom lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga. Denna lag gäller endast sådana mål, där någon som ej fyllt 18 år, är tilltalad för brott. Det sakkunnigförslag, som låg till grund för lagen (statens offentl. utredn. 1922:46), avsåg emellertid att göra tvångsuppfostringsinstitutet tillämpligt å ungdom i ålder ända upp till 21 år. I överensstämmelse härmed voro enligt förslaget de processuella bestämmelserna avsedda för ungdom i åldern 15—21 år. I den kungl. propositionen framlades emellertid icke något sådant förslag om utvidgning av tvångsuppfostringsinstitutets tillämpningsområde. Enligt vad föredragande departementschefen uttalade (prop. nr 67 till 1924 års riksdag s. 27) borde i betraktande härav jämväl de processuella stadgandena begränsas till att gälla tilltalade under 18 år.

Ifrågavarande bestämmelser äro givna i lagens 4 §. Enligt detta lagrum må domstolen, om den i mål där någon som ej fyllt 18 år är tilltalad finner att förhandlingarnas offentlighet till följd av den uppmärksamhet för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål är till uppenbar olägenhet, förordna att målet skall i dess helhet handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas och är någon som uppnått nämnda ålder tilltalad i målet, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen i målet avsevärt försvåras, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den som ej fyllt 18 år. För det fall att förordnande om handläggning inom stängda dörrar av målet i dess helhet ej meddelas, innehåller lagrummet även en bestämmelse motsvarande den i lagen angående villkorlig straffdom givna rörande befogenhet för domstolen att utesluta offentligheten vid behandlingen av personliga förhållanden i samband med personundersökningen. Till dessa stadganden fogas i berörda lagrum en bestämmelse att domstolen, även där för-

handling sker inom lyckta dörrar, må medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan förväntas bli till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara detsamma.

Möjligheten enligt 1924 års lag att med hänsyn till den tilltalades ungdom handlägga brottmål inom stängda dörrar torde, såvitt de sakkunniga ha sig bekant, icke ha kommit till användning i någon större utsträckning. Enligt de sakkunnigas mening böra emellertid unga personer, som dragas inför rätta för att stå till ansvar för något mera allvarligt brott, i regel äga möjlighet att bli skonade från den psykiska fara som en offentlig rättsförhandling kan innebära. Sådan hänsyn torde böra tagas icke endast till tilltalade under 18 år utan även till personer i åldern 18—21 år. Betänkligheterna mot inskränkning av offentlighetsprincipen i brottmål synas väsentligen förlora sin betydelse, om uteslutandet av offentligheten göres beroende av den tilltalades yrkande. Att tilltalade numera, i viss omfattning, äga anlita rättegångsbiträde på allmän bekostnad, är också ägnat att skapa en kontroll över rättegångens handläggning, vilken i viss mån fyller samma uppgift som offentligheten.

Med hänsyn till det anförda föreslå de sakkunniga, att mål där någon som ej fyllt 21 år är tilltalad för brott varå enligt lag kan följa straffarbete eller fängelse skall handläggas inom stängda dörrar, såvida den tilltalade det begär och domstolen ej av särskilda skäl finner offentlig handläggning böra äga rum. Prövas eljest att förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den tilltalade kan antagas bli föremål, torde domstolen böra liksom hittills äga att oberoende av yrkande förordna om handläggning inom stängda dörrar. Bestämmelserna torde böra få sin plats i en ny lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade (1 §). I denna upptagas även de övriga bestämmelser i 1924 års lag, vilka icke överflyttas till den föreslagna lagen om personundersökning. Samtidigt utsträcker även dessa bestämmelsers tillämplighet upp till 21-årsåldern.

Vad därefter beträffar de bestämmelser enligt vilka utredning som förebringas genom förundersökning kan behandlas inom lyckta dörrar, förekommer enligt vad de sakkunniga erfarit på sina håll, att domstolen i stället för att tillämpa dem söker tillgodose önskemålet om diskretion beträffande den tilltalades levnadsförhållanden genom att vid handläggningen av målet underlåta att föredraga undersökarens berättelse. Detta har emellertid understundom till följd, att den tilltalade icke blir i tillfälle att anföra omständigheter genom vilka han eljest måhända kunnat gendriva uppgifter i berättelsen eller ställa dem i annat ljus. Att tillfälle därtill skall beredas honom torde följa av allmänna rättegångsregler. Dessutom torde enligt dessa domstolen böra söka bringa klarhet över punkter i rapporten som må synas dunkla eller osäkra. Det är med hänsyn till det sagda önskvärt, att den tilltalade eller hans biträde redan före handläggningen sättes i tillfälle att läsa berättelsen. Under handläggningen skall densamma rätteligen före dragas, för så vitt icke parterna finna detta överflödigt. För att förebygga

att omständigheter som framkommit vid förundersökningen bliva allmänt kända äger domstolen låta åhörarna avträda. Bestämmelserna härom, som bibehållas i de sakkunnigas förslag, föreslås avfattade på sådant sätt att därigenom gives en anvisning om att berättelsen över förundersökningen — eller såsom denna enligt förslaget betecknas personundersökningen — skall föredragas i målet. Med hänsyn till vad de sakkunniga föreslå om anskaffande av läkarintyg och inhämtande av upplysningar från barnavårdsnämnd eller nykterhetsnämnd torde bestämmelserna vidare böra utsträckas till att avse även utredning som förebringas på detta sätt. I formellt hänseende torde den förändringen böra vidtagas, att bestämmelserna överflyttas till den föreslagna lagen om personundersökning (9 §). I denna lag göres icke längre skillnad mellan personundersökning med anledning av ifrågasatt villkorlig dom och undersökning av annan anledning, något som medför förenkling i lagtekniskt hänseende.

I sammanhang med nu nämnda förändringar föreslås, att befogenheten för domstol att utan hinder av beslut om handläggning inom stängda dörrar medgiva tilltalads anhöriga m. fl. rätt att övervara målet utsträcket till att omfatta alla hithörande fall.

I samma utsträckning som handläggning sker inom lyckta dörrar, kunna rättegångshandlingarna för lång tid undandragas offentligheten. Enligt 36 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar äger nämligen allmän underrätt eller krigsrätt, som handlagt mål inom stängda dörrar, ävensom hovrätt som hållit förhör inom stängda dörrar, att när den skiljer målet från sig förordna, att protokoll och ingivna handlingar ej må utlämnas förrän viss tid, högst 70 år, förflutit från dagen för förordnandet.

Vid sidan av nu angivna bestämmelser angående begränsning av offentligheten i brottmål erfordras även vissa stadganden om diskretion såväl beträffande verkställandet av personundersökning som i fråga om övervakning.

I förslaget till lag om personundersökning har sålunda upptagits ett stadgande (1 § andra stycket), enligt vilket sådan personundersökning som ej är obligatorisk må, ändå att den skulle främja utredningen i målet, underlåtas ifall den skulle lända den tilltalade till avsevärt men. Hänsyn skall sålunda kunna tagas exempelvis till det starka intresse en tilltalad som har flyttat från hemorten stundom har av att åtalet icke blir känt där. Vidare har i den föreslagna instruktionen för personundersökare (5 §) — jämte den redan nu givna anvisningen att förfara så att den tilltalade och hans anhöriga icke onödigtvis tillskyndas lidande eller skada — upptagits ett stadgande av innehåll, att om hänvändelse till arbetsgivare eller annan skulle lända den tilltalade till avsevärt men, personundersökningen må begränsas i denna del.

Vad övervakningen beträffar har i den föreslagna kungörslsen om övervakning (11 §) upptagits en bestämmelse av innehåll bl. a., att den dömde icke må utsättas för obehörigas uppmärksamhet eller störas i lovlig verksamhet. Bestämmelsen ansluter sig nära till den som finnes i 6 § i nu gällande instruktion för övervakare över villkorligt dömda.

Det torde kunna förväntas att de av de sakkunniga föreslagna skyddskon-
sulenterna, vilka såsom i 9 kap. utvecklas skola ha till uppgift bl. a. att öva
visst inseende över övervakares verksamhet, skola tillse att övervakningarna
utövas med urskillning i nu berörda hänseende. I den föreslagna instruktio-
nen för konsulenterna ålägges dessa också att noga tillse, att de villkorligt
dömda icke utsättas för obehörigas uppmärksamhet eller störas i lovlig verk-
samhet (11 §). Vad konsulent vid utövandet av sin verksamhet erfarit rö-
rande de dömda må ej yppas för obehöriga. Protokoll och andra handlingar
rörande de dömda, som konsulenten innehar, skall han så förvara, att de
icke åtkommas av obehöriga.

Behovet av diskretion i fråga om övervakningsböcker och andra handlin-
gar som upprättas i samband med övervakningen är vidare tillgodosett ge-
nom 12 § andra stycket lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten
att utbekomma allmänna handlingar. I detta lagrum stadgas nämligen, att
handlingar vilka äro upprättade av dem som handhava övervakning och röra
de övervakade ej må i andra fall eller annan ordning än Konungen bestäm-
mer utlämnas tidigare än 70 år efter deras datum.

9 kap. Organisationen av personundersökning och övervakning m. m.

Enligt 25 § i gällande lag angående villkorlig straffdom skall vid beslut om särskild förundersökning lämplig och villig person förordnas att utföra densamma. I 10 § samma lag stadgas också beträffande övervakare, att därtill skall utses lämplig och villig person.

I det år 1932 avgivna betänkandet med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar (statens offentl. utredn. 1933: 11 s. 78) beräknades antalet förundersökningar till ungefär 1 200 om året. Emedan användningen av villkorlig dom därefter ökats, torde antalet förundersökningar numera ha stigit utöver nämnda siffra. Med hänsyn till att tvångsuppfostran efter den nyligen vidtagna reformen av detta institut ej må ådömas utan att förundersökning ägt rum samt till att förundersökning må föranstaltas även enligt den nya lagen om ungdomsfängelse, torde antalet i en framtid än ytterligare komma att ökas. I nyssnämnda betänkande uppgives vidare, att under åren 1930 och 1931 respektive 489 och 468 förundersökningar utförts av tjänstemän eller styrelseledamöter hos skyddsföreningar. Därav drages i betänkandet den slutsatsen att något mer än $\frac{1}{3}$ av hela antalet förundersökningar anförtros åt sådana personer. I stor utsträckning förordnas även notarier vid domstolskanslierna till förundersökare. Till förundersökaren utgår ett av domstolen bestämt arvode, som torde variera mellan 25 och 50 kr.

Angående antalet villkorligt dömda personer som ställts under övervakning ha lämnats uppgifter i *tab. 12* i kap. 2. För det senaste år tabellen omfattar, nämligen år 1934, var antalet något mer än 1 400. Eftersom den villkorliga domen år från år synes få en alltmer ökad användning, har man anledning förmoda att även antalet övervakningsfall stigit efter år 1934.

Uppgifter beträffande övervakarnas yrken ha sammanställts i *tab. 17*, vilken är grundad å anteckningar rörande de under åren 1932—1936 upphörda övervakningarna i diarierna hos fångvårdsstyrelsens sociala avdelning. Av övervakningsuppdragen, sammanlagt 6 072, utfördes 882 av skyddsföreningstjänstemän, därunder inbegripet styrelseledamöter. Antalet bör rätteligen höjas ganska avsevärt med hänsyn till att flertalet av de under särskild beteckning i tabellen upptagna diakonerna helt säkert äro anställda av skyddsförening. Skyddsföreningarnas funktionärer ombesörja enligt denna statistik ungefär $\frac{1}{7}$ men i verkligheten troligen en betydligt större

Tab. 17. Antalet under åren 1932—1936 upphörda övervakningsuppdrag, fördelade efter övervakarnas yrken.¹

Yrke eller titel	Å r					Summa
	1932	1933	1934	1935	1936	
Skyddsföreningstjänstemän	142	215	174	213	138	882
Diakoner ²	148	131	137	143	171	730
Tjänstemän i samhällets socialvård....	33	24	74	67	60	258
Funktionärer i Frälsningarmén.....	1	4	3	2	3	13
Statliga eller kommunala förtroendemän	88	75	76	105	111	455
Fjärdingsmän eller andra polismän ³ ..	117	144	122	153	231	767
Fångvårdstjänstemän	10	5	6	7	7	35
Domstolsledamöter	14	13	23	66	32	148
Advokater, juris kandidater	6	12	15	19	23	75
Präster	112	103	98	116	128	557
Folkskollärare.....	80	106	85	103	179	553
Lantbrukare	90	114	97	95	121	517
Militärer	11	15	35	23	28	112
Direktörer	13	14	6	16	14	63
Ingenjörer	—	11	10	8	4	33
Tjänstemän (ej förut upptagna)	23	27	33	43	35	161
Hantverkare eller mindre företagare ..	9	14	14	20	25	82
Handlande	13	22	11	17	30	93
Kroppsarbetare	17	23	41	28	29	138
Övriga ⁴	61	79	48	76	136	400
Summa	988	1151	1108	1320	1505	6072

¹ Om två eller flera förordnats till övervakare åt samma person, ha *samtliga* medräknats; på grund därav stämma uppgifterna icke överens med antalet under resp. år insända övervakningsböcker.

² Beteckningen diakon torde ha använts även beträffande vissa skyddsföreningstjänstemän och funktionärer i samhällets socialvård, varför antalet övervakare tillhörande sistnämnda kategorier rätteligen är större än i tabellen angivits.

³ Andra polismän än fjärdingsmän ha icke i någon större omfattning anlitats som övervakare.

⁴ Under beteckningen »övriga» ha upptagits personer av de mest skilda yrken såsom kronojägare, skogvaktare, vaktmästare, redaktörer, kontorister etc. Största delen består emellertid av kvinnor, som ej äro betecknade så att de kunnat upptagas under annan rubrik. Önskvärt hade varit att man kunnat upptaga de kvinnliga övervakarna för sig i tabellen. Detta har emellertid icke låtit sig göra, då övervakningsböckerna, som ligga till grund för anteckningarna i fångvårdsstyrelsens diaries, icke innehålla uppgifter härom.

andel av alla övervakningar. Tabellen visar vidare, att 1 883 övervakningar eller inemot $\frac{1}{3}$ av hela antalet utförts av personer, tillhörande någon av grupperna skyddsföreningsfunktionärer, diakoner, tjänstemän i samhällets socialvård samt funktionärer i frälsningsarmén.

Genom kungl. kungörelse den 23 december 1918 föreskrevs, att övervakare över villkorligt dömd skulle äga rätt att av allmänna medel åtnjuta ersättning med 12 kr. för den första månaden av övervakningstiden samt 3 kr. för var och en av de följande. Denna ersättning har sedermera genom kungl. kungörelse den 19 maj 1933 sänkts till 8 kr. för den första månaden och 2 kr. för varje av de följande. I motiveringen till beslutet om sänkning av arvodena, vilket tillkom efter förslag av granskningsnämnden, anfördes (prop. nr 1 till 1933 års riksdag, andra huvudtiteln s. 75), att övervakning i främsta rummet borde anförtros åt sådana personer vilka enbart av socialt intresse åtog sig uppdraget och sålunda vore villiga att fullgöra det utan ersättning; ändamålet med övervakningen tillgodosåges helt visst bättre, därest den finge karaktären av ett oavlönat förtroendeuppdrag. Därjämte framhölls, att de dåvarande ersättningsbeloppen bestämts under en tid då penningvärdet varit väsentligt lägre. I samband med beslutet om sänkning av de ifrågavarande arvodena minskades även det för detta ändamål utgående förslagsanslaget från dittillsvarande 50 000 kr. till 40 000 kr. I statsverkspropositionen till 1934 års riksdag (andra huvudtiteln s. 26) uttalades med avseende å möjligheten att anskaffa personer som åtog sig uppdraget att vara övervakare utan att erhålla särskild ersättning, att det visserligen enligt vad som inhämtats kunde bli förenat med svårigheter att under dylik förutsättning erhålla för uppdraget lämpliga personer och att man måhända därför ej hade anledning hysa alltför stora förhoppningar att på nämnda väg vinna någon mera väsentlig begränsning av utgifterna. Då emellertid i varje fall ändring av anslaget storlek ej syntes böra ske, innan de nya bestämmelserna fått verka under ett helt budgetår, ansågs anslaget böra upptagas med oförändrat belopp, 40 000 kr. Med hänsyn till den efter hand alltmer stegrade användningen av institutet villkorlig dom höjdes anslaget vid 1935 års riksdag till 70 000 kr. Även vid 1936 och 1937 års riksdagar beviljades anslag för ändamålet med detta belopp.

I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 23 november 1935 har föreningen Skyddsvärnet i Göteborg hemställt, att bestämmelserna om ersättning till övervakare över villkorligt dömda måtte ändras så att övervakare bleve berättigad till högre ersättning. I statsverkspropositionen till 1936 års riksdag (andra huvudtiteln s. 85) framhöll departementschefen, att ifrågavarande spörsmål syntes böra prövas vid utredningen angående villkorlig dom, varför framställningen överlämnats till de sakkunniga. I skrivelse till departementschefen den 23 oktober 1936 har även Svenska stadsförbundet hemställt om höjning av nu utgående ersättningar till övervakare över villkorligt dömda. Jämväl denna framställning har överlämnats till de sakkunniga.

Övervakning skall enligt 9 § lagen angående villkorlig straffdom stå under domstols vårdnad. Vårdnadsdomstol är i regel den allmänna under rätt som meddelat den villkorliga domen. Det åligger enligt 19 § nämnda lag övervakaren att till vårdnadsdomstolen avgiva skriftliga rapporter rörande de omständigheter som kunna vara av betydelse för vårdnaden,

och enligt 8 § kungl. instruktionen den 28 juni 1918 för övervakare över villkorligt dömda skall övervakaren minst var tredje månad till vårdnadsdomstolen avgiva skriftlig rapport angående den dömdes uppförande, antalet hos denne avlagda besök och vad därvid iakttagits, den dömdes inställelser hos övervakaren samt andra omständigheter, som kunna vara av betydelse för vårdnaden å övervakningen.

Viss befattning med förundersökningar och övervakningar tillkommer vidare fångvårdsstyrelsen.

Enligt 1 § kungl. instruktionen den 31 december 1921 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten (nr 868; i vissa delar ändrad genom kungl. kungörelse den 25 november 1927, nr 430) åligger det styrelsen att, så långt dess förvaltningsbefogenhet det medger, leda och främja såväl arbetet med förundersökning för villkorlig dom samt tillsyn över villkorligt dömda och villkorligt frigivna som ock tillsynen över från anstalt utskrivna minskat tillräkneliga förbrytare och återfallsförbrytare, varjämte styrelsen har att leda och främja verksamheten för stödjande av dem som frigivits eller utskrivits från fångvårdsstyrelsen underlydande anstalter. Innebörden av detta stadgande utvecklas närmare i 2 §. Enligt denna åligger det styrelsen att i fråga om villkorligt dömda och villkorligt frigivna med uppmärksamhet följa övervakningens och tillsynens utövande samt, i den mån ske kan, tillhandagå övervakare och tillsyningsmän med vägledning till främjande av deras uppgifter och att, då särskild förundersökning i brottmål enligt lag skall äga rum, söka vid behov bistå domstolen med anvisning å lämplig person för undersökningens verkställande, därvid styrelsen skall söka samarbete med enskilda föreningar m. fl. vilka verka i liknande syfte.

Nu nämnda ärenden handläggas å den till fångvårdsstyrelsens kanslibyrå hörande sociala avdelningen. Vid inrättandet år 1921 av denna avdelning beslöts att densamma skulle ledas av en byrådirektör med hjälp av en notarie och ett kvinnligt skrivbiträde, likaledes på ordinarie stat. Byrådirektörstjänsten uppehålls sedan en lång följd av år på förordnande. Enligt instruktionen åligger det byrådirektören att, om han därtill förordnas, mot särskild ersättning tjänstgöra som sekreterare hos interneringsnämnden. Sådant förordnande har meddelats den nu tjänstgörande byrådirektören. Enligt arbetsordningen för styrelsen åligger det byrådirektören å sociala avdelningen bl. a.:

att med uppmärksamhet följa användningen av förundersökning i brottmål, verka för lämpliga förundersökares tillhandahållande samt i möjlig mån över förundersökningsarbetet inhämta och sammanställa redovisning,

att beträffande villkorligt dömdas övervakande tillhandagå vederbörande domstolar genom att i samarbete med föreningar, institutioner och enskilda personer verka för att lämpliga övervakare må finnas tillgängliga samt att de övervakade under prövotiden erhålla hjälp och stöd med avseende å arbetsanställning och allmänna förutsättningar för ett ordnat liv, samt

att med iakttagande därav att vårdnadsdomstol har att omedelbart till fångvårdsstyrelsens sociala avdelning insända till domstolen inkommande övervakningsböcker, låta över dem föra förteckning samt tillse vidtagande av åtgärder, som föranledas av vad i böckerna kan finnas antecknat eller eljes på grund av dem påkallas.

Sociala avdelningen har jämväl att taga befattning med hjälp åt villkorligt eller på annat sätt frigivna fångar ävensom att ägna uppmärksamhet åt religionsvård, undervisning och annan fostrande verksamhet vid fångvården.

Det arbete avdelningen utfört i fråga om villkorlig straffdom har i första hand bestått i diarieföring av inkomna övervakningsböcker samt granskning av anteckningarna i dem, därvid uppgifter om anmärkningsvärda förhållanden införts i diariet. Ofta har avdelningen i anledning av vad som i särskilda övervakningsfall förekommit avlåtit skrivelse till vederbörande domstol med anmärkningar och påpekanden. Understundom har avdelningen även till domstolarna utsänt cirkulärskrivelser med råd och anvisningar om vad de ha att iakttaga i egenskap av vårdnadsdomstolar över villkorligt dömda. Resultatet av den sålunda företagna granskningen offentliggöres årligen i »Meddelanden från fångvårdsstyrelsens sociala avdelning», vilken publikation innehåller dels statistiska uppgifter, byggda på anteckningarna i övervakningsböckerna, dels erinringar och önskemål, till vilka avdelningen föranletts av granskningen. Avdelningen tillhandagår övervakare med råd och upplysningar angående övervakningen. Avdelningen har upprättat förslag till formulär till övervakningsböcker med »Upplysningar för övervakare över villkorligt dömd», avsedda för övervakarens exemplar. Formulär till övervakningsböcker ha i enlighet med avdelningens förslag blivit fastställda av Kungl. Maj:t den 9 december 1932.

Såsom av det föregående framgår, utföres en god del av arbetet med förundersökningar och övervakningar av funktionärer hos skyddsföreningarna. De flesta av dessa föreningar äro anslutna till det år 1925 bildade Svenska skyddsförbundet. Den 1 juli 1937 voro följande 33 skyddsföreningar anslutna till förbundet, nämligen

Centralföreningen till stöd för frigivna	Hallands läns fångvårdsförening
Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm	Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg
Stockholms skyddsförening för frigivna	Föreningen Skyddsvärnet i Älvsborgs län
Stockholms kyrkliga socialråd	Skaraborgs läns skyddsförening
Stockholms Stadsmission	Skara stifts arbetshem
Svartsjö understödsförening	Värmlands läns skyddsförening
Uppsala Samhjälp	Föreningen Skyddsvärnet i Örebro stad
Södermanlands läns skyddsförening till	och län
stöd för frigivna fångar	Örebro läns skyddsförening
Östergötlands läns skyddsförening	Västmanlands läns skyddsförening
Jönköpings läns skyddsförening	Västerås Samhjälp
Kronobergs läns skyddsförening	Föreningen Skyddsvärnet i Kopparbergs
Kalmar läns fångvårdsförening	län
Gotlands fångvårdsförening	Föreningen Skyddsvärnet i Gefleborgs
Blekinge läns skyddsförening	län
Kristianstads läns fångvårds- och skydds-	Hudiksvalls skyddsförening
sällskap	Västernorrlands läns fångvårdsförening
Föreningen Skyddsvärnet i Malmö	Jämtlands läns skyddsförening
Malmöhus läns förening till stöd för	Norrbotens läns skyddsförening
värnlösa	

Såsom av denna uppräknig framgår, finnas skyddsföreningar för alla län utom Stockholms län och Västerbottens län; det förra utgör emellertid jämte Stockholms stad verksamhetsområde för föreningen Skyddsvärnet i Stockholm. Enligt årsberättelsen för år 1936 ha följande föreningar sysslat med övervakningar över villkorligt dömda (antalet personer inom parentes):

Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm (285)	Föreningen Skyddsvärnet i Älvsborgs län (10)
Stockholms kyrkliga socialråd (9)	Skara stifts arbetshem (3)
Uppsala Samhjälp (45)	Föreningen Skyddsvärnet i Örebro stad och län (2)
Jönköpings läns skyddsförening (5)	Västerås Samhjälp (5)
Kristianstads läns fångvårds- och skydds-sällskap (5)	Föreningen Skyddsvärnet i Kopparbergs län (74)
Föreningen Skyddsvärnet i Malmö (148)	Föreningen Skyddsvärnet i Gefleborgs län (15)
Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg (501)	Norrbottnens läns skyddsförening (2)

Av ovan nämnda föreningar ha under år 1936 alla utom fyra jämväl sysslat med förundersökningar.

Arbetet med förundersökningar och övervakningar synes i regel icke ombesörjas av skyddsförening i följande län, nämligen

Södermanlands län	Hallands län
Östergötlands län	Värmlands län
Kronobergs län	Västernorrlands län
Kalmar län	Jämtlands län
Gotlands län	Västerbottens län.
Blekinge län	

Till skyddsföreningarnas uppgifter höra, förutom förundersökningar och övervakningar, även hjälpverksamhet för frigivna fångar samt förebyggande och eftervårdande verksamhet för lösdrivare, alkoholister och andra därmed jämförliga hjälpbehövande. På sina håll ha föreningarna skaffat sig ombud ute i bygderna. Följande föreningar ha enligt Svenska skyddsförbundets årsberättelse flera än tio dylika ombud (antalet inom parentes):

Uppsala Samhjälp (12)	Föreningen Skyddsvärnet i Örebro stad och län (15)
Östergötlands läns skyddsförening (20)	Föreningen Skyddsvärnet i Kopparbergs län (56)
Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg (20)	Föreningen Skyddsvärnet i Gefleborgs län (47)
Föreningen Skyddsvärnet i Älvsborgs län (14)	
Skaraborgs läns skyddsförening (13)	

Svenska skyddsförbundet för alltsedan den 1 juli 1928 genom föreningen Skyddsvärnet i Stockholm ett centralregister. Detta tillhandahåller till förbundet anslutna föreningar och deras organ uppgifter om åtgärder som vidtagits av föreningarna till hjälp och stöd åt frigivna fångar m. fl. I första hand är registret avsett att omfatta sådana personer, som icke ha någon stadigvarande vistelseort utan begiva sig från den ena platsen till den andra i

avsikt att utnyttja hjälpverksamheten på olika orter. Till centralregistret skola föreningarna en gång i veckan insända uppgifter angående av föreningarna vidtagna hjälpåtgärder. Två gånger i månaden utsändas till föreningarna konfidentiella meddelanden angående personer, som efter senaste meddelandet inrapporterats till registret. I centralregistret äro för närvarande antecknade omkring 42 000 personer.

Svenska skyddsförbundet har sedan flera år tillbaka uppburit statsanslag. Detta utgick för vart och ett av budgetåren 1926/1927—1929/1930 med 75 000 kr., för vart och ett av budgetåren 1930/1931—1934/1935 med 80 000 kr., för vardera budgetåret 1935/1936 och 1936/1937 med 90 000 kr. samt för budgetåret 1937/1938 med 100 000 kr. Anslaget användes till större delen såsom understöd åt de till förbundet anslutna föreningarna. Kungl. Maj:t har beträffande anslaget för sistnämnda budgetår föreskrivit, att 90 100 kr. skola på visst sätt fördelas mellan föreningarna, högst 3 400 kr. disponeras av förbundet till understödande av föreningar vilka på grund av verksamhetens omfattning äro i särskilt behov av understöd, högst 3 500 kr. användas för att bestrida kostnaderna för centralregistret och återstående beloppet 3 000 kr. brukas för förbundets egna utgifter.

De sakkunniga, vilka år 1932 avgåvo det i det föregående omnämnda betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet, uttalade, att den svenska skyddsverksamhetens lokala organisation präglades av en betänkelig brist på likformighet och planmässighet (s. 71). De sakkunniga föreslogo därför vissa organisatoriska åtgärder, som de ansågo vara till fromma för skyddsverksamheten då denna först därigenom kunde såväl till organisation som till arbetsmetoder uppnå den fasthet som vore av nöden för att den rätt skulle kunna fylla sina samhällsgagnande uppgifter (s. 73). De sakkunnigas förslag gick ut på en utveckling och rationalisering av föreningarnas verksamhet. Ledningen av den alla de ifrågavarande föreningarna omfattande organisationen Svenska skyddsförbundet borde göras mera effektiv genom anställande av en särskild tjänsteman, förslagsvis benämnd direktör. I varje län borde finnas en förening, men endast en, vars verksamhetsuppgifter borde omfatta det s. k. allmänna skyddsprogrammet, d. v. s. verksamhet för såväl frigivna fångar som villkorligt dömda, frigivna tvångsarbetare, lösdrivare, alkoholister och i liknande avseenden hjälpbehövande. Föreningens byrå eller expedition borde vara förlagd till länets residensstad. Ombud för föreningen borde anskaffas runt om i länet och filialbyråer upprättas där så behövdes. För de större städerna med deras speciella problem på skyddsverksamhetens område kunde organisationen tänkas avvika från vad sålunda skisserats.

Vad särskilt beträffar förundersökningarna uttalade de sakkunniga, att det enligt deras uppfattning icke funnes någon anledning ifrågasätta att förundersökningarna med den nuvarande anordningen icke skulle utföras tillfredsställande (s. 78). Det vore emellertid synnerligen värdefullt för rättsvården och skyddsföreningarnas hela verksamhet, även för dessas ekonomi, om förundersökningar i större omfattning komme att anförtros åt förening-

arnas funktionärer eller ombud. De sakkunniga förordade också, att övervakningarna bleve i ökad omfattning anförtrodda åt skyddsorganisationerna. Som skäl härför framhölls bl. a., att det för en effektiv övervakning i många fall fordrades att övervakaren kunde lämna såväl direkt ekonomiskt stöd som bistånd med arbetsanskaffning m. m., vilket allt ställde sig lättare att ordna för den övervakare som utan omgång kunde begagna en skyddsförenings hjälp (s. 80).

Den plan som nämnda sakkunniga framlade för den lokala organisationen är, såsom av den föregående redogörelsen framgår, i viss utsträckning genomförd. Det har dock icke lyckats att i avsedd omfattning få till stånd den önskade planmässigheten och likformigheten i arbetet. Mot den föreslagna organisationen har framhållits dels att det icke lär vara möjligt att framtinga frivillig föreningsbildning, där föreningar ännu saknas, och dels att där föreningar finnas förslaget icke tagit tillräcklig hänsyn till att personer som ägna sig åt den frivilliga hjälpverksamheten på detta område hysa en berättigad önskan att få bedriva denna på sådant sätt att de själva finna sina resurser och sina intressen bäst komma till sin rätt.

Icke heller vad beträffar den centrala organisationen har de sakkunnigas förslag lett till något resultat. Inrättandet av en direktör såsom ledare för skyddsverksamheten har nämligen väckt betänkligheter på skilda håll.

Betydelsen av att förundersöknings- och övervakningsväsendet blir ordnat på ett fullt tillfredsställande sätt framträder i synnerhet, om institutet villkorlig dom reformeras efter de riktlinjer som de sakkunniga föreslå. Genom att domen kan förenas med särskilda åtgärder för den dömdes omhändertagande ställas nämligen ökade krav på förundersökning och övervakning. Vid den följande behandlingen av dessa frågor ha de sakkunniga också ägnat särskild uppmärksamhet åt den mycket betydelsefulla uppgift som arbetsanskaffningen i detta sammanhang utgör.

Beträffande sättet för samverkan mellan det allmänna och de enskilda hjälpföreningarna vilja de sakkunniga framhålla vikten av att det allmänna anpassar sina åtgärder så, att intresset för frivillig hjälpverksamhet icke minskas genom alltför långt gående ingripanden från statens sida. Å andra sidan få dessa hänsyn enligt de sakkunnigas mening icke stå i vägen för anordningar som medföra ökad effektivitet hos verksamheten och ändamålsenlig tillsyn över det sätt varpå hjälpverksamheten bedrivs och härför anslagna statsmedel användas.

Vad först beträffar förundersökningarna — eller såsom de enligt förslaget kallas *personundersökningarna* — kunna de sakkunniga icke helt ansluta sig till den i betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet framförda meningen, att ingen anledning finnes ifrågasätta att personundersökningarna med den nuvarande anordningen icke skulle utföras tillfredsställande. I 7 kap. ha sålunda anförts vissa omständigheter som synas giva vid handen, att den genom personundersökningen åstadkomna utredningen icke alltid är tillräckligt upplysande. Det har icke heller kunnat undgå att väcka de sakkunnigas uppmärksamhet, att personundersökningarna på sina

håll utföras på ett väl slentrianmässigt sätt. Sålunda torde personundersökaren i vissa fall hava i alltför stor utsträckning betjänat sig av metoden att utsända blanketter för ifyllning i stället för att göra personliga besök. Personundersökaren går på detta sätt miste om den personliga kontakt med den tilltalades anhöriga och omgivning i övrigt, som är av så stor betydelse för ett riktigt bedömande av orsakerna till hans brottslighet och utsikterna för hans tillrättaförande.

Vad angår valet av personundersökare kunna de sakkunniga icke biträda det i betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet framförda önskemålet, att undersökningarna i första hand böra anförtros åt skyddsföreningarnas funktionärer. De sakkunniga anse sig sålunda icke böra göra någon erinran mot den utbredda praxis, att till förundersökare utses vid domstolskansli anställda notarier. Det har vid förfrågningar, som de sakkunniga gjort, från flera håll vitsordats, att notarierna oftast lägga ned mycken omsorg och möda på förundersökningarna. Förbises må icke heller, att notarierna genom att verkställa sådana undersökningar erhålla en social erfarenhet, som otvivelaktigt är av stort värde för deras utbildning. I fråga om valet av personundersökare vilja de sakkunniga blott framhålla, att det av principiella skäl är olämpligt att, såsom på sina håll åtminstone tidigare skett, inom åklagar- eller polisväsendet verksamma personer förordnas till personundersökare.

Såsom nyss framhållits ställas emellertid genom den reform som de sakkunniga föreslå större krav på personundersökningarna än förut. Det kommer sålunda att åligga personundersökaren att utreda vilka åtgärder i samband med villkorlig dom som äro ändamålsenliga och att förbereda dessa. Han skall t. ex. i förekommande fall söka förbindelse med enskilt hem där man är villig mottaga den tilltalade. Likaså bör personundersökaren, för att rätt kunna fylla sin uppgift, äga kännedom om och vara i stånd att bedöma alla de möjligheter till samhällelig reaktion mot brottslingar som vår straffrätt numera erbjuder, såsom — förutom tidsbestämt straff — tvångsupfostran, ungdomsfängelse och förvaring i säkerhetsanstalt. Även den omständigheten att villkorlig dom i framtiden kommer att kunna tillämpas beträffande svårare brott än hittills ställer större krav på personundersökaren. Med hänsyn till det sagda komma de sakkunniga att i det följande föreslå särskilda organisatoriska anordningar för att göra personundersökningarna mera fullständiga och upplysande.

I fråga om *övervakningarna* vilja de sakkunniga hänvisa till de erinringar och önskemål som framförts i betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet. I viss mån liknande synpunkter ha framförts av fångvårdsstyrelsens sociala avdelning. I ett av sina meddelanden har avdelningen sålunda framhållit, hurusom övervakningen i många fall icke syntes ha varit av den positivt fostrande karaktär som med densamma avsetts utan inskränkt sig till ett mera passivt konstaterande av de bättre eller sämre förhållanden varunder den övervakade levat. I många av dessa fall skulle enligt avdelningens åsikt en på förtroende och respekt grundad allvarlig

fostran och i vissa fall också varning ha varit väl motiverad och gagnelig för att ernå bästa möjliga resultat.

Beträffande valet av lämpliga övervakare kunna de sakkunniga icke ansluta sig till den vid 1933 års beslut om sänkning av övervakningsarvodena framförda meningen, att frivilliga och oavlönade krafter skulle i princip vara att föredraga framför avlönade. Det är mycket vanskligt att fälla ett generellt omdöme i denna fråga, då en persons lämplighet såsom övervakare till mycket stor del är beroende av hans rent personliga förutsättningar och av omständigheterna i det särskilda fallet. Emellertid synes det självfallet, att personer, som yrkesmässigt ägna sig åt övervakning, härigenom förvärva en värdefull erfarenhet på området. De ha också helt säkert i stor utsträckning ägnat sig åt denna verksamhet främst av håg och fallenhet. Det förtjänar vidare uppmärksammas, att de personer, som av ideella bevekelsegrunder äro villiga att åtaga sig övervakningsuppdrag, säkerligen ofta befinna sig i sådant ekonomiskt läge att de icke kunna utföra oavlönat arbete av någon mera avsevärd omfattning. Från flera håll har också framhållits, att det i viss utsträckning inträffat att personer vilka mera tillfälligtvis åtagit sig övervakningsuppdrag vårdslösat sin uppgift.

Såsom i det föregående omtalats, är övervakningsarvodet sedan den 1 juli 1933 sänkt till 8 kr. för den första månaden av övervakningstiden och 2 kr. för var och en av de följande månaderna. Denna sänkning har medfört svårigheter av olika slag.

Enligt den förut berörda framställningen från föreningen Skyddsvärnet i Göteborg har denna förening efter arvodessänkningen endast med största svårighet kunnat upprätthålla sin verksamhet beträffande övervakningar över villkorligt dömda. Kostnaden för utförande av övervakning överstiger nämligen icke sällan den härför utgående ersättningen. Liknande synpunkter framhållas i Svenska stadsförbundets likaledes förut omtalade skrivelse, i vilken särskilt understrykes att med nuvarande ersättning kommunerna nödgas träda emellan och således få vidkännas utgifter som rätteligen borde bäras av staten. Dessa missförhållanden ha också påtalats vid Svenska skyddsförbundets årsmöte den 22 maj 1937 av representanter för det frivilliga skyddsarbetet i olika delar av landet.

Otvivelaktigt skulle övervakarna i många fall kunna och vilja nedlägga mera tid och arbete på övervakningarna, om de kunde påräkna en bättre gottgörelse. Därtill kommer, att arvodenas obetydlighet helt visst ej sällan avhåller personer, som skulle vara väl skickade för övervakningsuppdrag, från att åtaga sig sådana.

Den svårighet, som på sina håll framträtt att erhålla lämpliga övervakare, sammanhänger emellertid också med den alltmer ökade omfattning i vilken övervakning kommit till användning både inom kriminalpolitiken och inom den sociala vårdverksamheten. Vad särskilt den villkorliga domen beträffar, har såsom av *tab. 12* framgår antalet övervakningar fördubblats under den tid tabellen omfattar eller fr. o. m. år 1919 t. o. m. år 1934. En liknande utveckling kan man iakttaga på sociallagstiftningens område, där över-

vakningen erhållit en alltmer framträdande plats inom barnavården och alkoholistvården.

Det anförda torde ådagalägga, att övervakningsarvodena måste höjas. De sakkunniga ha dock ansett sig icke för närvarande böra föreslå högre ersättning för vanliga övervakningsfall än den som gällde före 1933 års sänkning eller 12 kr. för den första månaden av övervakningstiden och 3 kr. för var och en av de följande. Därjämte föreslås, att domstolen skall kunna besluta om tilläggsarvode till övervakaren, då dennes uppdrag varit förordat med särskilt stort arbete eller särskilda omkostnader.

Enligt de sakkunnigas mening är det emellertid icke tillräckligt att stanna vid en höjning av ersättningen. För att övervakningsväsendet skall bliva effektivt erfordras, såsom också framgår av vad i betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet föreslagits, organisatoriska åtgärder. Sådana torde bliva särskilt påkallade om den av de sakkunniga föreslagna reformen av institutet villkorlig dom genomföres. För att de åtgärder med vilka villkorlig dom skall kunna förenas skola leda till åsyftat resultat, måste nämligen i regel övervakningen fylla högt ställda anspråk. En förutsättning för reformen av institutet måste därför vara, att det i alla förekommande fall skall vara möjligt att anordna en i allo tillfredsställande övervakning. Som man, enligt vad erfarenheten måste anses ha visat, icke för detta ändamål enbart kan lita till frivillig verksamhet, synes det angeläget, att det allmänna upprättar en organisation med vars hjälp det är möjligt att på ett effektivt sätt tillgodose behovet av skickliga och sakkunniga personer som med intresse ägna sig åt hithörande uppgifter.

Vad slutligen angår *arbetsanskaffningen* åt villkorligt dömda, vilja de sakkunniga framhålla att en stor del av dessa äro fullgoda arbetare och icke heller på grund av sitt förflutna torde vara diskvalificerade ur arbetssynpunkt. De kunna således jämföras med andra arbetssökande vid konkurrens om arbetstillfällen. Emellertid finnes redan och kommer måhända efter genomförande av de sakkunnigas förslag att i ännu större utsträckning finnas ett stort antal villkorligt dömda som icke kunna erhålla arbete i vanlig ordning. Detta sammanhänger bl. a. med de pågående förändringarna i olika avseenden inom arbetslivet och på arbetsmarknaden. De minskade arbetstillfällena inom vissa yrken framkalla en skärpt konkurrens mellan de arbetssökande, varvid personer med ett icke oförvitligt föregående på grund härav och ofta nog även till följd av ringa arbetsförmåga, sammanhängande med hämmad förståndsutveckling eller andra psykiska bristfälligheter, skjutas åt sidan i den allmänna tävlan om arbete. En annan bidragande orsak finner man i den omständigheten, att personer som råkat i konflikt med samhället ofta sakna yrkesutbildning. De äro kanske vana vid grovarbete, men till följd av det ökade bruket av maskiner för utförande av sådana arbeten som tidigare tagit mänsklig muskelkraft i anspråk har efterfrågan på grovarbetare utan specialkunskap numera blivit allt mindre. Även om en viss yrkeskunnighet förefinnes, behöver denna ofta ytterligare utvecklas för att möjliggöra en anställning i fria marknaden. Att med nu-

varande förhållanden anskaffa arbetsgivare, som äro villiga att meddela yrkesutbildning, är förenat med stora svårigheter. Slutligen bör i fråga om verksamheten för platsanskaffning anmärkas, att denna i hög grad försvåras genom att de villkorligt dömda — och i ännu högre grad de villkorligt frigivna och andra med dem likställda — ofta behöva omhändertagas medan de söka arbete. Under denna väntetid, som kan fortgå i veckor och månader, måste den arbetssökande ofta nog söka bostad och uppehälle under omständigheter som innebära allvarlig risk för att han ånyo råkar in i förhållanden som leda till brott.

I betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet (s. 89) anläggas följande synpunkter på den offentliga arbetsförmedlingens ställning till arbetsanskaffning åt frigivna fångar och därmed jämställda kategorier:

Då den offentliga arbetsförmedlingen är ålagd att lämna den bästa arbetskraften företräde, måste vid god tillgång på arbetskraft den mindervärdiga eller defekta arbetskraften, till vilken frigivna fångar till avsevärd del äro att hänföra, sättas i andra hand. Av sociala skäl bör dock den offentliga arbetsförmedlingen beakta även de frigivnas och därmed jämställdas intressen, men detta beaktande bör ske i samråd med de tilltänkta arbetsgivarna, vilka böra invigas i den arbetssökandes förhållanden, åtminstone i de fall, där en sådan information synes vara av vikt. De arbetsgivare, hos vilka arbete för frigivna sökes, böra helst äga vilja och förmåga att på ett personligt sätt taga sig an de frigivna. En arbetsförmedling för den mindre goda arbetskraften bör lämpligen icke ske i direkt samband med den reguljära förmedlingen utan vid sidan därav. Att upprätta en särskild förmedling för denna arbetskraft är dock icke lämpligt. Möjligen kan vid den offentliga arbetsförmedlingen anställas en kurator, som bevakar den mindre goda arbetskraftens intressen. Vid arbetsförmedlingarna i några större städer, och då främst Stockholm, kunde för söksvis anordnas ett dylikt kuratel.

Sedan några år tillbaka har vid en av de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i landet, nämligen den för Stockholms län, bedrivits en särskild verksamhet för arbetsanskaffning åt sekunda arbetskraft, huvudsakligen vid jordbruket med binäringar. Personer tillhörande denna kategori ha emellertid behandlats på ett mera personligt sätt än vanligen är fallet. Sålunda har arbetsgivaren i regel erhållit särskilda anvisningar om sättet för behandlingen av den dömda. I övrigt ha emellertid anställningsförhållandena pläggat regleras i enlighet med gällande kollektivavtal. Föreståndaren för arbetsförmedlingen har även under årtal efter det arbetsanställning första gången anskaffats sökt uppehålla personlig kontakt med dessa arbetare, vilka ofta varit i behov av fortsatt stöd och hjälp. Under år 1936 ha i länet på detta sätt arbete beretts åt frigivna fångar, villkorligt dömda, från tvångsarbets-, alkoholistanstalter och skyddshem utskrivna samt andra därmed jämförliga personer till ett antal av sammanlagt 380 personer, varav 287 män och 93 kvinnor.

Ett flertal av de frivilliga hjälporganisationerna ombesörja också en liknande arbetsanskaffning. Stadsmissionen i Stockholm driver sedan åtskilliga år en omfattande verksamhet för att förmedla platser åt just sådana personer, som ur olika synpunkter icke kunna anses vara fullgoda arbetare. Under år 1936 har på detta sätt icke mindre än 1 293 personer genom Stads-

missionens försorg anvisats arbete. Vid föreningen Skyddsvärnet i Göteborg finnes en särskild avdelning för arbetsanskaffning, vilken år 1936 skaffade arbete åt 114 personer, därav flertalet villkorligt dömda och frigivna fångar.

I stort sett ha goda erfarenheter vunnits beträffande denna form av platsförmedling.

Det torde emellertid icke vara tillräckligt att lita till de initiativ som i en framtid kunna komma att tagas efter mönster av Stockholms läns arbetsförmedling och Stadsmissionen samt föreningen Skyddsvärnet i Göteborg. Såsom förut framhållits har i betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet förordats, att vid den offentliga arbetsförmedlingen skulle anställas en kurator med uppgift att bevaka den mindre goda arbetskraftens intressen. Även enligt de sakkunnigas mening skulle en dylik kurator ha en viktig uppgift att fylla. De sakkunniga anse emellertid, att de nya arbetskrafter som kunna erfordras för ett effektivt omhändertagande av de villkorligt dömda icke böra avses enbart för arbetsanskaffning utan tagas i anspråk för hela det komplex av uppgifter som uppstå i samband med en revision av den villkorliga domen.

Med hänsyn till vad nu anförts om personundersökning, övervakning och arbetsanskaffning synes det nödvändigt, att ett antal funktionärer anställas för den praktiska tillämpningen av institutet villkorlig dom. Att en sådan organisation är erforderlig för denna form av samhällets kriminalpolitik, framgår av den här ofta påpekade omständigheten att antalet villkorligt dömda numera är högst betydande. Antalet årligen meddelade villkorliga domar uppgår som förut nämnts till 2 000, och antalet villkorligt dömda som på en gång stå under övervakning kan uppskattas till omkring 4 000. Jämför man härmed beläggningen å rikets fångvårdsanstalter — i medeltal omkring 2 000 — blir det tydligt, att det egentliga frihetsberövandet numera icke på långt när intager den dominerande ställning inom kriminalpolitiken som tidigare. De sakkunniga anse därför tiden vara inne, att samhället, som nedlägger stora kostnader för att bereda brottslingar anstaltsbehandling, även vidtager rationella anordningar beträffande dem som man på annat sätt söker återföra till ett hederligt liv.

Med utgångspunkt från dessa överväganden föreslå de sakkunniga, att på statens bekostnad anställas ett antal funktionärer, förslagsvis benämnda *statens skyddskonsulenter*, vilka var och en för visst distrikt ägna sig åt här ifrågavarande verksamhet.

Rörande dessa konsulenterns åligganden och arbetsuppgifter vilja de sakkunniga anföra följande.

Konsulenten bör skaffa sig ingående kännedom om arbetsförhållanden och vårdmöjligheter inom sitt distrikt. I detta syfte bör han söka skaffa sig medarbetare ute i orterna, som kunna meddela honom nödiga upplysningar och i övrigt biträda honom i hans verksamhet. Dessa ombud skola även, då så befinnes lämpligt, kunna mottaga förordnanden som personundersökare och övervakare samt kunna tjänstgöra som biträde åt övervakare. Såsom förut

framhållits ha åtskilliga skyddsföreningar skaffat sig dylika ombud i orterna. Det är givet, att dessa ombud även skola kunna bistå konsulenten.

På grundval av den kännedom om sitt distrikt som konsulenten skaffat sig skall han tillhandagå domstolarna med de upplysningar som kunna vara av betydelse för tillämpningen av lagen om villkorlig dom. I första hand åligger det därvid konsulenten att giva anvisning på personer, lämpliga såsom personundersökare och övervakare. Detta bör ske icke blott på det sätt, att konsulenten till domstolarna översänder en förteckning över sådana personer, utan han bör dessutom vara beredd att, då domstolens ordförande så önskar, samråda med denne om vem som i ett givet fall bör förordnas till personundersökare eller övervakare. Liksom hittills skall det nämligen ligga i domstolarnas skön att bestämma vem som skall betros med dessa uppdrag. I den mån konsulentens övriga tjänsteåligganden det medgiva skall han vara skyldig mottaga uppdrag som övervakare och även som personundersökare. Med denna organisation kommer det att över hela riket finnas tillgång till personer, lämpliga för dylika uppdrag.

De talrika möjligheter till samhällelig reaktion mot brottslingar som redan finnas och som genom en reform av den villkorliga domen enligt detta förslag väsentligen ökas, göra det särskilt önskvärt, att domstolarna ha tillgång till en rådgivare med praktisk erfarenhet rörande behandlingen av villkorligt dömda. I detta hänseende bör konsulenten särskilt stå till tjänst med att meddela anvisning å lämplig arbetsanställning för den dömda eller å hem eller anstalt där han kan erhålla vård. För att vara i stånd härtill bör konsulenten ständigt stå i förbindelse med de myndigheter, föreningar och enskilda som verka på förevarande område. Han bör sålunda söka samarbete med de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samt de frivilliga organisationer som syssla med arbetsförmedling särskilt för sekunda arbetskraft, och vidare med samhällets organ för fattigvård och barnavård, frivilliga skyddsföreningar, ortsombud o. s. v. I den mån personundersökare eller övervakare av konsulenten begär upplysning om hur en tilltalad lämpligen bör beredas arbetsanställning eller vård bör konsulenten lämna sådan upplysning. Även i andra avseenden bör konsulenten bistå personundersökare och övervakare med råd och upplysningar i allt som rör deras uppdrag.

Konsulenten bör särskilt vinnlägga sig om att söka samarbete med den frivilliga hjälpverksamhetens organ, främst med skyddsföreningarna, samt att stödja och hjälpa dem i deras verksamhet. Genom föredrag och annan upplysningsverksamhet bör han söka intressera allmänheten för det frivilliga skyddsarbetet.

Vidare bör det åligga konsulenten att öva uppsikt över det sätt varpå övervakare och, efter omständigheterna, även personundersökare fullgöra sina uppdrag. Särskilt skall han härvid tillse, att de föreskrifter som meddelats de villkorligt dömda tillämpas på riktigt och ändamålsenligt sätt. Därvid bör han ha sin uppmärksamhet fäst vid att åtgärd icke göres mera ingripande eller fortfar längre tid än som är erforderligt. Det förutsättes, att konsulenten vid utövandet av sin uppsikt uppträder med största grannlagenhet. För att

möjliggöra en effektiv uppsikt skall konsulenten granska av övervakaren gjorda anteckningar i övervakningsboken ävensom de räkenskaper, som övervakaren för sitt uppdrag är skyldig att föra. I mån av behov bör konsulenten företaga resor inom distriktet och härför åtnjuta rese- och traktementsersättning i den ordning som kan bli bestämd. Finner konsulenten vid utövande av sin uppsiktsverksamhet anledning till anmärkning, skall han i första hand genom råd och anvisningar söka lägga förhållandena till rätta. Kan missförhållandet icke på annat sätt hävas, skall han göra anmälan om saken till vederbörande domstol. Denna kan då i förekommande fall entlediga övervakaren från hans uppdrag eller ändra föreskrift som meddelats för den dömde.

Till konsulentens åligganden skall vidare höra att, enligt direktiv av central myndighet, ombesörja utbetalningen av de medel som av denna ställas till förfogande för att inackordera villkorligt dömda i enskilda hem eller på annat sätt omhändertaga dem. Beträffande dessa medel skall han föra räkenskaper och avgiva redovisning i enlighet med de närmare föreskrifter som av den centrala myndigheten meddelas.

I särskilda föreskrifter kunna också vissa andra detaljer närmare regleras, såsom om mottagningstid, skyldighet att avgiva årsberättelse, expedition av utgående skrivelser och vård av inkommande handlingar, förande av liggare och dagböcker m. m.

Konsulentens arbetsuppgifter måste gestalta sig i hög grad olika i skilda distrikt. I vissa fall torde till följd av distriktets storlek och andra förhållanden konsulentens arbetstid huvudsakligen tagas i anspråk för tillsyn och kontroll, rådgivningsverksamhet och liknande uppgifter. I andra distrikt däremot torde konsulenten själv i större utsträckning kunna ombesörja personundersökningar och övervakningar.

Förutom de uppgifter som i det föregående nämnts och som alla sammanhånga med tillämpningen av villkorlig dom torde vissa andra närliggande uppgifter böra åligga konsulenten. Sålunda böra icke blott personundersökningar för villkorlig dom utan även andra personundersökningar (t. ex. för ungdomsfångelse och tvångsuppfostran) tillhöra konsulentens arbetsuppgifter. Vidare synes det falla sig naturligt att, där behov föreligger, konsulentens befattning med övervakning kan vidgas till att avse även dem som villkorligt frigivits eller villkorligt utskrivits från fångvårds- eller liknande anstalter. Likaledes skall konsulenten kunna tagas i anspråk för en annan uppgift som med varje år visar sig allt mera betydelsefull. De sakkunniga syfta härvid på hjälparbetet bland frigivna fångar i allmänhet. Det synes lämpligt, att konsulenten betros även med denna uppgift. I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten på även en annan grupp personer, de arbetsskygga, för vilkas del särskilda samhällsåtgärder visa sig alltmer nödvändiga i samma mån som medborgarnas insikt och sociala ansvarskänsla ökas. Enligt de sakkunnigas mening skulle, oavsett hur lösdrivarlagstiftningen i en framtid kommer att utformas, en väsentlig brist i socialpolitiken kunna avhjälpas, därest konsulenten kunde anlitas även för

att bereda hjälp åt de arbetsskygga. Det ligger också nära till hands, att konsulenten står till förfogande med råd och dåd när det gäller brottsförebyggande åtgärder beträffande sådana personer hos vilka en kriminell utveckling hotar utan att de ännu blivit lagförda.

Med det nu sagda ha konsulentens blivande arbetsuppgifter icke blivit uttömmande angivna. Erfarenheten lär komma att visa, att denne tjänsteman efter hand kommer att behövas även för andra grenar av social verksamhet. Det torde sålunda vara tänkbart att även alkoholistvården och ungdomsvården komma att taga hans tjänster i anspråk.

Det torde ligga i sakens natur att såväl män som kvinnor böra ifrågakomma till konsulenttjänsterna. De sakkunniga vilja erinra om att det för närvarande i vårt land vid olika institutioner pågår en omfattande utbildning av både manliga och kvinnliga socialarbetare, vilka måhända i viss omfattning kunna tagas i anspråk för ifrågavarande arbetsuppgifter.

För att begränsa organisationen till det minsta möjliga föreslå de sakkunniga tillsättande av 12 skyddskonsulenter i hela riket. Därutöver erfordras en person som i Gotlands län fullgör konsulents åligganden, vilka emellertid där på grund av göromålens ringa omfattning kunna skötas som bisyssla.

Vid uppgörande av nedanstående plan för rikets indelning i *skyddskonsulentdistrikt* ha de sakkunniga tagit hänsyn dels till geografiska förhållanden och dels till brottslighetens omfattning i olika delar av landet. Om denna senare kunna vissa uppgifter erhållas ur brottsstatistiken. De siffror som nedan angivits vid de föreslagna konsulentdistrikten avse medeltalet under åren 1932—1934 vid häradsrätt och rådhusrätt (polisdomstol) till straffarbete eller urbota fängelse dömda personer.

Stockholms stad samt Stockholms län utom Norra Roslags och Mellersta Roslags domsagor	1 302
Uppsala län och Gävleborgs län samt Norra Roslags och Mellersta Roslags domsagor av Stockholms län	350
Södermanlands län och Östergötlands län	270
Jönköpings län, Kronobergs län och Kalmar län	246
Blekinge län och Kristianstads län	180
Malmöhus län	400
Göteborgs och Bohus län och Hallands län samt Vättle, Ale och Kullings domsaga av Älvsborgs län	497
Skaraborgs län samt Älvsborgs län utom Vättle, Ale och Kullings domsaga ..	263
Värmlands län och Örebro län	210
Västmanlands län och Kopparbergs län	211
Västernorrlands län och Jämtlands län	356
Västerbottens län och Norrbottens län	232.

För Gotlands län, där motsvarande siffra beträffande till urbota straff dömda personer utgör 39, föreslås såsom ovan nämnts en särskild anordning.

Det har icke kunnat undvikas, att distriktsindelningen blivit ojämn på så sätt, att vissa distrikt ha betydligt högre kriminalitet än andra. Särskilt på-

fallande är detta i de distrikt där de stora städerna äro belägna. Det skulle därför kunna ifrågasättas att uppdelas åtminstone det första distriktet, omfattande Stockholms stad samt större delen av Stockholms län, i två distrikt. Innan närmare erfarenhet vunnits, synes emellertid härmed kunna anstå. De sakkunniga räkna nämligen med att den frivilliga skyddsverksamheten i Stockholm är så väl utvecklad, att den kan bära åtskilliga av de arbetsuppgifter som eljest åvila konsulenten. Härtill kommer, att de närmast Stockholm belägna förorter lämpligen böra tillhöra samma konsulentdistrikt som själva staden. I viss mån liknande synpunkter kunna anläggas beträffande det distrikt inom vilket Göteborg är beläget.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa rikets indelning i skyddskonsulentdistrikt ävensom att bestämma konsulenternas stationeringsorter.

Av det föregående framgår med all tydlighet, att de sakkunniga räkna med att *skyddsföreningarna* komma att lämna sin medverkan i skyddsarbetet även i framtiden. Dessa kunna sålunda bedriva sin verksamhet i stort sett som hittills. I de största distrikten kommer konsulentens tid knappast att medgiva, att han i någon större utsträckning själv åtager sig personundersökningar och övervakningar. Dessa uppgifter falla då i stor utsträckning på skyddsföreningarna. Vidare kan förutsättas, att föreningarna komma att göra en effektiv insats för att bereda de villkorligt dömda och de med dem jämställda arbetsanställning eller inackordering. Tidigare har framhållits, att det för skyddsföreningarna är en lämplig uppgift att upprätta inackorderingshem o. d. Likaså bör det ingå i skyddsförenings uppgift att i de fall, då den villkorligt dömda omedelbart efter domen är i behov av hjälp med kläder, föda, husrum, resor m. m., stå till tjänst för sådant ändamål. Därjämte kvarstå givetvis skyddsföreningarnas uppgifter rörande frigivna fångar och andra hjälpbehövande. På grund av vad nu anförts komma de sakkunniga att i 12 kap. föreslå, att den frivilliga skyddsverksamheten framdeles såsom hittills skall åtnjuta understöd av statsmedel.

Med hänsyn till de föreskrifter av olika art som enligt sakkunnigförslaget i avsevärd omfattning skola kunna meddelas i samband med villkorlig dom torde det bli nödvändigt, att *domstolarna* hädanefter i större utsträckning än nu taga befattning med skyddsarbetet rörande de villkorligt dömda. Att domstol — och i regel den domstol som meddelat den villkorliga domen — har att följa den dömdes utveckling, synes innebära en god garanti för att behandlingen fullföljes med konsekvens och omdöme. Domstolarnas auktoritet skulle också skänka ett allvar åt övervakningen, som denna tyvärr för närvarande icke alltid äger. Samtidigt skulle den erfarenhet, som domstolarna vunne genom att taga del i övervakningsarbetet, otvivelaktigt vara till gagn för dem i deras dömande verksamhet.

De sakkunniga föreslå därför vissa åtgärder avsedda att åstadkomma en närmare samverkan mellan domstolarna och konsulenten. I stället för den nuvarande skyldigheten för övervakaren att avgiva skriftliga rapporter,

som i allmänhet torde vara föga upplysande och endast i ringa mån vinna domstolarnas beaktande, föreslås sammankomster mellan rättens ordförande och konsulenten i distriktet för att dryfta de olika övervakningsfallen och där så behöves vidtaga ändringar i föreskrifterna för vissa dömda. Vid dessa sammankomster böra om möjligt även övervakarna närvara för att meddela erforderliga upplysningar och mottaga nödiga anvisningar. Då skäl därtill föreligga, skall också den dömde vara skyldig att personligen inställa sig. Dylika sammankomster böra hållas minst en gång varje år.

I stället för den nuvarande termen vårdnadsdomstol föreslå de sakkunniga beteckningen övervakningsdomstol.

I syfte att förenkla det processuella förfarandet, föreslå de sakkunniga, att övervakningsdomstols befogenheter — dock ej i vad avser förverkande och varning — må kunna utövas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten som utses därtill.

För att ytterligare underlätta domstolarnas arbete föreslå de sakkunniga, att övervakningsdomstolens befattning med de villkorligt dömda skall kunna överflyttas till en särskilt tillsatt *övervakningsnämnd*. Till ledamöter i denna böra utses socialt intresserade och erfarna personer, däribland helt naturligt även representanter för det frivilliga skyddsarbetet. Det torde böra fordras, att bland ledamöterna en är lagfaren och anställd vid domstol som tillsatt nämnden och om möjligt en är läkare.

Då särskild övervakningsnämnd finnes, skola de sammanträden med konsulenten och övervakarna som i det föregående nämnts i stället hållas inför nämnden. Denna bör med avseende å behandlingen av de villkorligt dömda äga samma befogenheter som på landet domaren och i stad särskilt utsedd ledamot. Nämnden skall således äga upphäva föreskrift, som meddelats enligt lagen om villkorlig dom, ävensom i viss utsträckning ändra sådana föreskrifter eller meddela nya. Däremot skall det icke tillkomma nämnden att besluta om varning eller förverkande.

Det kan befinnas praktiskt, att flera domstolar förena sig om gemensam nämnd. För en sådan anordning förutsättes enligt förslaget endast, att domstolarna bliva ense om nämndens sammansättning. I orter, där flera domstolar finnas, såsom i städer där utom rådhusrätten en eller flera häradsrätter ha sitt säte, torde gemensam övervakningsnämnd ofta vara lämplig såväl för att befria domstolarna från en del av arbetet med de villkorligt dömda som för att ställa samtliga villkorligt dömda på orten under tillsyn av ett enda organ. På orter med tillgång till socialt intresserade och kunniga personer kan det också vara lämpligt att på detta sätt tillgodogöra sig deras insikter och praktiska erfarenheter.

Med inrättandet av särskilda övervakningsnämnder torde även vinnas den fördelen, att konsulenten vid sin sida får en organisation, hos vilken han vid behov kan erhålla råd och stöd. Härigenom får konsulenten liknande möjlighet att rådföra sig med intresserade och sakkunniga personer som för närvarande skyddsföreningsfunktionärerna ha genom att vid behov kunna vända sig till föreningens styrelse.

Då arbetet i en övervakningsnämnd icke torde bliva särskilt betungande och till medlemmar i sådan nämnd böra utses endast för verksamheten verkligt intresserade personer, torde det, liksom i fråga om styrelserna för skyddsföreningarna, kunna förutsättas att arvoden icke skola vara behövliga.

Genom att inrätta ett antal konsulenttjänster samt vid sidan härav på mera effektivt sätt än nu taga domstolarna i anspråk för övervakningsarbetet och där så finnes lämpligt inrätta särskilda övervakningsnämnder blir enligt förslaget sört för att över hela landet finnes en organisation, som är i stånd att fullgöra de nya arbetsuppgifter som institutet villkorlig dom i dess reformerade skick för med sig. Vid sidan av denna statliga organisation och i intimt samarbete med densamma skall enligt förslaget den frivilliga föreningsverksamheten fortgå.

Det är oundgängligt, att den statliga organisation, för vilken nu redogjorts, ställes under en central ledning. Behovet härav framträder redan med hänsyn till nödvändigheten att i en central myndighets hand lägga tillsättandet av konsulenter. Dessutom kräves uppenbarligen en ordnande och kontrollerande tillsyn över denna viktiga sida av det sociala arbetet i form av bl. a. inspektioner över konsulenternas och, i likhet med vad nu är fallet, skyddsföreningarnas verksamhet. Vidare erfordras en överordnad myndighet för att i förekommande fall avgöra, i vilken omfattning konsulenten skall anses skyldig att åtaga sig personundersöknings- eller övervakningsuppgifter samt för att behandla eventuella klagomål över hans tjänsteutövning. Det måste också ankomma på en central myndighet att pröva inkomna framställningar om bidrag till inackordering, utbildning m. m. åt villkorligt dömda samt att handhava anvisade avlönings- och omkostnadsanslag.

Den myndighet som framför andra bör ifrågakomma för dessa uppgifter är enligt de sakkunnigas mening *fångvårdsstyrelsen*. I sin sociala avdelning äger detta ämbetsverk redan ett organ, som tillkommit för vissa av ifrågasvarande uppgifter. Det är också i överensstämmelse med en sedan årtionden pågående och alltjämt önskvärd utveckling, att fångvårdsstyrelsens verksamhet i större omfattning kommer att ägnas sådana åtgärder till brottslighetens bekämpande som falla utanför fångvården i egentlig mening. De nya uppgifter som sålunda skulle anförtros åt fångvårdsstyrelsen kräva icke anställandet av nya befattningshavare inom styrelsen.

I samband härmed bör också övervägas, huruvida icke styrelsens namn bör förändras till bättre överensstämmelse med ämbetsverkets nya arbetsuppgifter. Styrelsen, som inrättades år 1825 och först benämndes *styrelsen för rikets fängelser och arbetsinrättningar*, ombildades år 1859 till ett centralt ämbetsverk, varvid den erhöll sitt nuvarande namn. Frågan om förändring av styrelsens namn var föremål för övervägande i det år 1922 avgivna betänkandet angående tvångsuppfostran (statens offentl. utredn. 1922: 46 s. 98). Med hänsyn till att detta betänkande innehöll förslag om att uppfostringsanstalter och s. k. förbättringsanstalter skulle inrymmas under fång-

vårdsstyrelsen föreslogs, att styrelsen skulle benämnas *överstyrelsen för statens straff- och skyddsanstalter*. Med den utveckling, som styrelsens verksamhet under senare tid undergått och som med ett genomförande av föresvarande förslag kommer att ytterligare markeras, finna de sakkunniga en namnändring väl motiverad. Bland namn som föreslagits synes *överstyrelsen för fångvård och skyddsåtgärder* falla sig naturligt med hänsyn till styrelsens nuvarande och blivande arbetsuppgifter. Benämningen *kriminalstyrelsen* ansluter sig nära till namnet å vissa andra ämbetsverk, nämligen socialstyrelsen och medicinalstyrelsen. I benämningen *skyddsöverstyrelsen* slutligen ligger en hänvisning till styrelsens uppgift att skydda samhället mot brottsligheten.

10 kap. Åtalseftergift i vissa fall.

I svensk rätt göres statens straffanspråk gällande av allmän åklagare eller av den som kränkts genom brottet, målsäganden. För vissa slags brott äga därjämte enskilda av brottet icke direkt berörda personer väcka åtal. Beträffande vissa brott gäller vidare, att allmän åklagare äger tala å dem allenast om brottet av målsäganden angivits till åtal. Vissa brott äro helt undantagna från allmänt åtal.

I fråga om anställande av allmänt åtal tillämpas den s. k. legalitetsprincipen, vilken innebär att vederbörande allmänne åklagare har skyldighet att väcka åtal, så snart tillräckliga skäl därtill finnas med hänsyn till möjligheten att bevisa den misstänktes skuld. Denna princip har kommit till uttryck i promulgationslagen till strafflagen 19 § 1 och 3 punkterna.

I vissa undantagsfall få emellertid lämplighetshänsyn göra sig gällande vid beslut om åtal, så att i begränsad omfattning utrymme lämnats för den s. k. opportunitetsprincipen. Exempel härför erbjuda bestämmelserna i 1 kap. 1 och 2 §§, 8 kap. 29 § och 9 kap. 6 § strafflagen, enligt vilka lagrum allmän åklagares — och i vissa fall även annans — rätt att åtala gjorts beroende av Konungens förordnande eller tillstånd. I andra hithörande fall åter är beslutanderätten angående åtal förbehållen åklagare i överordnad ställning, nämligen landsfogden eller för Stockholm överståthållarämbetet. Så är förhållandet enligt kungl. kungörelsen den 18 december 1823, ändrad genom lag den 24 april 1936, beträffande person som undergår frihetsstraff för brott av viss grövre beskaffenhet och som misstänkes hava före domen begått annat brott för vilket han ännu ej undergått rannsaking. Enahanda är enligt 19 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse efter ändring genom lag den 24 april 1936 förhållandet beträffande den som ådömts ungdomsfängelse och som misstänkes hava före frigivningen eller tillsynstidens utgång begått brott för vilket han icke undergått rannsaking. I 14 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran har i viss överensstämmelse med den förut gällande rätten enahanda regel givits beträffande den som dömts till tvångsuppfostran, och regeln har enligt en samtidigt vidtagen ändring i barnavårdslagen, 44 § 3 mom., utsträckt till att omfatta även den som omhändertagits för skyddsuppfostran men i stället för att intagas i skyddshem intagits i allmän uppfostringsanstalt eller ock överflyttats dit från skyddshem. Innan beslut fattas om åtal, skall enligt de båda ungdomslagarna yttrande inhämtas från den i lagen om ungdomsfängelse omförmälda nämnden, respektive styrelsen för den allmänna uppfostringsanstalten.

Enligt några författningsbestämmelser skall opportunitetsprincipen i begränsad omfattning tillämpas vid bagatellbrottslighet. Det förekommer sålunda, att i instruktion för polismyndighet i stad, t. ex. instruktionen för polismästaren i Örebro den 12 augusti 1932 § 5, föreskrivits att åtal kan underlåtas, därest den förseelse om vilken är fråga är av ringa beskaffenhet och icke innefattar förnärmelse mot enskild person. I viss mån härmed jämförliga äro sådana stadganden som de i motorfordonsförordningen 26 § 2 mom. och 32 § förekommande, enligt vilka bland förutsättningarna för straff för brukande av vissa fordon som ej varit i föreskrivet skick upptagits att bristfälligheten ej var av ringa betydelse. Efter vad man har anledning antaga förekommer därjämte i praxis i viss utsträckning, att allmän åklagare utan stöd av lagbestämmelse underlåter att åtala i fall, där förseelsen varit av jämförelsevis lindrigt slag och den skyldige på annat sätt göres till föremål för ingripande från samhällets sida, t. ex. genom omhändertagande av barnavårdsmyndighet.

I det betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m., vilket år 1922 avgavs av särskilda sakkunniga (statens offentl. utredn. 1922: 46 s. 36), övervägde dessa frågan om inskränkning i allmän åklagares plikt att åtala unga lagöverträdare. Mot en sådan reform mötte emellertid enligt de sakkunniga allvarliga hinder i vårt dåvarande åklagarväsen.

Frågan om opportunitetsprincipens tillämpning upptogs sedermera i hela dess vidd, och sålunda ej med begränsning till unga personer, av processkommissionen i dess betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (andra delen, statens offentl. utredn. 1926: 32 s. 30 ff.). Enligt processkommissionen mötte det emellertid allvarliga betänkligheter att införa en diskretionär rätt för åklagaren att underlåta åtal.

I det betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar som avgavs år 1932 av särskilda sakkunniga (statens offentl. utredn. 1933: 11 s. 123 ff.) intogo dessa, i motsats till processkommissionen, den ståndpunkten att lagstiftningen borde lämna möjlighet att underlåta åtal när sådant icke vore absolut av nöden; särskilt gällde de sakkunnigas mening unga personer. De sakkunniga rekommenderade därför till skyndsamt utredning frågan om införande av regler angående eftergivande av åtal, därvid åtalseftergiften lämpligen efter mönster av villkorlig dom borde göras villkorlig.

Enligt vad under hand inhämtats är frågan om ökad möjlighet för åklagarna att eftergiva åtal för närvarande föremål för processlagberedningens uppmärksamhet. Det finnes för den skull anledning att förmoda, att denna fråga kommer att fullständigt utredas i processlagberedningens blivande betänkande.

I direktiven för de sakkunnigas arbete nämnes bland andra arbetsuppgifter även utredning om införande av villkorlig åtalseftergift. Med hänsyn bl. a. till processlagberedningens arbete torde det emellertid icke vara lämpligt att här till behandling upptaga frågan om åtalseftergift i hela dess vidd. Här

skola endast dryftas vissa speciella fall av åtalseftergift, vilka äga visst samband med de i detta betänkande i övrigt behandlade frågorna.

Vid övervägande i vad mån allmän åklagare bör göra åtal beroende av lämplighetsprövning, är det naturligt att utgå från de fall, i vilka redan enligt gällande rätt en sådan prövning skall ske innan allmänt åtal må anställas. En dylik prövning är, såsom i det föregående omnämnts, föreskriven beträffande dem som dömts till ungdomsfängelse eller till tvångsuppfostran eller som jämlikt barnavårdslagen omhändertagits för skyddsuppfostran och intagits i eller överflyttats till allmän uppfostringsanstalt. Bestämmelserna avse såväl det fall, att den unge innan den uppfostrande behandlingen avslutats blir misstänkt för att — före eller efter behandlingens början — ha förövat brott för vilket han icke undergått rannsaking, som ock det fall att han efter det uppfostringsåtgärden avslutats blir misstänkt för att därförut hava begått sådant brott.

De ifrågavarande lagbestämmelserna giva möjlighet att underlåta allmänt åtal i fråga om brott, för vilket en i anstalt för ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran intagen person misstänkes och som efter all sannolikhet icke skulle komma att ådraga gärningsmannen någon påföljd utöver den som uppfostringsåtgärden innebär. I sådana fall skulle uppenbarligen anställande av åtal ofta inverka störande på uppfostringsarbetet och i allt fall vara skäpligen onödigt. Bestämmelserna medgiva även att åtal underlåtes, då det är att antaga att åtalet skulle leda till att uppfostringsåtgärden avbrötes och detta med hänsyn till behandlingen av den brottslige skulle vara till skada. För det fall, att brott, begånget före avslutandet av en uppfostrande behandling, upptäckes efter nämnda tidpunkt, göra de ifrågavarande bestämmelserna det möjligt att undvika att person som med gott resultat genomgått anstalten skulle behöva lagföras för ett brott som han förövat innan hans uppfostran fullbordats.

Den möjlighet till åtalseftergift, som de ifrågavarande bestämmelserna bereda, har beträffande dem som dömts till tvångsuppfostran prövats av erfarenheten. Bestämmelse om lämplighetsprövning såsom förutsättning för åtal har nämligen funnits i lagstiftningen om tvångsuppfostran alltifrån det att detta institut med 1905 års ingång trädde i tillämpning. Några ogynnsamma verkningar av bestämmelsen ha, såvitt de sakkunniga känna, icke försports.

Med hänsyn därtill förtjänar det övervägas, huruvida liknande bestämmelse bör meddelas — förutom beträffande personer som äro dömda till ungdomsfängelse och elever intagna i allmän uppfostringsanstalt med tillämpning av barnavårdslagen — även beträffande andra närliggande fall, då någon omhändertagits till fast reglerad anstaltsbehandling, vilken i viss omfattning kan ersätta verkställighet av straff. De fall, som främst komma i fråga, äro de där någon intagits i skyddshem eller allmän alkoholistanstalt.

Det förstnämnda av dessa fall föreligger, då någon blivit enligt barnavårdslagen omhändertagen för skyddsuppfostran och intagen å *skyddshem* utan att sedermera hava överflyttats till allmän uppfostringsanstalt. Önskemål om att skyddshemselever måtte på samma sätt som elever vid allmän uppfo-

ringsanstalt kunna befrias från åtal ha uttalats i yttrandena över det förslag till reformering av tvångsuppfostringsinstitutet, på vilket den i det föregående nämnda lagstiftningen bygger.

En jämförelse mellan uppfostran genom skyddshem och tvångsuppfostran, sådant detta senare institut utformats genom lagen den 13 mars 1937, ger vid handen att reglerna för det förstnämnda slaget av uppfostran nära ansluta sig till reglerna om tvångsuppfostran i vad beträffar uppställandet av garantier för att den omhändertagne blir föremål för ett tillräckligt långvarigt och ingripande uppfostringsarbete under betryggande former. Vad beträffar ledningen för skyddshemmen är att märka, att enligt den av 1936 års riksdag beslutade reformen av skyddshemsverksamheten staten principiellt övertager det ekonomiska ansvaret för denna verksamhet och att i samband därmed staten tillförsäkras inflytande på dess ledning. Enligt uttalande i det till grund för reformen liggande sakkunnigförslaget, vilket i denna del biträtts av föredragande departementschefen (prop. nr 219 till 1936 års riksdag s. 63 och 97 f.), skola även beträffande de skyddshem som icke övertagas av staten vissa regler iakttagas beträffande styrelsens sammansättning. Det torde således bliva sörjt för att skyddshemmen liksom de allmänna uppfostringsanstalterna erhålla väl kvalificerad ledning.

Särskilt övervägande kräver frågan, huruvida en bestämmelse om rätt att eftergiva åtal mot skyddshemselev bör begränsas, så att den icke omfattar fall i vilka någon intagits i skyddshem först efter det misstanke om hans brottslighet uppkommit eller efter det att polisundersökning rörande denna inlett. Någon fara för att bestämmelsen utan sådan begränsning skulle giva anledning till missbruk torde dock icke förefinnas. För att en person skall bliva intagen i skyddshem erfordras, dels att han av vederbörande barnavårdsnämnd blir omhändertagen för skyddsuppfostran, dels ock att den för hemmet beslutande myndigheten beslutar hans intagande i hemmet. För att han skulle kunna undgå åtal, skulle enligt den här ifrågasatta bestämmelsen erfordras ytterligare, att överordnad åklagarmyndighet, i regel landsfogden, finner sig böra underlåta åtal. Det är sålunda genom prövning av flera från varandra fristående myndigheter, däribland en kommunal nämnd, sörjt för att en brottsling ej utan tillräckliga skäl genom intagning i skyddshem undgår sitt straff. Under sådana förhållanden synes det vara obehövt att begränsa bestämmelsens tillämplighet med avseende å tidpunkten för intagandet i skyddshem. Det skulle sålunda icke vara uteslutet, att de myndigheter, som bestämma angående intagande i skyddshem och om åtal, därest de vore ense om att en viss lagöverträdare hellre borde göras till föremål för uppfostran i skyddshem än för tvångsuppfostran eller straff och att tillräckliga skäl finnes för att skona honom från rättegång och dom — i detta fall förmodligen en villkorlig sådan — kunde vidtaga sådana åtgärder att han intoges i skyddshem och undginge åtal.

I betraktande av att intagande i skyddshem icke äger lika allvarlig karaktär som intagande i allmän uppfostringsanstalt kunde ifrågasättas, huruvida icke möjlighet att eftergiva åtal mot skyddshemselev borde genom uttrycklig

bestämmelse begränsas med avseende å det ifrågakomna brottets svårhet. En sådan begränsning torde — med hänsyn till bestämmelsen i 5 kap. 2 § strafflagen, att straff för brott som förövas i åldern 15—18 år kan nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort — om den anses böra vidtagas, böra anknytas till straffskalornas maximistraff. Vissa brottstyper, t. ex. inbrott, bedrägeri och förskingring, innesluta emellertid, jämte gärningar av beskaffenhet att åtalseftergift borde kunna ifrågakomma, även sådana av betydligt svårare beskaffenhet, något som har till följd att straffskalans övre gräns vid dessa brott ligger högt. Att bestämma, att åtalseftergift ej finge komma i fråga beträffande brott varå kunde följa straff över viss svårhetsgrad, skulle därför ställa lagstiftaren inför valet att antingen utesluta brott av det slag som här berörts från kretsen av dem som kunna bliva föremål för åtalseftergift eller ock att utesluta endast de grövsta brotten. Det förra alternativet synes alltför mycket begränsa verkan av den ifrågasatta nya bestämmelsen, och det senare alternativet torde vara olämpligt med hänsyn därtill, att en uttrycklig föreskrift att bestämmelsen ej vore tillämplig vid de grövsta brotten lätt skulle kunna medföra den missuppfattningen, att åtalseftergift kunde vara på sin plats vid alla något mindre om än i och för sig betydande brott.

Med hänsyn till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att i barnavårdslagen bland bestämmelserna om skyddshem införes ett nytt stadgande, lämpligen såsom 4 mom. i 44 §, av innehåll att om någon som intagits i skyddshem misstänkes att hava före slutlig utskrivning begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, och brottet hör under allmänt åtal eller av målsäganden angivits till åtal, det skall ankomma, där brottet är begånget i Stockholm, å överståthållarämbetet och eljest å landsfogden att efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra huruvida åtal skall ske. Liksom motsvarande bestämmelser beträffande ungdomsfängelse och tvångsuppföstran skulle ett sådant stadgande icke betaga målsäganden hans rätt att föra talan om ansvar för brottet.

Det andra fall, där det enligt vad förut sagts förtjänar övervägas att införa en opportunitetsprövning, är det, då någon intagits å *allmän alkoholistanstalt* och misstänkes för brott.

En jämförelse med förhållandena beträffande skyddshemselev eller elev vid allmän uppfostringsanstalt är så till vida haltande som intagning å alkoholistanstalt avser vuxna personer. Med hänsyn därtill torde det vara motiverat att iakttaga större försiktighet, när det gäller åtalseftergift för de å alkoholistanstalt intagna. Åtminstone för närvarande synes det icke böra föreslås en mera vittgående bestämmelse om lämplighetsprövning såsom förutsättning för allmänt åtal mot sådana personer än som motsvarar ett nyligen antaget stadgande beträffande förvandling av böter.

Det åsyftade stadgandet finnes i 9 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff. Enligt detta lagrum gäller, att där någon enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, förvandling av böter som dessförinnan skett skall vara förfallen och att förvandling ej skall ske av böter som

ådömts före intagandet. Böter, som ådömts efter intagandet men före utskrivningen, må enligt samma stadgande ej förvandlas med mindre anstaltens styrelse det påkallar. Till stöd för stadgandet anföres i det betänkande som legat till grund för lagen (statens offentl. utredn. 1935: 56 s. 40 ff.), att hänsyn till alkoholistvårdens effekt motiverar befrielse från förvandlingsstraff i dessa fall.

Det återgivna stadgandet torde medföra, att för personer som enligt meddelat förordnande intagits å allmän alkoholistanstalt smärre förseelser i stor utsträckning komma att icke medföra någon ansvarspåföljd. Vid sådant förhållande torde det mången gång vara en olämplig eller åtminstone onödig åtgärd att genom lagföring vid domstol åvägabrunga att en i alkoholistanstalt intagen person blir bötfälld för en förseelse. Praktiska skäl tala således för att möjlighet till åtalseftergift införes för dessa fall. En bestämmelse härom skulle få alltför ringa räckvidd om den begränsades till förseelser å vilka enligt lag endast böter kunna följa. Å andra sidan böra icke grövre brott medtagas. Gränsen synes lämpligen kunna bestämmas så, att regeln om åtalseftergift kommer att omfatta brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader.

De sakkunniga föreslå med stöd av dessa överväganden, att för det fall, att någon beträffande vilken förordnande meddelats om intagande å allmän alkoholistanstalt misstänkes för brott av den svårhetsgrad som nu angivits, införes en bestämmelse som nära motsvarar det beträffande skyddshemselever föreslagna stadgandet men begränsas till ringare brott. Sin plats torde bestämmelsen lämpligen böra erhålla i en ny paragraf, 49 a, som inskjutes i alkoholistlagen omedelbart efter 49 §.

Ett tredje fall, för vilket det väl kunde komma i fråga att införa bestämmelse om åtalseftergift, föreligger, då någon som intagits å *tvångsarbetsanstalt* misstänkes för brott. Eftersom lösdriverilagstiftningen för närvarande är föremål för revision genom särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet, saknas emellertid anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på denna fråga.

11 kap. Omröstning angående villkorlig dom.

Regler angående omröstning till dom finnas i 23 kap. rättegångsbalken. I 3 och 4 §§, vilka kvarstå oförändrade från 1734 års lags ursprungliga lydelse, givas beträffande brottmål följande regler för röstberäkningen inom kollegiala domstolar. Bliva ej alla rättens ledamöter ense men har flertalet ledamöter förenat sig om en mening, skall domen avfattas enligt denna. Hava två skilda meningar yppats och omfattas vardera av lika många röstande, skall deras mening gälla som fria eller den mening som lindrigast är. Fördela sig rättens ledamöter på flera meningar, skola deras röster gälla, som kunna närmast till varandra jämkas och gå ut på det som är lindrigast. Vid tillämpningen av denna regel anses mening, som går ut på visst straff, understödja också de meningar, som gå ut på lägre straff, och med stöd av detta betraktelsesätt förfares så, att med fortskridande från strängare till mildare mening rösterna sammanräknas till dess att flertal uppnåtts.

I strafflagen givas regler, som tjäna till ledning då det gäller att med avseende å svårhetsgraden jämföra straff tillhörande någon av straffarterna straffarbete, fängelse och böter. Finnas bland flera yppade meningar någon som går ut på villkorligt ådömande av straff, jämföres detta enligt praxis med de övriga straff, som må vara ifrågasatta, utan att vid jämförelsen fästes avseende vid att enligt förstnämnda mening straffet skall ådömas endast villkorligt. När två meningar gå ut på samma straff men skilja sig därutinnan att enligt den ena straffet skall ådömas villkorligt, anses dock den mening mildare som innefattar villkorlig dom.

Inom den svenska strafflagstiftningen ha nyligen vidtagits reformer, som giva anledning överväga huruvida de nu återgivna omröstningsreglerna äro i behov av revision. Tvångsuppfostran, förvaring och internering skola nämligen enligt de innevarande år antagna nya lagarna angående dessa skyddsåtgärder ådömas direkt utan att såsom hittills först i domen utsättes ett straff som utbytes mot skyddsåtgärden. Ledamot som röstar för t. ex. tvångsuppfostran har därför ej längre att ange visst straff, som skulle kunna läggas till grund vid röstberäkningen. Att åter jämföra tvångsuppfostran med tidsbestämt straff möter svårighet bl. a. därigenom, att uppfostringsåtgärdens varaktighet ej bestämmes i domen utan först under verkställigheten. Liknande svårighet framträder då fråga uppkommer att döma till den genom lag den 15 juni 1935 i vår rätt nyinförda straffarten ungdomsfängelse, vilken icke heller ådömes på viss tid.

Frågan om en revision av omröstningsreglerna med hänsyn till nu berörda

förhållanden var föremål för särskild uppmärksamhet under förarbetena till tvångsuppfostringslagen. I detta lagstiftningsärende anförde sålunda lagrådet, att om med vår straffrätt införlivades sådana påföljder av brott som ungdomsfängelse och tvångsuppfostran — detta senare institut i den form det erhöi i nämnda lag — vilka båda skulle ådömas utan att bestämt straff dessförinnan utmättes, reglerna angående omröstning till dom i brottmål i 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken icke skulle erbjuda ledning för alla de fall, då fråga om ådömande av sådan påföljd kunde komma att ställas under omröstning (se prop. nr 27 till 1937 års riksdag s. 72). Att tvångsuppfostran och ungdomsfängelse vore att anse såsom strängare än böter, torde enligt lagrådet vara otvivelaktigt, men däremot gäves icke någon giltig norm för en jämförelse mellan vanligt tidsbestämt frihetsstraff, å ena, samt endera av de nämnda ansvarspåföljderna, å andra sidan. Såsom en möjlig metod för anordnande av omröstning när vid överläggning till dom fråga uppkommit om tvångsuppfostran eller om ungdomsfängelse, anvisade lagrådet det förfarandet, att nämnda fråga först framställes till avgörande genom särskild omröstning. Uppnås därvid flertal för den mening som går ut på ådömande av sådan ansvarspåföljd, är därmed målet avgjort i ansvarsfrågan. I annat fall har domstolen att företaga ny omröstning, därvid ledamöterna äro förhindrade att rösta för den ifrågavarande ansvarspåföljden men i övrigt förfares på samma sätt som nu gäller vid omröstning till dom.

Vid anmälan i statsrådet av lagrådets utlåtande avböjde chefen för justitiedepartementet att för det dåvarande till särskild lagstiftningsåtgärd upptaga frågan, huru omröstning bör ske då ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran är ifrågasatt (prop. s. 86 f.). I motiveringen härtill uttalade departementschefen, att frågan om utformandet av omröstningsregler för det fall att tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse är ifrågasatt borde ses i sammanhang med de motsvarande problem som möta vid andra åtgärder på det kriminalpolitiska området. Något hinder mot att i ett fall, då tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse är ifrågasatt jämte vanligt tidsbestämt straff, tillämpa omröstningsreglerna i 23 kap. rättegångsbalken finnes icke, ty i brist på lagbestämmelser ägde domstolen att fritt bedöma olika ifrågasatta åtgärders relativa svårhet.

Vid den revision av institutet villkorlig dom, som är de sakkunnigas uppgift, torde beaktande böra skänkas åt omröstningssättet i sådana fall, där inom kollegial domstol villkorlig dom blir föremål för votering. Den i praxis tillämpade regeln att vid jämförelse mellan skilda meningar, av vilka någon går ut på villkorlig dom, i regel fästa avseende endast vid straffens svårhet kan ej anses tillfredsställande ens med den nuvarande utformningen av institutet. Ett exempel, som belyser detta, erbjuder omröstningen i ett mål i en av rikets hovrätter, vid vilket en ledamot dömde till fängelse i två månader, två ledamöter till böter och två till fängelse i tre månader med bestämmelse om villkorlig dom (Nytt juridiskt arkiv I 1914 s. 154). Eme-

dan hänsyn ej togs till att de båda sist nämnda ledamöterna med det av dem utsatta straffet förenade bestämmelse om villkorlig dom, ansågs den först nämndes mening vara mildare än deras, och därav följde, att utslaget avfattades i enlighet med hans mening. Erfarenhetsmässigt uppfattas emellertid så gott som alltid av tilltalade och allmänheten villkorlig dom såsom lindrigare än ovillkorligt frihetsstraff.

Det tillämpade förfaringssättet blir än mera otillfredsställande om, såsom de sakkunniga föreslå, med villkorlig dom i icke ringa utsträckning förenas särskilda föreskrifter för den dömde. Eftersom sådana föreskrifter kunna innebära kännbart ingripande i den dömdes livsföring, förefaller det icke riktigt att vid jämförelse mellan en mening, som går ut på så beskaffad villkorlig dom, och annan mening, som innebär ovillkorligt ådömande av straff, fästa avseende endast vid det straff som enligt vardera meningen skall ut sättas. Därtill kommer, att vid den av de sakkunniga föreslagna nya formen av villkorlig dom, kvalificerad sådan, det ifrågasvarande förfaringssättet icke alls kan tillämpas, emedan kvalificerad villkorlig dom icke innefattar utsättande av något straff utan stannar vid sakerförklaring.

Det kan ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara lämpligt att i sammanhang med en reform av omröstningsreglerna med avseende å villkorlig dom även söka avlägsna de svårigheter, som det enligt det föregående i vissa fall möter att använda de nuvarande omröstningsreglerna då fråga uppkommer om ådömande av tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring eller internering. Den av lagrådet såsom en tänkbar utväg anvisade metoden att anställa särskild omröstning rörande annan ansvarspåföljd än straff skulle sålunda kunna komma i fråga såsom en lösning såväl för fall, då det gäller de nämnda ansvarspåföljderna, som även för det, då villkorlig dom är ifrågasatt. Mot metoden kan emellertid erinras, att de åtgärder, beträffande vilka den skulle tillämpas, därigenom i omröstningshänseende skulle få en särställning som vore ägnad att försvåra deras ådömande. Enligt metoden kräves nämligen absolut majoritet för att sådan åtgärd skall kunna ådömas. Om flera av hithörande åtgärder ifrågasättas, skulle vidare avgörande inflytande understundom tillkomma den ordning, i vilken åtgärderna upptagas till omröstning.

I betraktande av att arbetet på en allmän reform av det svenska rättsgångsväsendet är långt framskridet, torde det emellertid vara lämpligare att vid nu förevarande revision av institutet villkorlig dom inskränka sig till den komplettering av omröstningsreglerna som erfordras för tillämpningen av detta institut. För detta ändamål synes det vara tillräckligt, att det anges en lämplig grund för jämförelse mellan mening som går ut på villkorlig dom och annan mening. Därigenom åstadkommer man ändring i den i det föregående beskrivna praxis vid röstberäkning då villkorlig dom är i fråga. Med iakttagande av den legala grunden för jämförelse mellan villkorlig dom och andra ansvarspåföljder bliva rättegångsbalkens regler för röstberäkning omedelbart användbara.

De sakkunniga föreslå med hänsyn till det sagda, att genom en lag om

tillägg till 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken bestämmes att vid röstberäkning villkorlig dom skall anses svårare än böter och disciplinstraff men lindrigare än annat straff, tvångsuppfostran, förvaring och internering. Om för brottslingar på grund av arbetsskygghet införes en särskild form av frihetsberövande, torde villkorlig dom även böra anses mildare än detta.

Uppenbarligen kunna erinringar framställas mot en dylik regel. Bl. a. kan det ifrågasättas, huruvida det är sakenligt att vid röstberäkning jämföra mening som går ut på villkorlig dom och annan mening med avseende fäst vid graden av meningarnas stränghet. En röst för villkorlig dom — och detsamma gäller tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering — innebär nämligen icke på samma sätt som röst för vanligt straff ett omdöme om vad det ifrågavarande brottet förskyllt. Den av de sakkunniga föreslagna regeln har emellertid endast karaktären av ett provisorium i avvaktan på en generell lösning av problemet angående omröstning till dom i brottmål.

12 kap. Kostnadsberäkningar.

1. *Personundersökningar.* I riksstaten för budgetåret 1937/1938 finnes under andra huvudtiteln, avdelning D. Rättegångsväsendet i allmänhet, uppfört ett förslagsanslag till ersättning åt domare, vittnen och parter å 450 000 kr. Från detta anslag bestridas utan uppdelning sinsemellan kostnader för olika ändamål, bl. a. för *dels* ersättning som enligt lagen angående villkorlig straffdom skall utgå till dem som verkställa särskild förundersökning varom i samma lag förmåles, *dels ock* ersättning till dem som vid domstol biträtt såsom förundersökare enligt lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga. I statsverkspropositionen till 1926 års riksdag (andra huvudtiteln s. 102 ff.) ifrågasatte departementschefen en uppdelning av anslaget och åberopade därvid bl. a. en av statskontoret verkställd utredning, vari kostnaderna för förundersökningar för budgetåret 1926/1927 på grundval av vad som härför under närmast föregående år utgått beräknats till 35 000 kr. Ehuru såsom av *tab. 5* framgår antalet av dem som varje år erhållit villkorlig dom sedan dess knappast fördubblats, ha emellertid, enligt vad de sakkunniga inhämtat, kostnaderna för förundersökningar under samma tid mer än tredubblats, i det att dessa kostnader för budgetåret 1936/1937 uppgått till omkring 110 000 kr. Detta torde sammanhänga därmed, att arvodena för förundersökningar efter hand kommit att utgå med allt högre belopp. Enligt de sakkunnigas mening böra dessa arvoden i framtiden ofta kunna sättas lägre än som nu sker. Vid bestämmandet av arvode bör i första hand hänsyn tagas till om undersökningen till följd av sin omfattning eller eljest är särskilt krävande eller medfört särskilda kostnader. Föreliggande icke dylika omständigheter, synes ett belopp av 30 kr. vara lämpligt avvägt. Beaktas dessa synpunkter, vinnes därmed också den fördelen, att arvodena bliva mera likformigt bestämda vid de olika domstolarna än vad nu är fallet. De sakkunniga räkna med att härigenom skall åstadkommas en icke oväsentlig besparing å anslaget.

Skyddskonsulenterna skola enligt den föreslagna instruktionen vara skyldiga att i den mån deras tid det medgiver själva utföra personundersökningar utan att därför erhålla särskild ersättning. Ehuru det icke torde vara sannolikt att konsulenterna i någon större omfattning kunna medhinna dylika undersökningar, kan man likväl räkna med någon besparing genom denna bestämmelse.

Enligt förslaget skall personundersökning äga rum icke blott då villkor-

lig dom kan ifrågakomma utan även angående dem som kunna komma att dömas till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse (, arbetsanstalt), förvaring och internering i säkerhetsanstalt eller, om vederbörande ej fyllt tjuguet år, till straffarbete. Vidare skall personundersökning verkställas, så snart någon som ej fyllt tjuguet år häktats för brott. Denna utvidgning av de fall då personundersökning skall företagas medför givetvis viss kostnadsökning. En sådan förorsakas också av att domstolen enligt förslaget i vissa fall skall förordna läkare att efter undersökning avgiva intyg angående den tilltalade. Då denna undersökning icke skall bliva av mera krävande natur, synes läkararvodet i regel kunna bestämmas till ett jämförelsevis lågt belopp. Till jämförelse må nämnas, att arvode för läkarundersökning inom alkoholistvården av Kungl. Maj:t bestämts till 10 kr.

Nu nämnda kostnadsökningar torde enligt de sakkunnigas mening till en del kompenseras genom lägre arvoden till personundersökare i vissa fall och genom att konsulenterna utan att erhålla särskild ersättning anförtros en del personundersökningar. På grund härav ha de sakkunniga ansett sig kunna räkna med att kostnadsökningen skall stanna vid 20 000 kr. Anslaget till domare, vittnen och parter skulle av denna anledning behöva höjas med nämnda belopp.

2. *Övervakning över villkorligt dömda.* Ersättning till den som på grund av domstols förordnande tjänstgör såsom övervakare över villkorligt dömd bestrides från det under andra huvudtiteln, avdelning D. Rättegångsväsendet i allmänhet, uppförda förslagsanslaget till övervakning av villkorligt dömda. Anslaget är för budgetåret 1937/1938 upptaget till 70 000 kr.

Enligt de sakkunnigas förslag skall arvodet till övervakare höjas till vad som gällde före arvodessänkningen den 1 juli 1933, d. v. s. 12 kr. för den första månaden och 3 kr. för varje av de följande. Därjämte skall domstolen äga rätt att i vissa fall tillerkänna övervakaren särskilt tilläggsarvode. Liksom fallet är för närvarande skall övervakaren vidare erhålla gottgörelse för resekostnader enligt rese- och traktamentsklass III E i gällande resereglemente. Den föreslagna arvodeshöjningen skulle, under förutsättning att antalet villkorliga domar med övervakning vore det i *tab. 12* för år 1934 angivna, uppgå till omkring 55 000 kr. Då emellertid antalet villkorliga domar med övervakning i en framtid sannolikt kommer att i någon mån höjas, torde kostnadsökningen måhända böra beräknas till omkring 65 000 kr. Vid denna beräkning har emellertid hänsyn ej tagits till att enligt förslaget ett jämförelsevis stort antal övervakningar utan särskilda kostnader i form av arvoden eller reseersättningar skola övertagas av konsulenterna, vilket måste medföra viss besparing å anslaget. Om man räknar med att varje konsulent i genomsnitt kan omhänderhava ett fyrtiotal övervakningar, skulle konsulenterna på en gång vara betrodda med omkring 500 övervakningsuppdrag, vilket skulle medföra en årlig besparing av omkring 20 000 kr. Kostnadsökningen för övervakningar torde med hänsyn härtill kunna beräknas till omkring 45 000 kr., vilket innebär att anslaget till övervakning av villkorligt dömda behöver höjas från för närvarande 70 000 kr. till 115 000 kr.

3. *Statens skyddskonsulenter.* De sakkunniga ha i 9 kap. föreslagit tillsättande av särskilda tjänstemän, statens skyddskonsulenter, var och en med visst distrikt som verksamhetsområde. Enligt förslaget skall riket vara indelat i 12 dylika distrikt.

Skyddskonsulenterna synas böra till en början placeras på extra stat.

I fråga om skyddskonsulenternas löneförmåner ha de sakkunniga övervägt att jämställa dem med statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter. Sistnämnda befattningshavare avlönas emellertid enligt det för oreglerade verk gällande lönesystemet, vilket i förevarande fall icke bör komma i fråga. Det synes vidare naturligt att vid skyddskonsulenternas lönegradsplacering jämförelse göres med vissa befattningshavare inom fångvården. I enlighet härmed ha de sakkunniga funnit lämpligt att å den för reglerade verk gällande löneskalan placera skyddskonsulent mellan fängelsedirektör av tredje klass (B 24) och fängelseassistent av första klass (B 20) eller i lönegrad B 22.

Då dessa befattningshavare som nämnts till en början skulle uppföras å extra stat, skulle avlöningen börja med löneklass 21 och sluta med löneklass 24. Vid beräkandet av avlöningskostnaderna ha de sakkunniga enligt gängse grunder utgått från högsta tillämpliga löneklassen, d. v. s. löneklassen 24, och dyrortsgruppen E (medelort), där lönen utgör 7 212 kr. för år. Efter avdrag med 447 kr. för pensionsavgifter blir lönen för en konsulent 6 765 kr. och för 12 konsulenter 81 180 kr. Såsom tidigare framhållits föreslås ingen särskild konsulent för Gotlands län; konsulentens åligganden skola där enligt förslaget fullgöras såsom bisyssla av lämplig person, vilken härför bör åtnjuta årsarvode med förslagsvis 1 200 kr. Avlöningskostnaderna skulle enligt dessa beräkningar — oberäknat dyrtidstillägg — uppgå till 82 380 kr. eller i runt tal 82 000 kr.

Fattigvårds- och barnavårdskonsulent, åt vilken icke kan beredas arbetsrum med telefon i lokal upplåten av staten, erhåller såsom särskild löneförmån expensersättning med 500 kr. för år. Huruvida staten i något fall kan tillhandahålla skyddskonsulent arbetslokal med telefon kan icke bedömas, förrän konsulenternas stationeringsorter blivit bestämda. De sakkunniga ha därför räknat med att ersättning härför skall utgå till varje konsulent med 500 kr. för år eller med sammanlagt (12×500) 6 000 kr.

Under tid, då skyddskonsulent åtnjuter semester eller eljest är förhindrad att tjänstgöra, torde vikarie bliva erforderlig. Då emellertid göromålen under dylikt vikariat i regel lära kunna inskränkas till vissa löpande ärenden, ha de sakkunniga räknat med att vikariatsersättningarna kunna begränsas till sammanlagt 3 000 kr.

Avlöningsstaten skulle enligt dessa beräkningar sluta å ($82\,000 + 6\,000 + 3\,000$) 91 000 kr.

Vad omkostnaderna för den nya organisationen beträffar må erinras om att för fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, till antalet nio, anslagsposten till reseersättningar är upptagen till 30 000 kr. samt anslagsposten till expenser till 8 000 kr. Med hänsyn till att skyddskonsulenternas distrikt äro mind-

re än fattigvårds- och barnavårdskonsulenternas och deras verksamhet icke i samma grad är anlagd på inspektionsresor, kunna resekostnaderna för varje skyddskonsulent förmodas bli något lägre än för varje fattigvårds- och barnavårdskonsulent. De sakkunniga anse ett belopp av 30 000 kr. vara tillräckligt.

Å omkostnadsstaten skulle vidare uppföras en anslagspost till expenser, varifrån skulle bestridas kostnader för skrivmateriel och telefonsamtal m. m. ävensom ersättning till biträde som i förekommande fall kan bli behövt för ombesörjande av vissa expeditions- och skrivgöromål. Anslagsposten har beräknats till 8 000 kr.

Omkostnadsstaten skulle i enlighet härmed uppgå till (30 000 + 8 000) 38 000 kr.

Nu nämnda anslag till avlöningar och omkostnader för skyddskonsulentorganisationen synas böra uppföras å riksstaten under andra huvudtiteln, avdelning E. Fångvården m. m., och ställas till fångvårdsstyrelsens disposition.

Att konsulenterna icke enbart äro avsedda för tillämpningen av den villkorliga domen framgår av vad de sakkunniga anfört i 9 kap.

4. *Inackordering i enskilt hem, genomgående av viss utbildning m. m.* Enligt förslaget skall domstolen såsom villkor för anstånd enligt 4 § lagen om villkorlig dom kunna föreskriva, att den dömda skall vistas i enskilt hem. I många fall blir detta liktydigt med inackordering mot särskild avgift. Det är givetvis svårt att beräkna i vilken omfattning domstolarna komma att begagna den möjlighet förslaget ger att meddela dylik föreskrift. Måhända måste denna möjlighet tillgripas i högre grad under tider då det möter svårigheter att erhålla arbete i fria marknaden än då så icke är förhållandet. Då den dömdes anhöriga i vissa fall själva kunna bestrida eller bidra till kostnaderna för hans placering i enskilt hem, har årliga antalet av dem för vilkas inackordering statsmedel erfordras ansetts kunna till en början begränsas till ett hundratal.

Beträffande inackorderingsavgiftens storlek ha de sakkunniga inhämtat, att vissa barnavårdsnämnder bruka för utackorderat äldre barn betala omkring 300 kr. för år räknat. I vissa fall måste säkerligen även för villkorligt dömda ersättningen bestämmas till samma belopp. Ofta ha emellertid de villkorligt dömda kommit till en ålder, då deras arbetskraft på ett helt annat sätt kan tillgodogöras än då det gäller barnavårdsnämndens klientel. I de fall då den dömda sålunda kan utföra ett större mått av arbete kan ersättningen för inackorderingen sättas mycket lågt. I genomsnitt har inackorderingsavgiften för de villkorligt dömda beräknats till 200 kr. om året.

Om inackorderingsavgiften för villkorligt dömda i genomsnitt beräknas till 200 kr. om året, skulle kostnaderna för inackordering av ett hundratal villkorligt dömda uppgå till omkring 20 000 kr. om året.

Enligt förslaget skall föreskrift i vissa fall meddelas om att den dömda skall intagas på sjukhus, skyddshem, alkoholistanstalt eller annan liknande anstalt. I de fall då kostnaderna härför icke kunna uttagas av den dömdes anhöriga eller hans hemortskommun, måste konsulenterna ha medel tillgäng-

liga för ändamålet. Likaledes bör konsulenten ha tillgång till medel som kunna möjliggöra förverkligande av föreskrift om att den dömde skall genomgå viss utbildning. Årliga kostnaderna för tillgodoseende av dessa behov kunna beräknas till 10 000 kr.

Tillfällig hjälp till den dömde med kläder, husrum, mat, respengar m. m. torde framdeles som hittills böra lämnas av fattigvårdsstyrelse eller skyddsförening.

Det sammanlagda anslaget för nu nämnda ändamål skulle således uppgå till 30 000 kr. Anslaget torde böra uppföras under andra huvudtiteln, avdelning E. Fångvården m. m., och ställas till fångvårdsstyrelsens disposition.

5. *Svenska skyddsförbundet* åtnjuter såsom tidigare omtalats under innevarande budgetår ett statsanslag å 100 000 kr., uppfört under andra huvudtiteln, avdelning E. Fångvården m. m. Inrättandet av skyddskonsulenter enligt den föreslagna organisationen kommer icke att medföra att de frivilliga skyddsföreningarnas verksamhet inskränkes. De sakkunniga hysa fastmera den förhoppningen, att föreningarna i en framtid tack vare den nya organisationen skola bli i tillfälle att ägna sig åt arbetsuppgifter som hittills av olika anledningar måst stå tillbaka; de sakkunniga få härutinnan hänvisa till vad tidigare härom anförts. Anslaget har därför av de sakkunniga bibehållits vid nuvarande belopp, 100 000 kr.

6. *Anordnande och drift av särskilda vårdhem och anstalter.* I kapitlet om de kriminalpolitiska åtgärderna i samband med villkorlig dom ha de sakkunniga pekat på önskvärdheten av att liksom redan skett i Stockholm även i andra större städer inrättades inackorderingshem, där de villkorligt dömda kunde bo och äta medan de hade sitt arbete ute i staden. De sakkunniga vilja icke härför föreslå en särskild hem- och anstaltsorganisation utan ifrågasätta, om icke dylika hem liksom fallet varit i Stockholm lämpligen böra upprättas på kommunalt initiativ och sedan drivas antingen av en skyddsförening eller av barnavårdsnämnden.

I det förut nämnda betänkandet om det frivilliga skydds- och hjälparbetet framlades förslag om upprättande av två industrihem och ett lanthem, avsedda bl. a. att omhändertaga villkorligt dömda. Såsom i 6 kap. omförmäلتs har beträffande industrihem detta förslag delvis förverkligats. Det torde bliva beroende på närmare erfarenheter i vad mån ytterligare åtgärder i detta avseende kunna bliva erforderliga.

I och med att villkorlig dom meddelas i större utsträckning åt sådana som annars skulle ha intagits å fängelser eller liknande anstalter, kommer anslaget för anstaltsvård att kunna nedbringas. Dylik vård medför nämligen avsevärda kostnader. De sakkunniga vilja till belysande härav erinra om att årliga anslaget till fångvården uppgår till mera än 4 000 000 kr. och till statens uppfostringsanstalt å Bona till 346 000 kr., vilket, om man bortser från inkomsterna, gör en dagskostnad å resp. 5 och 7 kr. för envar intagen person. Vid denna beräkning har ingen hänsyn tagits till amortering och förräntning av det i byggnader, inventarier m. m. investerade kapitalet. Även

om blott de egentliga straffanstalterna medräknas, skulle, om på grund av förslaget årliga fångantalet sjunker med 200, detta i framtiden medföra en utgiftsminskning av 365 000 kr. om året. Det är emellertid tydligt, att denna utgiftsminskning först så småningom kommer att inträda, nämligen i den mån det sjunkande fångantalet leder till nedläggandet av fångvårdsanstalter. En stor del av omkostnaderna för ett fängelse är nämligen fast och oberoende av antalet där intagna fångar.

De sakkunnigas förslag beräknas sålunda i stort sett medföra följande årliga *utgiftsökningar*:

Personundersökningar	kronor	20 000	
Övervakningar	»	45 000	
Skyddskonsulenter:			
avlöningar (oberäknat dyrtidstillägg) kronor		91 000	
omkostnader	»	38 000	» 129 000
Inackordering i enskilt hem, utbildning m. m.	»	30 000	
	Summa kronor		224 000

De sakkunniga vilja slutligen framhålla, att nu angivna kostnader äro ringa i förhållande till de kostnader och förluster samhället och den enskilde årligen få vidkännas till följd av brottsligheten. I den mån de föreslagna åtgärderna komma att bidra till att minska brottslighetens skadeverkningar, uppkommer emellertid en högst betydande tillgång för samhället i dess helhet. Här skall icke göras någon utredning om storleken av dessa skadeverkningar. I en norsk tidskriftsuppsats¹ har nyligen försök gjorts att beräkna hur mycket brottsligheten årligen för Norges vidkommande kostar staten, kommunerna och de enskilda. Författaren kommer därvid till det resultatet — vilket givetvis måste betraktas som mycket ungefärligt — att dessa kostnader årligen uppgå till mellan 25 och 30 miljoner kr. I uppsatsen citeras även ett uttalande av den nyligen avlidne danske riksadvokaten AUGUST GOLL, vari denne för Danmarks del uppskattar dessa kostnader till årligen c:a 35 miljoner kr. På grund av den större folkmängden torde motsvarande siffra för vårt lands vidkommande vara ännu högre.

¹ Se IV. RUMMELHOFF, Koster forbryterondet vårt land 25—30 millioner kroner årlig? Socialt Arbeid 1935, s. 63 ff.

Speciell motivering.

Förslag till lag om villkorlig dom.

Villkorligt anstånd med verkställande av straff.

1 §.

Innehållet i denna paragraf, vilket rör förutsättningarna för enkel villkorlig dom i andra fall än då domen avser förvandlingsstraff för böter, har behandlats i 5 kap. av allmänna motiveringen. Till vad där anförts må fogas följande.

Lagrummet är avfattat med tanke närmast på det fall, att den tilltalade övertygas om endast ett brott. Avfattningen ger emellertid ledning även för det fall, att någon under en lagföring övertygas om flera brott. Uppenbarligen är nämligen i sådant fall villkorlig dom utesluten om summan av straffen för dessa brott överskjuter de i lagrummet angivna straffgränserna. Om för något av brotten ådömes straff av annan art än de i lagrummet angivna, t. ex. böter, behöver denna omständighet, såsom av 7 § framgår, icke utesluta, att villkorlig dom meddelas beträffande det eller de andra brotten.

Vad här anförts beträffande brottsflerhet bör tydligen äga tillämpning även i fall som avses i 4 kap. 9 § strafflagen. Det torde därvid utan särskilt stadgande stå klart, att vid avgörande av frågan huruvida villkorlig dom kan tillämpas hänsyn skall tagas till det ådömda konkurrensstraffet. Om den tilltalade undergått den förut ådömda bestraffningen, kan emellertid denna omständighet utgöra ett skäl mot att meddela villkorlig dom. Det är vidare att märka, att det fall att den tidigare domen varit villkorlig regleras särskilt, nämligen i 19 §.

Vad härefter beträffar det fall som avses i 4 kap. 10 § strafflagen torde det, när den tidigare domen icke varit villkorlig, med hänsyn till punkten 4 i förevarande paragraf icke giva anledning till sådant övervägande angående villkorlig dom, att den berörda frågan om straffgränserna vid brottsflerhet blir aktuell. Har den tidigare domen varit villkorlig, föreligger ett fall som behandlas i 18 eller 19 §.

Rörande bestämmelsen i punkt 4 må framhållas, att denna lika litet som strafflagens återfallsbestämmelser har omedelbart avseende å utomlands meddelade domar och undergångna bestraffningar. Att en sådan bestäm-

melse givits beträffande svenska domar och bestraffningar bör emellertid naturligtvis tagas i betraktande, när det gäller att bedöma vilken betydelse i det särskilda fallet bör tillmätas en utländsk dom eller bestraffning.

2 §.

Enligt detta lagrum, vilket i det närmaste oförändrat upptagits från den nuvarande lagen angående villkorlig straffdom i den lydelse denna erhållit genom 1937 års bötesreform, kan under vissa i lagrummet angivna förutsättningar förvandlingsstraff för böter ådömas villkorligt. Däremot kan — alltjämt i överensstämmelse med den nuvarande lagen i dess lydelse enligt 1937 års reform — enligt förslaget villkorligt ådömande av böter icke ske.

3 §.

I denna paragraf givas bestämmelser om innehållet av enkel villkorlig dom i nära överensstämmelse med vad nu gäller.

Villkorligt anstånd med ådömande av ansvar.

4 §.

Beträffande denna paragraf, vilken anger förutsättningarna för kvalificerad villkorlig dom, må hänvisas till vad därom anförts i 5 kap. av allmänna motiveringen. Därutöver må anföras följande.

Huruvida 4 § kan tillämpas i den situation som avses i 4 kap. 9 § strafflagen, kan måhända giva anledning till något tvivel med anledning av sistnämnda lagrums föreskrift, att straffet skall så bestämmas som hade den brottslige på en gång varit för båda brotten lagförd. Att tillämpa denna regel, när villkorlig dom meddelas enligt 4 §, stöter nämligen på den svårigheten, att något straff icke skall utsättas i sådan villkorlig dom. Uppenbarligen bör emellertid föreskriften i 4 kap. 9 § strafflagen icke fattas så, att därmed skulle vara omöjliggjort att i ifrågavarande situation enligt 4 § medgiva villkorligt anstånd med ådömande av ansvar. Vid tillämpning av 4 § bör tydligen det i den tidigare domen bestämda straffet tills vidare bestå och först om anståndet förverkas fråga resas om att utsätta ett gemensamt straff för hela brottsligheten. Av sista stycket följer emellertid, att vid prövningen huruvida anstånd kan lämnas domstolen har att taga hänsyn till vad den tilltalade med tillämpning av 4 kap. 9 § strafflagen förskyllt för hela brottsligheten. Om ett tidigare ådömt straffarbets- eller fängelsestraff helt eller delvis återstår att verkställa, torde vidare, efter vad av en jämförelse med 7 § framgår, villkorlig dom vara utesluten.

I det fall som avses i 4 kap. 10 § strafflagen kan det komma i fråga att använda villkorlig dom enligt 4 § för det nya brottet. Av sakens natur torde emellertid följa, att vid prövningen om sådan dom kan meddelas hänsyn tages även till det återstående straffet för det tidigare brottet. En jämförelse med 7 § torde giva vid handen, att villkorlig dom icke kan ifrågakomma

om den tilltalade har att avtjäna ett tidigare ådömt straffarbets- eller fängelsestraff.

Vad här anförts om fall som avses i 4 kap. 9 och 10 §§ strafflagen gäller ej då den tidigare domen är villkorlig. Om så är fallet, blir nämligen i stället 18 eller 19 § att tillämpa.

5 §.

Beträffande innehållet i denna paragraf må hänvisas till 6 kap. i allmänna motiveringen.

6 §.

Första stycket i denna paragraf utgör med avseende å kvalificerad villkorlig dom en motsvarighet till 3 §, som har avseende å enkel villkorlig dom.

Andra stycket äger motsvarighet i 20 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, 26 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse och 19 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Gemensamma bestämmelser.

7 §.

Denna paragraf behandlar förutsättningarna för villkorlig dom och utgör sålunda ett komplement till 1 och 4 §§.

I 1 § tredje stycket i den nuvarande lagen, sådan denna lyder efter 1937 års ändringar, stadgas, att om jämte frihetsstraff, i fråga varom villkorlig dom må brukas, ådömes disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten, denna omständighet ej skall utgöra hinder för beviljande av anstånd med förstnämnda straff. Det föreskrives vidare, att om anstånd beviljas, sammanläggning av straffen ej skall äga rum. I 2 § andra stycket stadgas, att om jämte förvandlingsstraff för böter även ålägges frihetsstraff i fråga varom villkorlig dom må brukas, anstånd må kunna lämnas med båda straffen men icke med ettdera allena. Där anstånd beviljas, skall sammanläggning av straffen ej äga rum.

När i nuvarande lag uttryckligen stadgas, att villkorlig dom kan meddelas ehuru samtidigt ådömes disciplinstraff, utgår lagen uppenbarligen från att ovillkorligt ådömande av vissa andra slags straff utesluter användande av villkorlig dom. Tydligt torde ock vara, att det icke kan vara riktigt att i samma utslag ådöma fängelse eller straffarbete villkorligt för ett brott och ovillkorligt för ett annat. Det är emellertid även andra straff än disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten, som kunna ådömas ovillkorligt utan att däri ligger något hinder mot att för annat brott i samma utslag meddela villkorlig dom. Något hinder finnes sålunda — efter 1937 års ändring av den nuvarande lagen — icke mot att meddela villkorlig dom ehuru i utslaget ådömas även böter, ett straff som enligt nuvarande lag i dess ändrade skick icke kan ådömas villkorligt.

I förslaget utsäges direkt, att villkorlig dom enligt 1 eller 4 § ej må meddelas, där den tilltalade samtidigt dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängel-

se. Därav torde motsättningsvis följa, att ovillkorligt ådömande av andra straff icke utgör hinder mot meddelande av villkorlig dom. Någon uttrycklig bestämmelse om disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten har därför ej ansetts behövlig.

Beträffande villkorlig dom enligt 2 § — eller sådan som avser förvandlingsstraff för böter — gives i förslaget ett särskilt stadgande, vilket avviker från nu gällande rätt. Enligt stadgandet skall nämligen kunna förekomma, att villkorlig dom enligt 2 § meddelas ehuru samtidigt ådömes straffarbete eller fängelse ovillkorligt. Omvänt skall det också vara möjligt att meddela villkorlig dom, ehuru samtidigt ålägges förvandlingsstraff för böter utan förordnande om villkorligt anstånd med verkställigheten.

Att enligt förslaget öppnas möjlighet att lämna villkorligt anstånd med verkställigheten av förvandlingsstraff, ehuru i samma utslag annat frihetsstraff ådömes ovillkorligt, är föranlett av erinringar, som framställts under förarbetena till 1937 års bötesreform. Lagrådet erinrade (prop. nr 35 till 1937 års riksdag s. 159 f.), att av allmänpreventiva hänsyn i fråga om vissa förbrytelser, exempelvis s. k. rattfylleri och vårdslöshet mot borgenärer i konkurs, villkorlig dom ej ansetts kunna ifrågakomma annat än i ytterst sällsynta undantagsfall. Lagrådet anförde vidare som exempel, att någon, samtidigt som han för ett dylikt brott ådömdes fängelse i en månad, för en relativt obetydlig förbrytelse som ej hade samband med det andra brottet dömdes till ett mindre bötesstraff. Sagnade han då möjlighet att gälda böterna, skulle avtjänande av förvandlingsstraff vara obligatoriskt, om såsom i det till lagrådet remitterade förslaget förutsattes anstånd med verkställigheten av förvandlingsstraff ej kunde lämnas där samtidigt annat frihetsstraff ådömdes ovillkorligt. Lagrådet påpekade även, att förvandlingsstraffets längd kunde komma att avsevärt överstiga frihetsstraffets, såsom då den vilken dömdes till en månads fängelse hade att såsom förvandlingsstraff avtjäna fängelse under ytterligare ända upp till tre månader. På grund av vad sålunda anförts borde enligt lagrådets uppfattning i förevarande fall anstånd kunna meddelas med förvandlingsstraffet, även om anstånd skulle vägras beträffande det omedelbart ådömda frihetsstraffet. — Enligt föredragande departementschefen (prop. s. 172) syntes skäl kunna anföras såväl för som mot denna ståndpunkt. Då emellertid utredning påginge om reformering av lagen om villkorlig dom i syfte att vidga dess tillämplighet samt ett ställningstagande till den av lagrådet väckta frågan skulle inverka på bedömandet av spörsmål ingående under nämnda utredning, syntes det icke lämpligt att föregripa densamma genom uppställande av en bestämmelse som skulle innebära en avvikelse i principiellt hänseende från vad som förut gällt.

Vad lagrådet anförts synes de sakkunniga ådagalägga, att fall kunna inträffa då det är önskvärt att undantag kan göras från principen, att villkorlig dom ej må meddelas beträffande ett brott om samtidigt för ett annat dömes till ovillkorligt frihetsstraff. Den särställning, som tillkommer förvandlingsstraff, synes motivera, att beträffande detta öppnas möjlighet att lämna

anstånd ehuru samtidigt frihetsstraff ådömes ovillkorligt. Säkerligen kommer dock denna möjlighet att begagnas endast i relativt sällsynta fall.

Å andra sidan öppnar förslaget möjlighet att, samtidigt som förvandlingsstraff ålägges utan anstånd med verkställigheten, meddela villkorlig dom beträffande annat brott. Förslagets ståndpunkt sammanhänger med att villkorligt anstånd med verkställigheten av förvandlingsstraff enligt 2 § — i överensstämmelse med nuvarande lag och med vad de sakkunniga även för sin del ansett riktigt — kan lämnas allenast såframt omständigheterna ej föranleda till antagande att den bötfälde av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåt tit att gälda böterna. Det kan således inträffa fall, då åläggande av förvandlingsstraff utan villkorligt anstånd med verkställigheten är obligatoriskt. Emellertid är det icke uteslutet, att det i sådant fall kan vara lämpligt att för annat brott använda villkorlig dom enligt 4 §. Det är nämligen möjligt, att åtgärd enligt detta lagrum är den för den brottslige lämpligaste behandlingsformen. Med hänsyn därtill har det synt motiverat att icke avskära domstolarna från möjligheten att samtidigt ålägga förvandlingsstraff utan anstånd med verkställigheten och meddela villkorlig dom. Det förtjänar även påpekas, att om villkorlig dom meddelas och därefter under prövotiden fråga uppkommer om förvandling av böter, varken enligt nuvarande lag eller enligt förslaget anståndet obligatoriskt skall förverkas. Uppenbarligen bör emellertid möjligheten att meddela villkorlig dom i förevarande fall icke tagas i anspråk annat än undantagsvis. Den omständigheten, att en tilltalad befinnes hava underlåt tit att betala honom ådömda böter under sådana förhållanden att förvandlingsstraff prövas böra åläggas ovillkorligt, är nämligen ägnad att framkalla tvivel, huruvida villkorlig dom verkligen är på sin plats beträffande den tilltalade.

När straffarbete eller fängelse ådömes samtidigt med att förvandlingsstraff för böter ålägges, skall enligt det sagda anstånd genom villkorlig dom, om sådant finnes böra lämnas, i regel liksom enligt gällande rätt avse båda straffena. I motsats till vad som nu gäller skall emellertid enligt förslaget i så fall sammanläggning av straffen ske och den villkorliga domen avse det sammanlagda straffet, varvid är att iakttaga att detta skall uppfylla förutsättningarna i 1 §.

Förslaget gör i denna del ändring i regler, som härröra från 1906 års lag angående vilkorlig straffdom. I dennas 3 § stadgades, att om böter ådömdes jämte frihetsstraff som i lagens 1 § omförmäldes, anstånd enligt lagen finge lämnas med båda straffen eller ock med frihetsstraffet men ej med bötesstraffet allena samt vidare att, där anstånd beviljades, sammanläggning av böterna med frihetsstraff ej skulle äga rum. Till motivering av detta stadgande anfördes av den kommitté som utarbetade förslaget till lagen (bet. 1902 s. 130), att om böter jämte sådant kortare frihetsstraff varom i 1 § vore nämnt ådömdes, skulle, därest närmare bestämmelser i lagen saknades, kunna uppstå tvekan, huru i olika fall finge förfaras samt särskilt om lagens tillämplighet i den händelse att vid böternas förvandling till frihetsstraff straffens sam-

manlagda tidslängd komme att något överskjuta de i lagen uppställda straffgränserna. Det anfördes även, att när genom villkorlig dom beviljades anstånd med straff i sådant fall som avsåges med lagrummet, böterna icke borde i domen sammanläggas med frihetsstraffet, helst under vissa förhållanden straffens sammanläggning kunde leda till betydande olägenheter. I saknad av stadgande därom skulle domstolarna möjligen finna sig av innehållet i 4 kap. 2 och 7 §§ strafflagen föranlåtna att på vanligt sätt meddela bestämmelser om straffens sammanläggning.

Den regel förslaget i ifrågavarande hänseende innehåller torde lika väl som den nuvarande tillgodose behovet av klarhet. Att de sakkunniga ansett sig böra frångå den gällande rättens ståndpunkt beror på den förlängning av förvandlingsstraffet som ägt rum genom lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff. Enligt denna lag kan förvandlingsstraffet ha en längd av ända upp till tre månader. Det har syntts de sakkunniga icke rationellt, att ett straff av denna svårhetsgrad skulle kunna ådömas villkorligt även om den tilltalade för annat brott förskyllt det högsta straff beträffande vilket anstånd genom villkorlig dom kan lämnas. Med de nuvarande reglerna för bötes- och förvandlingsstraff torde det icke heller möta några större vanskligheter att såsom de sakkunniga föreslå låta den villkorliga domen avse det sammanlagda straffet.

För det fall åter, där frihetsstraff och bötesstraff ådömas samtidigt, det ena villkorligt och det andra ovillkorligt, stadgas i förslaget, att sammanläggning ej skall ske.

Sistnämnda stadgande har givits generell avfattning och innefattar även förbud mot sammanläggning då disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten ådömes samtidigt med att villkorlig dom meddelas för annat brott.

Förbudet i nuvarande lag mot att använda villkorlig dom för brott, för vilket straff finnes utsatt i strafflagen för krigsmakten i annan del än 8 kap., har överförts till 32 § sistnämnda lag.

8 och 9 §§.

Beträffande dessa lagrum må hänvisas till 6 kap. i allmänna motiveringen.

10 §.

Närmare bestämmelser om övervakning givas i de följande paragraferna samt i den föreslagna särskilda kungörelsen om övervakning. De föreslagna bestämmelserna innebära en omarbetning av de nuvarande.

11 §.

Såsom i 9 kap. i allmänna motiveringen berörts, har benämningen vårdnadsdomstol utbytt mot övervakningsdomstol.

Övervakare kan förordnas redan i domen, och detta även om annan domstol utses till övervakningsdomstol och utan att nöjdförklaring behöver av-

vaktas. Övervakningsbok skall emellertid utfärdas först efter det att nöjdförklaring ägt rum eller domen vunnit laga kraft mot den dömd (se 4 § i den föreslagna kungörelsen med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom).

12 §.

Särskild lydnadsplikt för den dömd gentemot övervakaren skall enligt förslaget, i motsats till vad nu är fallet, kunna förekomma även om den dömd uppnått 21 års ålder. I stället har lydnadsplikten begränsats till villkorlig dom enligt 4 §, där den gjorts obligatorisk för att underlätta verkställandet av de åtgärder som kunna föreskrivas i sådan dom.

13 §.

Bestämmelserna om nöjdförklaring äro förenklade i jämförelse med de nuvarande i 21 och 22 §§ och bragta till närmare överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i fråga om straff.

Det har ansetts överflödigt att stadga, att nöjdförklaring ej må återtagas.

14 §.

I vilka fall för den som blivit villkorligt dömd enligt 1 eller 2 § kan meddelas föreskrift enligt 5 §, framgår av 19 och 20 §§.

15 §.

Enligt 20 § i gällande lag börjar prövotiden då nöjdförklaring avgives eller domen eljest vinner laga kraft. I förevarande paragraf stadgas däremot, att prövotiden skall räknas från det domen gavs. Avvikelsen är emellertid väsentligen endast skenbar, ty såsom av 13 § i förslaget framgår skola föreskrifter — inklusive föreskrift om övervakning — icke gälla förrän domen vunnit laga kraft mot den dömd eller nöjdförklaring dessförinnan avgivits. Att prövotiden börjar redan i och med att domen meddelats, har därför betydelse endast för bestämmelserna om förverkande m. m. i 18—20 §§. Förverkande på grund av brott kan emellertid enligt nuvarande lag äga rum redan innan nöjdförklaring skett eller laga kraft åkommit.

Förslaget innebär däremot på denna punkt en avvikelse i förhållande till det nyligen avgivna förslaget till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott (statens offentl. utredn. 1937: 24 s. 111 f.). Enligt sistnämnda förslag skall nämligen det fall, att brott begås efter den villkorliga domen men före nöjdförklaring eller lagakraftvinnande, jämföras med det fall, att brott är begånget före den villkorliga domen. De skäl, som anförts för att i denna del frångå gällande rätts ståndpunkt, ha de sakkunniga icke funnit övertygande.

Prövotidens slut har för vanliga fall bestämts i överensstämmelse med vad nu gäller. För sådana fall, där föreskrift enligt 5 § är meddelad och det med fog kan antagas att fortsatt tillämpning av sådan föreskrift erfordras för att avvålla den dömd från att ånyo begå brott, må domstolen emellertid för-

länga prövotiden, högst intill fem år från nöjdförklaringen eller lagakraftvinnandet. Denna bestämmelse erfordras med hänsyn därtill, att villkorlig dom, med föreskrift enligt 5 §, skall kunna komma till användning beträffande personer som äro i behov av ett tämligen långvarigt omhändertagande. Möjligheten till förlängning under prövotidens lopp har synts mera ändamålsenlig än en i främmande lagstiftning flerstädes förekommande regel, att prövotiden redan i den villkorliga domen skall utmätas till lägst tre högst fem år.

16 §.

Bestämmelserna om förfarandet då domstol under prövotiden meddelar föreskrift eller förlänger prövotiden äro med vissa avvikelser hämtade från nuvarande lags regler i 13, 16 och 17 §§ om förfarandet i ärende angående varning eller förverkande av annan orsak än brott. Med uttrycket »eller annan som enligt särskilt meddelade bestämmelser har befattning med övervakningen» åsyftas de föreslagna skyddskonsulenterna. Organisationen i detta hänseende har ej ansetts böra stadfästas i lag.

17 §.

Bestämmelsen i första stycket, att övervakningsdomstolens funktioner enligt de tidigare paragraferna — däremot ej enligt de följande — skola kunna förrättas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten som är därtill satt, har bildats efter ett liknande stadgande i 10 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff.

Beträffande övervakningsnämnd hänvisas till 9 kap. i allmänna motiveeringen.

18—20 §§.

I dessa paragrafer, vilka motsvara 11—13, 16 och 17 §§ i den nuvarande lagen, givas bestämmelser för det fall, att den villkorligt dömd genom att begå brott eller annorledes bryter mot villkoren för anståndet, samt vidare för det fall, att han övertygas om brott begånget före den villkorliga domen.

Beträffande den formella anordningen av reglerna i detta hänseende har i förslaget genomförts en förenkling i förhållande till nuvarande lag. För det sist nämnda av de båda nyss angivna fallen meddelas i den nuvarande lagens 12 § en regel, enligt vilken den villkorliga domen skall gå åter var- efter det skall ankomma på domstolens prövning huruvida hela den förevarande brottsligheten skall bliva föremål för en ny villkorlig dom. Enligt förslaget sidoställes detta fall med det, att den dömd begår brott under prövotiden, och även det ifrågavarande fallet kommer därför enligt förslaget att lyda under reglerna om förverkande och de andra åtgärder, som kunna komma i fråga därest den dömd övertygas om nytt brott. I sak vinnes genom denna redaktionella förenkling, att domstolen icke ställes inför alternativen att antingen låta den dömd undergå straff för båda brotten eller

ock meddela en ny villkorlig dom med ny prøvotid avseende hela brottsligheten.

En ändring av formell natur innebär förslaget vidare därutinnan, att beträffande brott icke såsom nu ådömandet av straff utan själva brottet angivits såsom förverkandeanledning. Skäl för denna ändring utgör bl. a. den omständigheten, att vid förverkande i stor utsträckning icke straff utan annan ansvarspåföljd i form av detektiv skyddsåtgärd skall ådömas. Då förverkande sker på grund av dåligt uppförande, angives för övrigt redan enligt den nuvarande lagen anledningen vara den dömdes handlingssätt.

Beträffande de åtgärder, som ställas till domstolens förfogande i de ifrågasvarande situationerna, innebär förslaget en utvidgning. Enligt den nuvarande lagen förekomma varning, ådömande av straff allenast för det nya brottet samt förverkande. Förslaget upptager dessutom, efter mönster från ungdomsfängelse- och tvångsuppfostningslagarna samt förvarings- och interneringslagen, den möjligheten, att domstolen förordnar att anståndet skall omfatta även ådömande av ansvar för det nya brottet. I sak behöver ett sådant förordnande om konsumtion icke mycket skilja sig från vad som nu under vissa förutsättningar kan uppnås genom att villkorlig dom meddelas för det nya brottet. Enligt förslaget kan vidare domstol, i samband med att den förordnar om konsumtion, meddela föreskrift enligt lagen ävensom förlänga prøvotiden. Såsom föreskrift, vilken kan komma i fråga, är att märka ställande under övervakning i sådana fall där föreskrift därom ej givits i den villkorliga domen. Vidare gäller, att föreskrift enligt 5 § kan givas icke blott i det fall, att den villkorliga domen meddelats enligt 4 §, utan även om den meddelats enligt 1 eller 2 §. I sistnämnda båda fall, kommer den villkorliga domen att endast så till vida skilja sig från en villkorlig dom jämlikt 4 §, som ett straff är utsatt i den ursprungliga domen.

Räckvidden av förverkandebestämmelserna har enligt förslaget på visst sätt begränsats. Såsom regel uppställes nämligen, att förverkande ej må beslutas efter prøvotidens utgång. Undantag härifrån göres endast för det fall, att den dömde under prøvotiden begår brott för vilket han finnes förskylla straffarbete eller fängelse; i detta fall är enligt förslaget liksom enligt gällande rätt förverkande obligatoriskt oberoende av vid vilken tidpunkt brottet upptäcker.

Den föreslagna regeln avviker så till vida från gällande rätt som enligt denna även andra under prøvotiden begångna brott kunna föranleda förverkandeförklaring efter prøvotidens slut. Förslaget upptager i denna del en tanke som framförts av strafflagskommissionen, vilken emellertid föreslog att icke i något fall förverkande skulle äga rum efter prøvotidens slut (s. 355 f.). I förslaget till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott (statens offentl. utredn. 1937: 24 s. 109) har likaledes strafflagskommissionens tanke upptagits. Undantag har i nämnda förslag, såsom också de sakkunniga föreslagit, gjorts för det fall, att under prøvotiden förövas brott som förskyller straffarbete eller fängelse, men detta undantag har begränsats till att gälla blott där även det villkorligt ådömda straffet är av sådant slag.

Enligt de sakkunnigas mening föreligga ej tillräckliga skäl för att på detta sätt behandla en villkorligt dömd, som under prövotiden begår ett grövre brott, oika beroende på om det brott för vilket han erhållit villkorlig dom varit av grövre eller lindrigare slag.

Den av de sakkunniga föreslagna regeln avviker vidare från gällande rätt därutinnan, att enligt denna förverkande även av annan anledning än brott kan äga rum efter prövotidens slut, blott framställning därom gjorts under prövotiden. Ett undantag härifrån utgör förverkande på grund av att den dömda ålägges förvandlingsstraff för böter; i detta fall kan nämligen anståndet ej förklaras förverkat efter prövotidens slut. De sakkunniga hava anslutit sig till sistnämnda ståndpunkt för alla fall, frånsett de förut nämnda då den dömda under prövotiden begår brott för vilket han förskyller straffarbete eller fängelse. Därigenom vinnes bl. a., att bestämmelserna om förverkande icke komma att i förevarande hänseende avvika från vad såväl enligt gällande rätt som enligt förslaget gäller beträffande varning och vad enligt förslaget vidare gäller i fråga om meddelande av föreskrifter i stället för varning eller förverkande; att varning eller föreskrift ej bör få meddelas efter prövotidens slut synes tämligen självfallet. De sakkunnigas ståndpunkt avviker emellertid från den som intagits av strafflagskommissionen och i förslaget angående sammanträffande av brott.

De olika fall, som de ifrågavarande bestämmelserna reglera, och de olika åtgärder, som i de särskilda fallen stå till buds, äro redovisade i följande tablå, i vilken fallen ordnats i två grupper alltefter tidpunkten för lagföringen:

I. Lagföring under prövotiden.

- 1) Brott begånget före villkorliga domen. Åtgärd:
  - a) konsumtion, eventuellt med föreskrift och/eller förlängning av prövotiden (19 § 1 mom. första stycket); eller
  - b) förverkande (19 § 1 mom. andra stycket); eller
  - c) ansvar endast för det nyupptäckta brottet (19 § 1 mom. andra stycket).
- 2) Brott begånget under prövotiden. Åtgärd:
  - a) om straffarbets- eller fängelsebrott: förverkande (18 §);
  - b) om annat brott:
    - ba) konsumtion, eventuellt med föreskrift och/eller förlängning av prövotiden 19 § 1 mom. första stycket; eller
    - bb) förverkande (19 § 1 mom. andra stycket); eller
    - bc) ansvar endast för det nya brottet (19 § 1 mom. andra stycket).
- 3) Överträdelse av åliggande till följd av den villkorliga domen eller uppförande som låter befara att han kommer att ånyo begå brott. Åtgärd (20 § första stycket):
  - a) föreskrift och/eller förlängning av prövotiden; eller
  - b) varning; eller
  - c) förverkande; eller
  - d) ingen åtgärd.
- 4) Förvandlingsstraff för böter ålägges. Åtgärd:
  - a) konsumtion, eventuellt med föreskrift och/eller förlängning av prövotiden (19 § 3 mom. första stycket); eller
  - b) förverkande (19 § 3 mom. andra stycket); eller
  - c) straffverkställighet (19 § 3 mom. andra stycket).

II. Lagföring efter prövotiden.

- 1) Brott begånget före villkorliga domen. Åtgärd (19 § 2 mom.):
  - a) konsumtion; eller
  - b) ansvar endast för det nyupptäckta brottet.
- 2) Brott begånget under prövotiden. Åtgärd:
  - a) om straffarbets- eller fängelsebrott: förverkande (18 §);
  - b) om annat brott (19 § 2 mom.):
    - ba) konsumtion; eller
    - bb) ansvar endast för det nya brottet.

Till denna tablå bör fogas en erinran, att enligt 19 § 1 mom. första stycket förordnande om konsumtion icke må meddelas såvida brottsligheten i sin helhet är svårare än i 1 resp. 4 § anges. De fall, som avses med detta stadgande, äro de, då den dömde under prövotiden blir övertygad om brott begånget före domen eller ock efter domen men i så fall av beskaffenhet att icke förskylla straffarbete eller fängelse. Det har syntts riktigt, att i sådana fall konsumtion icke bör få inträda om brottsligheten i dess helhet, uppskattad enligt reglerna i 4 kap. 9 § resp. 10 § strafflagen är så svår, att enligt 1 resp. 4 § villkorlig dom icke kan användas beträffande densamma.

Enligt 19 § 2 mom. uppställles icke någon motsvarande förutsättning för att konsumtion skall kunna äga rum. Detta lagrum avser sådana fall, då den dömde efter prövotidens slut övertygas om brott som han förövat före den villkorliga domen eller ock därefter men före prövotidens slut, i sistnämnda fall för såvitt han icke för brottet förskyller straffarbete eller fängelse. Då i dessa fall den med den villkorliga domen avsedda behandlingen slutförts och den dömde bestått sitt prov, har möjligheten att förordna om konsumtion icke ansetts böra begränsas av de i 1 och 4 §§ uppställda förutsättningarna.

Någon motsvarighet till 12 § andra stycket i nuvarande lag har icke upptagits i förslaget med hänsyn till den ändring av 14 § andra stycket lagen om verkställighet av bötesstraff, som vidtagits i förslaget till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott.

Angående förfarandet vid tillämpning av de ifrågavarande paragraferna gäller, att där åtal för brott väckes mot den dömde, reglerna om brottmål givetvis äro tillämpliga. Regler för förfarandet i övriga fall givas i 20 § andra stycket. Att märka är, att även i sådana fall ett brottmål kan uppkomma. Väckes fråga om förverkande av anstånd med ådömande av ansvar, skall nämligen gälla det som är stadgat om brottmål däri talan om ansvar föres. Sådant fall kan inträffa, om den villkorliga domen meddelats enligt 4 § men även om anstånd enligt 1 eller 2 § förklarats skola omfatta ådömande av ansvar för nytt eller nyupptäckt brott. I dylikt brottmål skall enligt vanliga regler allmän åklagare föra talan om ådömande av ansvar, och tillfälle därtill skall beredas honom av domstolen.

Även i övrigt förete reglerna i 20 § andra stycket åtskilliga avvikelser, huvudsakligen i förenklade riktning, från motsvarande bestämmelser i 13, 16 och 17 §§ av den nuvarande lagen.

Beträffande sättet för meddelande av varning har den ändringen vidtagits, att sådan ej som nu skall kunna meddelas av domstols ordförande utan endast av domstol eller övervakningsnämnd. Varningen torde nämligen bäst tjäna sitt syfte, om dess meddelande sker med den auktoritet som en sittande domstol eller nämnd förlänar.

21 §.

Tack vare den utsträckning, som i förslaget givits åt förverkandebegreppet, har denna paragraf kunnat förenklas i jämförelse med dess motsvarighet i nuvarande lag, 14 §.

22 §.

Till den effektivare anordningen av övervakningen enligt de sakkunnigas förslag hör, att övervakningsdomstolen eller övervakningsnämnden följer den dömdes utveckling under prövotiden. Då det för detta ändamål kan vara behöfligt att den dömda hämtas, har i denna paragraf givits bestämmelse om handräckning för hans inställelse.

23 §.

Den som ej åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äger formlöst och utan begränsning till viss fatalietid påkalla prövning av övervakningsdomstolen.

24 §.

Efter förebild av 21 § tvångsuppfostringslagen, 27 § ungdomsfängelselagen och 20 § förvarings- och interneringslagen har i förevarande lagrum upptagits en bestämmelse beträffande vissa slags straff och påföljder av innehåll, att anstånd med ådömande av ansvar ej må lämnas med avseende å dem. Denna bestämmelse äger betydelse beträffande villkorlig dom enligt 4 § och förordnande om konsumtion enligt 19 §.

25 §.

De sakkunniga föreslå, att med stöd av denna paragraf utfärdas en kungörelse om övervakning och en annan kungörelse med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom. I dessa författningar upptagas motsvarigheter till åtskilliga bestämmelser som nu finnas i lagen angående villkorlig straffdom.

Övergångsstadgandet.

För att bereda tid till organiserande av konsulentverksamheten m. m. föreslås, att den nya lagen ej träder i kraft förrän den 1 juli 1939.

Bestämmelsen i andra stycket har föranletts av det sätt varpå 1 § fjärde punkten avfattats.

Övriga författningsförslag.

Förslaget till *lag om personundersökning* har behandlats i 7 kap. i allmänna motiveringen med undantag av 9 § som berörts i 8 kap.

Såsom ett nytt andra stycke i 5 kap. 17 § *strafflagen* har upptagits en bestämmelse som ansetts erforderlig med hänsyn därtill, att enligt den föreslagna lagen om villkorlig dom anstånd kan lämnas med ådömande av ansvar. Bestämmelsen avser preskription av brott, beträffande vilket sådant anstånd lämnats, och är av betydelse för de fall, då förverkande kan ske efter prövotidens slut.

Den föreslagna ändringen i 5 kap. 20 § *strafflagen* är av allenast formell natur.

Bestämmelsen i vilken omfattning villkorlig dom må användas beträffande brott enligt *strafflagen för krigsmakten* har överflyttats från lagen angående villkorlig straffdom till *strafflagen för krigsmakten*, 32 §.

Bestämmelserna i *lagarna om tvångsuppfostran, ungdomsfängelse samt förvaring och internering i säkerhetsanstalt* därom, att påföljderna enligt dessa lagar kunna tillämpas då anledning föreligger att förklara anstånd enligt villkorlig dom förverkat ha berörts i 4 kap. i allmänna motiveringen. En omredigering av dessa bestämmelser har föranletts av de nya reglerna om förverkande i den föreslagna lagen om villkorlig dom, och i samband därmed ha bestämmelserna något förenklats. I tvångsuppfostringslagen och ungdomsfängelselagen ha bestämmelserna, såsom redan skett i lagen om förvaring och internering, sammanförts i en paragraf. Vad ungdomsfängelselagen beträffar, har för det fall att förverkandeanledningen är nytt brott, borttagits den för närvarande uppställda förutsättningen, att detta brott skall vara begånget innan den villkorligt dömd fyllt 21 år. Därmed kommer detta fall att behandlas lika som om förverkandeanledningen varit dåligt uppförande. Det torde ej vara sakligt grundat att för det ifrågavarande fallet och endast för detta fordra, att förverkandeanledningen uppkommit innan den dömd fyllt 21 år.

En annan ändring innebär förslaget därigenom, att de ifrågavarande bestämmelserna gjorts tillämpliga vid alla fall av förverkande och att enligt den föreslagna lagen om villkorlig dom förverkande omfattar även vad nu behandlas i form av återgång. Bestämmelserna komma till följd därav, mot vad nu gäller, att bli tillämpliga även då en villkorligt dömd under prövotiden övertygas om brott som han begått före domen. I förhållande till den nuvarande förvarings- och interneringslagen innebär förslaget dessutom en utvidgning så till vida, som den ifrågavarande bestämmelsen i nuvarande lag icke är tillämplig vid förverkande på grund av att förvandlingsstraff ålägges.

Att bestämmelserna på nu angivet sätt erhålla utsträckt tillämplighet överensstämmer med förslaget till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott (statens offentl. utredn. 1937: 24 s. 115).

Den föreslagna ändringen i 7 § *lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff* är av endast formell natur. I 10 § samma lag har från befogetheten för domaren på landet och särskilt utsedd ledamot av rådhusrätt i stad ävensom för polisdomstol och poliskammare med domsrätt att handlägga mål om förvandling av böter undantagits sådana mål, i vilka den böt-fällde är villkorligt dömd och prövotiden ännu varar. Denna inskränkning har föreslagits, emedan det i sådana mål kan bliva fråga om förverkande av anståndet enligt den villkorliga domen eller meddelande av föreskrift eller förlängning av prövotiden. I 14 § andra stycket förutsättes, såsom nämnts vid 18—20 §§ i den speciella motiveringen till lagen om villkorlig dom, en ändring i huvudsaklig överensstämmelse med den som vidtagits i förslaget till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott.

I *lagen om straffregister* har endast en formell ändring vidtagits. Ändringen har gjorts dels i den lydelse straffregisterlagen skall erhålla då lagarna om tvångsuppfostran och ungdomsfängelse sätts i kraft, dels i den lydelse lagen skall erhålla när även lagen om förvaring och internering försättes i tillämpning.

I 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § *rättegångsbalken* ha vidtagits ändringar, som föranletts av den föreslagna lagen om personundersökning.

I 30 kap. 6 § 1 mom. *rättegångsbalken* har såsom fall då tilltalad äger söka ändring i hovrätts utslag upptagits det, att han däri blivit dömd jämlikt 4 § i den föreslagna lagen om villkorlig dom. Att tilltalad äger sådan klagorätt, lär visserligen följa av 6 § andra stycket sistnämnda lag. Då förhållandet är enahanda beträffande dom till tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring eller internering men dessa ansvarspåföljder ändock ansetts böra nämnas i 30 kap. 6 § 1 mom., har det funnits lämpligt att upptaga även villkorlig dom enligt 4 § i lagrummet. Det har dock ansetts obehövt att införa bestämmelse därom annorledes än i samband med att de nämnda ansvarspåföljderna upptagas i lagrummet, vilket sker genom en särskild lag den 18 juni 1937 som skall träda i kraft den dag Konungen förordnar.

Beträffande förslaget till *lag innefattande tillägg till 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken* må hänvisas till 11 kap. i allmänna motiveringen.

I fråga om förslaget till *lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade* må hänvisas till framställningen i 8 kap. i allmänna motiveringen.

Den föreslagna ändringen i 2 § 3 mom. *barnavårdslagen* sammanhänger med 8 § i lagen om personundersökning, vilken behandlas i 7 kap. i allmänna motiveringen. I 44 § har tillagts ett nytt 4 mom., beträffande vilket må hänvisas till 10 kap. i allmänna motiveringen.

I fråga om förslaget om tillägg till *alkoholistlagen* hänvisas likaledes till 10 kap. i allmänna motiveringen.

Reservation

av herr *Lindberg*, som anförde:

Enligt 5 § i förslaget till lag om personundersökning skall i de fall, som i 2 och 3 §§ angivas, läkare förordnas att avgiva intyg angående den tilltalade.

I yttrande över det av särskilda sakkunniga år 1935 avgivna förslaget till lag om tvångsuppfostran har medicinalstyrelsen anförde, att styrelsen icke kunde dela de sakkunnigas mening om lämpligheten av en summarisk läkarundersökning och ett på denna grundat summariskt utlåtande, vilket icke skulle tillåta domstolen att själv med ledning av fakta bedöma den tilltalades sinnesbeskaffenhet utan göra domstolen i hög grad beroende av den enskilde undersökningsläkarens auktoritet. Vad medicinalstyrelsen därvid anförde angående otillförlitligheten av ett summariskt läkarutlåtande synes mig i föreliggande sammanhang vara värt synnerligt beaktande.

Det är vådligt att misstänka sinnessjukdom hos varje underårig lagöverträdare. Med hänsyn till rättssäkerheten får gränslinjen mellan brottslighet och sjukdom icke suddas ut. Erfarenheten har heller icke givit skäl för att i lag föreskriva ovillkorlig psykiatrisk undersökning av praktiskt taget varje ungdomlig lagöverträdare.

Enligt min mening bör 5 § i förslaget till lag om personundersökning ändras till överensstämmelse med stadgandet i gällande kungl. instruktion för förundersökare, att *förundersökaren*, i fall då anledning finnes att misstänka att den tilltalade lider av svårare kroppslig sjukdom eller av själslig sjukdom eller defekt, bör, där så kan ske, anskaffa läkarintyg rörande den tilltalade.

*Bilaga.***P. M.**

Läkarintyg enligt lagen om personundersökning synes böra lämna upplysningar i huvudsak på följande punkter.

Kroppskonstitutionens allmänna typ (eurysom, leptosom, atletisk) samt avvikelser i typen, vilka hänvisa på utvecklingsrubbningar i samband med egendomligheter i insöndringsorganens beskaffenhet (infantilism, förekomst av feminina konstitutionsdrag hos män och tvärtom, för tidig eller försenad kroppsutveckling, evnuckoidism m. m.). Vidare böra angivas lyten och rubbningar i rörelseorganen, kroppsliga sjukdoms- och svaghetstillstånd (tuberkulos, andra kroniska och invaliderande sjukdomar, defektstillstånd efter hjärnsjukdomar, hjärnskador, såsom sömnsjuka, hjärnhinneinflammationer, hjärnskakningar m. m.). Betydelsen av konstaterade rubbningar av hithörande slag på arbetsförmåga och försörjningsmöjligheter angives, ävensom förefintligt behov av sjukvård (å sjukhus eller annorstädes), eventuellt vårdbehov å annan anstalt.

En summarisk undersökning av den intellektuella utrustningen verkställs. Beskaffenheten av känslö- och viljeliv beskrives. Framträdande psykiska konstitutionsdrag skildras. Förefintliga symptom på narkomani, neuros eller annan psykisk sjukdom beskrivas i korthet. Där så ske kan angives den kliniska rubriceringen av tillståndet.

Slutligen anges om skäl finnas att underkasta den tilltalade undersökning enligt sinnessjuklagen för att utreda om den tilltalade bör behandlas enligt 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen.

Föranleder undersökningen slutsatser rörande den tilltalades behandling, anges detta.

Olof Kinberg.

Innehållsförteckning.

	Sid.
<i>Skrivelse till Chefen för Kungl. Justitiedepartementet</i>	3
Författningsförslag:	
Förslag till lag om villkorlig dom	5
Förslag till lag om personundersökning	11
Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 17 och 20 §§ strafflagen	13
Förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § strafflagen för krigsmakten	14
Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran	14
Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse	15
Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt	15
Förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 10 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff	16
Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 april 1937 (nr 174) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straff- register	17
Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 18 juni 1937 (nr 467) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straff- register	17
Förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken	18
Förslag till lag om ändring i viss del av lagen den 18 juni 1937 (nr 469) om ändrad lydelse av 27 kap. 15 § och 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångs- balken	19
Förslag till lag innefattande tillägg till 23 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken.	20
Förslag till lag med vissa bestämmelser om brottmål rörande unga tilltalade.	20
Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)	21
Förslag till lag angående tillägg till lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om be- handling av alkoholister (alkoholistlag)	22
Förslag till instruktion för personundersökare	23

	Sid.
Förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av kungörelsen den 26 november 1914 (nr 414) om skyldighet i vissa fall att inhämta utdrag av straffregistret	24
Förslag till kungörelse med föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om villkorlig dom	25
Förslag till kungörelse om övervakning enligt lagen om villkorlig dom	27
Förslag till instruktion för statens skyddskonsulenter	31
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 6 § kungörelsen den 9 april 1926 (nr 77) angående tillhandahållande i vissa fall av domstols protokoll i brottmål	33

Motiv:

Allmän motivering.

1 kap. Historik	35
2 kap. Statistiska uppgifter	37
3 kap. Huvuddragen av de sakkunnigas förslag	54
4 kap. Skall straff utsättas i den villkorliga domen?	65
5 kap. Förutsättningarna för användning av villkorlig dom	69
6 kap. Kriminalpolitiska åtgärder i samband med villkorlig dom	75
7 kap. Personundersökning	83
8 kap. Begränsning av offentligheten vid tillämpning av villkorlig dom m. m.	90
9 kap. Organisation av personundersökning och övervakning m. m. ...	94
10 kap. Åtalseftergift i vissa fall	114
11 kap. Omröstning angående villkorlig dom	120
12 kap. Kostnadsberäkningar	124

Speciell motivering.

Förslag till lag om villkorlig dom	130
Övriga författningsförslag	142

Reservation av herr Lindberg	144
---	-----

Bilaga: P. M. av herr Kinberg	145
--	-----

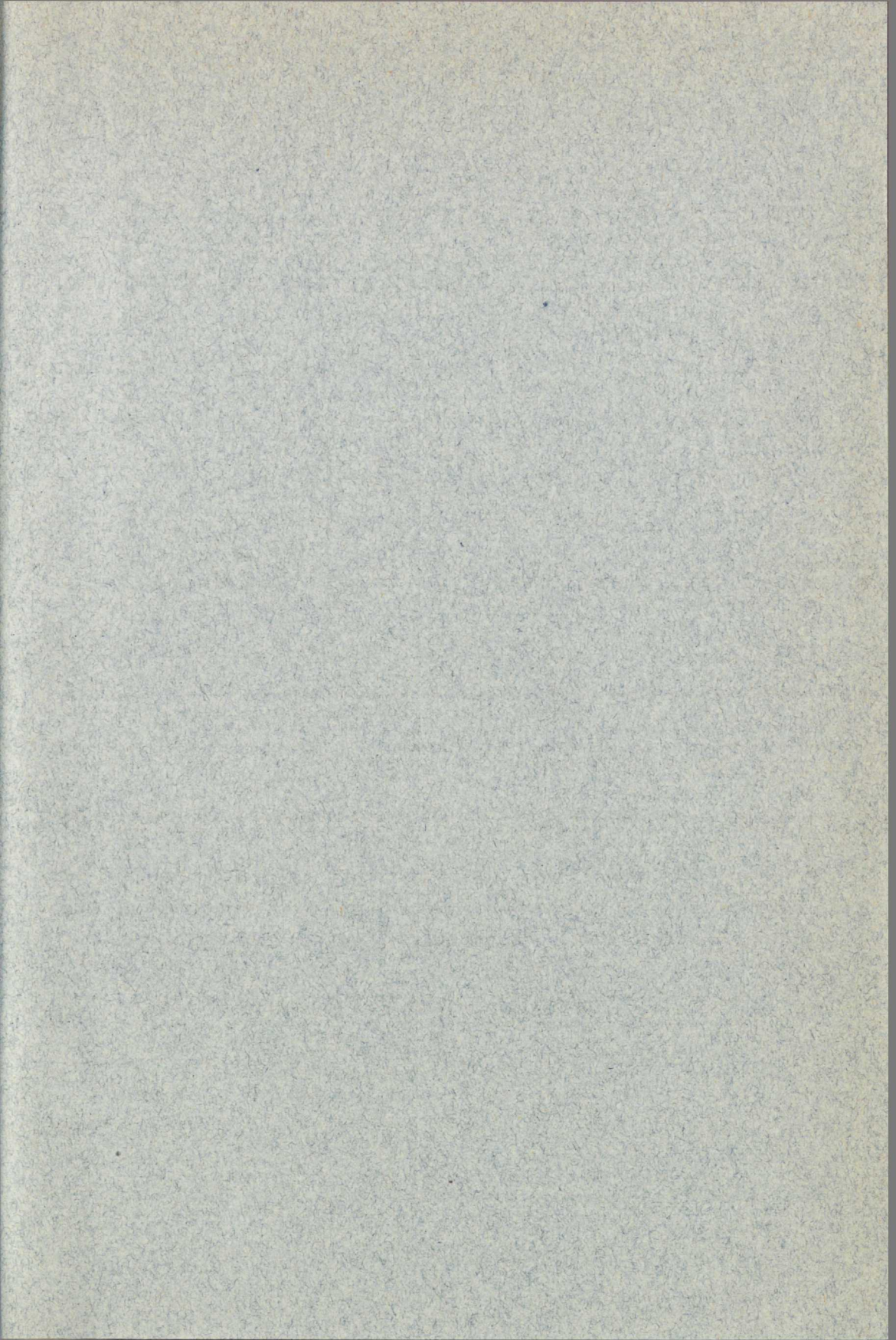
101	Einleitung
102	1. Abschnitt
103	2. Abschnitt
104	3. Abschnitt
105	4. Abschnitt
106	5. Abschnitt
107	6. Abschnitt
108	7. Abschnitt
109	8. Abschnitt
110	9. Abschnitt
111	10. Abschnitt
112	11. Abschnitt
113	12. Abschnitt
114	13. Abschnitt
115	14. Abschnitt
116	15. Abschnitt
117	16. Abschnitt
118	17. Abschnitt
119	18. Abschnitt
120	19. Abschnitt
121	20. Abschnitt
122	21. Abschnitt
123	22. Abschnitt
124	23. Abschnitt
125	24. Abschnitt
126	25. Abschnitt
127	26. Abschnitt
128	27. Abschnitt
129	28. Abschnitt
130	29. Abschnitt
131	30. Abschnitt
132	31. Abschnitt
133	32. Abschnitt
134	33. Abschnitt
135	34. Abschnitt
136	35. Abschnitt
137	36. Abschnitt
138	37. Abschnitt
139	38. Abschnitt
140	39. Abschnitt
141	40. Abschnitt
142	41. Abschnitt
143	42. Abschnitt
144	43. Abschnitt
145	44. Abschnitt
146	45. Abschnitt
147	46. Abschnitt
148	47. Abschnitt
149	48. Abschnitt
150	49. Abschnitt
151	50. Abschnitt
152	51. Abschnitt
153	52. Abschnitt
154	53. Abschnitt
155	54. Abschnitt
156	55. Abschnitt
157	56. Abschnitt
158	57. Abschnitt
159	58. Abschnitt
160	59. Abschnitt
161	60. Abschnitt
162	61. Abschnitt
163	62. Abschnitt
164	63. Abschnitt
165	64. Abschnitt
166	65. Abschnitt
167	66. Abschnitt
168	67. Abschnitt
169	68. Abschnitt
170	69. Abschnitt
171	70. Abschnitt
172	71. Abschnitt
173	72. Abschnitt
174	73. Abschnitt
175	74. Abschnitt
176	75. Abschnitt
177	76. Abschnitt
178	77. Abschnitt
179	78. Abschnitt
180	79. Abschnitt
181	80. Abschnitt
182	81. Abschnitt
183	82. Abschnitt
184	83. Abschnitt
185	84. Abschnitt
186	85. Abschnitt
187	86. Abschnitt
188	87. Abschnitt
189	88. Abschnitt
190	89. Abschnitt
191	90. Abschnitt
192	91. Abschnitt
193	92. Abschnitt
194	93. Abschnitt
195	94. Abschnitt
196	95. Abschnitt
197	96. Abschnitt
198	97. Abschnitt
199	98. Abschnitt
200	99. Abschnitt
201	100. Abschnitt

Altehrliche Motive:

101	1. Motive
102	2. Motive
103	3. Motive
104	4. Motive
105	5. Motive
106	6. Motive
107	7. Motive
108	8. Motive
109	9. Motive
110	10. Motive
111	11. Motive
112	12. Motive
113	13. Motive
114	14. Motive
115	15. Motive
116	16. Motive
117	17. Motive
118	18. Motive
119	19. Motive
120	20. Motive
121	21. Motive
122	22. Motive
123	23. Motive
124	24. Motive
125	25. Motive
126	26. Motive
127	27. Motive
128	28. Motive
129	29. Motive
130	30. Motive
131	31. Motive
132	32. Motive
133	33. Motive
134	34. Motive
135	35. Motive
136	36. Motive
137	37. Motive
138	38. Motive
139	39. Motive
140	40. Motive
141	41. Motive
142	42. Motive
143	43. Motive
144	44. Motive
145	45. Motive
146	46. Motive
147	47. Motive
148	48. Motive
149	49. Motive
150	50. Motive
151	51. Motive
152	52. Motive
153	53. Motive
154	54. Motive
155	55. Motive
156	56. Motive
157	57. Motive
158	58. Motive
159	59. Motive
160	60. Motive
161	61. Motive
162	62. Motive
163	63. Motive
164	64. Motive
165	65. Motive
166	66. Motive
167	67. Motive
168	68. Motive
169	69. Motive
170	70. Motive
171	71. Motive
172	72. Motive
173	73. Motive
174	74. Motive
175	75. Motive
176	76. Motive
177	77. Motive
178	78. Motive
179	79. Motive
180	80. Motive
181	81. Motive
182	82. Motive
183	83. Motive
184	84. Motive
185	85. Motive
186	86. Motive
187	87. Motive
188	88. Motive
189	89. Motive
190	90. Motive
191	91. Motive
192	92. Motive
193	93. Motive
194	94. Motive
195	95. Motive
196	96. Motive
197	97. Motive
198	98. Motive
199	99. Motive
200	100. Motive

Spezielle Motive:

101	1. Motive
102	2. Motive
103	3. Motive
104	4. Motive
105	5. Motive
106	6. Motive
107	7. Motive
108	8. Motive
109	9. Motive
110	10. Motive
111	11. Motive
112	12. Motive
113	13. Motive
114	14. Motive
115	15. Motive
116	16. Motive
117	17. Motive
118	18. Motive
119	19. Motive
120	20. Motive
121	21. Motive
122	22. Motive
123	23. Motive
124	24. Motive
125	25. Motive
126	26. Motive
127	27. Motive
128	28. Motive
129	29. Motive
130	30. Motive
131	31. Motive
132	32. Motive
133	33. Motive
134	34. Motive
135	35. Motive
136	36. Motive
137	37. Motive
138	38. Motive
139	39. Motive
140	40. Motive
141	41. Motive
142	42. Motive
143	43. Motive
144	44. Motive
145	45. Motive
146	46. Motive
147	47. Motive
148	48. Motive
149	49. Motive
150	50. Motive
151	51. Motive
152	52. Motive
153	53. Motive
154	54. Motive
155	55. Motive
156	56. Motive
157	57. Motive
158	58. Motive
159	59. Motive
160	60. Motive
161	61. Motive
162	62. Motive
163	63. Motive
164	64. Motive
165	65. Motive
166	66. Motive
167	67. Motive
168	68. Motive
169	69. Motive
170	70. Motive
171	71. Motive
172	72. Motive
173	73. Motive
174	74. Motive
175	75. Motive
176	76. Motive
177	77. Motive
178	78. Motive
179	79. Motive
180	80. Motive
181	81. Motive
182	82. Motive
183	83. Motive
184	84. Motive
185	85. Motive
186	86. Motive
187	87. Motive
188	88. Motive
189	89. Motive
190	90. Motive
191	91. Motive
192	92. Motive
193	93. Motive
194	94. Motive
195	95. Motive
196	96. Motive
197	97. Motive
198	98. Motive
199	99. Motive
200	100. Motive

Statens offentliga utredningar 1937

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. [3]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. [13]
Promemorior ang. grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. [18]
Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. [24]
Förberedande utkast till strafflag. Efterlämnade anteckningar av J. C. W. Thyren. [37]
Betänkande med förslag till lag om villkorlig dom m. m. [38]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1934 års nämnd för städningens utredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för städningens arbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. [7]
Utredning ang. de rättsbildade domsagobiträdernas anställnings- och avlöningsförhållanden. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till lönerreglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. [27]
1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag ang. dyrortsgrupperingen. [32]

Politik.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. [1]
Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. [2]
Statslotterit utredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. [4]
Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. [12]
Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. [16]
Betänkande med utredning och förslag rörande beredningsarbeten. [26]
Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. [34]

Hälsa- och sjukvård.

Yttrande i abortfrågan. [6]
Betänkande ang. pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. [23]
Betänkande med förslag till lag om skyddskoppymning m. m. [28]
Betänkande med förslag ang. inrättande av ett statens institut för folkhälsan. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. den statsunderstödda vattenavlednings- och avdiktningens verksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. [8]
Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den nordländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. [9]
Betänkande med förslag ang. rätt till fiske i Väneren, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. [10] 2. Kartbilagor. Väneren och Hjälmaren. [11]
Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. [14]
Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. [19]
Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. [21]
Redogörelse för inventering av odlingsjord & kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen även om för vissa andra uppdrag. [30]
Betänkande med förslag ang. den fasta lantbruksundersökningsordnande. [33]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lagstiftning ang. särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. [5]
Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. [29]
Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. [35]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. [15]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

• Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». [22]
Universitetsberedningen. Utredning i fråga om universitetens verksamhet och organisation. [36]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. vissa med frivillig anskaffning av luftvärsmateriel sammanhängande frågor. [17]
Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. [25]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.